

АРДЧИЛСАН НАМЫН ҮНДСЭН ДҮРЭМ

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

Намын Үндсэн дүрэмд хэрэглэсэн нэр томъёоны товчлол.

1.1. Намын Төв байгууллагын хүрээнд:

- Ардчилсан нам – АН
- Улсын Их Хурал- УИХ
- Улсын Дээд шүүх - УДШ
- Сонгуулийн Ерөнхий Хороо - СЕХ
- Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал- ИТХ
- Үзэл баримтлал - ҮзБ
- Үндсэн дүрэм - ҮД
- Үндэсний Бодлогын Хороо - ҮБХ
- Бодлогын Ерөнхий зөвлөл - БЕЗ
- Бодлогын зөвлөл - БоЗ
- Бодлогын салбар зөвлөл - БсЗ
- Хяналтын Ерөнхий Хороо - ХЕХ
- Үйл ажиллагааны хяналтын Дэд хороо - ҮаХДХ
- Санхүү хөрөнгийн хяналтын Дэд хороо - СхХДХ
- Сонгуулийн хяналтын Дэд хороо - СоХДХ
- Ардчилсан намын Дарга - АН-ын Дарга, намын Дарга (*Дарга гэсэн үгний Д үсгийг томоор бичнэ*).
- Ардчилсан намын дэд Дарга - АН-ын дэд Дарга (*дэд Дарга гэсэн үгийг намын нэртэй хамт бичиж дэд гэсэн үгний д үсгийг жижгээр бичнэ*).
- Ерөнхий нарийн бичгийн дарга - ЕНБД
- Улс төрийн Зөвлөл - УТЗ
- Сонгуулийн Зөвлөл - СоЗ
- Санхүүжилтийн зөвлөл - СаЗ
- Ардчилсан намын Хэрэг эрхлэх өрөнхий газар - АН-ын ХЭЕГ

1.2. Намын нутаг дэвсгэрийн байгууллагын хүрээнд:

- Нийслэлийн намын хороо - НиНХ
- Аймаг, Нийслэлийн Хяналтын салбар Хороо - ХсХ
- Намын дунд шатны байгууллага - НДШБ
- Аймгийн Дүүргийн намын хороо - АНХ, ДНХ
- Аймаг, Нийслэл, Сум, Дүүргийн Ардчилсан намын Дарга - Аймгийн АН-ын Дарга (*Намын байгууллагын даргыг намын байгууллагын нэртэй нь хамт бичиж дарга гэсэн үгний д үсгийг томоор бичнэ*).
- Аймаг, Нийслэл, Сум, Дүүргийн Ардчилсан намын дэд Дарга- Дүүргийн АН-ын дэд Дарга (*Нутаг дэвсгэрийн намын дэд даргыг намын нэртэй нь хамт бичиж дарга гэсэн үгний д үсгийг томоор бичнэ*).
- Аймаг, Нийслэл, Дүүргийн Ардчилсан намын Хэрэг эрхлэх газар - Дүүргийн АН-ын ХЭГ (*Нутаг дэвсгэрийн намын байгууллагын Хэрэг эрхлэх газрыг намын байгууллагын нэртэй нь хамт бичиж ХЭГ гэсэн үгийг томоор бичнэ*).

- Аймаг, Нийслэл, Дүүргийн Ардчилсан намын Хэрэг эрхлэх газрын дарга- Аймаг, Нийслэл, Дүүргийн Ардчилсан намын ХЭГ-ын дарга
- Намын анхан шатны байгууллага – (НАШБ)

1.3. Товчлогдохгүй нэрс:

- Их Хурал (*товчлохгүй бичихдээ И үсгийг томоор бичнэ*)
- Намын хөтөлбөр
- ХЕХ-ны Дэд хорооны хуралдаан – (*дэд гэсэн үгийн эхний д үсгийг томоор бичнэ*)
- ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдаан – (*дунд гэсэн үгийн эхний д үсгийг томоор бичнэ*)
- ХЕХ-ны Нэгдсэн хуралдаан – (*нэгдсэн гэсэн үгийн эхний н үсгийг томоор бичнэ*)
- Журам
- Зөвлөхүүдийн болон Нийтийн танхим
- Намын харьяа байгууллагын нэр
- Сонгуулийн стратэгийн байгууллагын нэр
- Намын бодлого судалгаа сургалтын байгууллагын нэр
- Сум, Тосгоны намын хороо, Сумын Багийн намын үүр, Дүүргийн Хорооны намын үүр
- Санал авах байрны харьяаллаар байгуулагдсан намын хэсгийн ахлагч
- ХЭГ-ын удирдах албан тушаалтан Нарийн бичгийн дарга гэсэн үгийг (*товчлохгүй бичихдээ нарийн гэсэн үгийн эхний Н үсгийг томоор бичнэ*).
- Нийслэл, НДШБ, НАШБ-ын тэргүүлэгч гэсний Тэргүүлэгч гэсэн үгийг (*товчлохгүй бичихдээ Т үсгийг томоор бичнэ*).
- Сумын намын хороо, Сумын Баг, Дүүргийн Хорооны АН-ын үүр бүх гишүүдийн хурал
- Сумын намын зохион байгуулагч (*бүх үсгийг нь жижгээр бичнэ*).
- Тэргүүлэгч
- Аудитор (*товчлохгүй бичихдээ А үсгийг томоор бичнэ*)
- Санхүүгийн удирдах ажилтан. (*товчлохгүй бичихдээ С үсгийг томоор бичнэ*)

ГАРЧИГ

1. Нийтлэг үндэслэл
2. Намын бэлгэдэл, далбаа, албан хуудас, тэмдэг
3. Намын бүтэц, зохион байгуулалт
4. Намын гишүүнчлэл
5. Намын анхан шатны байгууллага
6. Намын дунд шатны байгууллага
7. Нийслэлийн намын байгууллага
8. Намын удирдах дээд байгууллага
9. Намын төлөөллийн төв байгууллага
10. Намын хяналтын байгууллага
11. Намын гүйцэтгэх төв байгууллага
12. УИХ, ИТХ дахь намын бүлэг
13. Намын бодлогын байгууллага
14. Намын Дарга, түүний дэргэдэх байгууллага
15. Ардчилсан намын Хэрэг эрхлэх өрөнхий газар, Ерөнхий нарийн бичгийн дарга.
16. Намын харьяа болон бусад байгууллага
17. Намаас төрийн сонгуульд нэр дэвшүүлэх
18. Намын дотоод сонгуулийн зарчим болон төрийн улс төрийн удирдах албан тушаалд нэр дэвшигчийг сонгох, томилох
19. Намын хөрөнгө, санхүү тайлагнал, хяналт
20. Бусад заалт

АРДЧИЛСАН НАМЫН ҮНДСЭН ДҮРЭМ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл. Намын нэр, үүсэл, үзэл баримтлал, үнэт зүйлс, эрхэм зорилго, зорилт.

1.1. Тус намыг "Ардчилсан Нам" гэж нэрлэх ба "АН" гэж товчилж бичнэ. Англи хэлээр "Democratic Party of Mongolia" гэж нэрлэнэ.

1.2. АН-ын төв байр нь Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотод байрлана.

1.3. АН нь Монгол оронд үндэсний тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, эрх чөлөө, олон ургалч үзэл, ардчилал, хүний эрх, зах зээл, хувийн өмч, чөлөөт хэвлэл, олон намын тогтолцоо, ардчилсан сонгууль, эрх зүйт төрийг бий болгохын төлөө өрнөсөн 1990 оны цагаан морин жилийн ардчилсан хувьсгалыг санаачлан эхлүүлж, манлайлан удирдсан Монголын Ардчилсан Холбоо (МоАХ), Ардчилсан Социалист Хөдөлгөөн (АСХ), Шинэ Дэвшилт Холбоо (ШДХ), Монголын Оюутны Холбоо (МОХ) зэрэг улс төрийн хүчнүүдээс төрөн гарсан намуудын нэгдэл болсон ууган ардчилсан улс төрийн хүчин мөн.

1.4. АН нь Монгол Улсын тусгаар тогтнол, үндэсний эрх ашиг, үндсэн хуульт парламентын засаглалаа хамгаална. Хувь хүний эрх чөлөө, хувийн өмчийг дээдэлж, чөлөөт зах зээл, хуулийн засаглал, иргэнлэг бодлого хэрэгжүүлэгч баруун төвийн нам байна.

1.5. АН-ын үнэт зүйлс нь үндэсний эрх чөлөө, хувь хүний эрх чөлөө, эдийн засгийн эрх чөлөө, шударга ёсны эрх чөлөө, улс төрийн эрх чөлөө юм.

1.6. АН нь сонгогчдын итгэлийг хүлээн төрийн эрх барих дээд байгууллагад олонх болж бодлогоо хэрэгжүүлэх, эдийн засгийн өсөлт, дэвшилтэт технологи, шударга ёс, эрх чөлөө, үндэсний үнэт зүйлд суурилсан, хүчирхэг, ардчилсан, хөгжингүй Монгол Улсыг бүтээхийг эрхэм зорилго болгоно.

1.7. АН нь төрийн болон төрийн бус байгууллага, бусад улс төрийн нам, хуулийн этгээдтэй бие биеэ харилцан хүндэтгэж, дотоод хэрэгт нь хөндлөнгөөс үл оролцох зарчмыг баримталж, үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгон, хуулийн этгээдийн эрх эдэлнэ.

1.8. АН нь удирдах дээд байгууллагаас баталсан Үзэл баримтлал (ҮзБ), хөтөлбөр, Үндсэн дүрэм (ҮД) болон төлөөллийн төв байгууллага, гүйцэтгэх төв байгууллагаас баталсан бодлогын баримт бичиг, журмуудтай байна.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

НАМЫН БЭЛГЭДЭЛ, ДАЛБАА, АЛБАН ХУУДАС, ТЭМДЭГ

2 дугаар зүйл. Намын бэлгэдэл

2.1. Нам нь өөрийн бэлгэдэл, далбаа, тэмдэг, нэг загварын албан хуудастай байна.

2.2. АН-ын бэлгэдэл нь дугуй хэлбэртэй, гадуураа хөх хүрээтэй, дотор талд нь улаан хүрээнээс цагаан зурвасаар зааглагдсан хөх өнгийн тойрог дотор цагаан өнгө бүхий нар, сар, гал гурав босоо байрлалтай байна. Галын дөлний үзүүр нь улаан тойргийг дээш сэтлэн цагаан зурвастай нийлсэн байна. Хөх өнгийн тойргийн дотор доод талд "Ардчилсан Нам" эсхүл "Democratic Party of Mongolia" гэж цагаанаар бичнэ.

Зураг 1. Ардчилсан намын бэлгэдэл

2.3. АН нь сулд дуутай байж болно.

3 дугаар зүйл. Намын далбаа

3.1. Намын далбааны өргөн, урт нь 1:2 харьцаатай байна. Далбаа нь ишнийхээ талаас хөх өнгийн хойш сунасан гурвалжнаар хуваагдах ба далбааны сүүлийн дээд доод талд улаан өнгөтэй хоёр гурвалжин байна. Улаан, хөх өнгө нь цагаан зурвасаар зааглагдана. Хөх гурвалжны дотор төв хэсэгт цагаан өнгийн нар, сар, галын дүрс босоо байрлана.

Зураг 2. Ардчилсан намын далбаа

3.2. Намын бүх шатанд албан хэрэгцээндээ нэг загварын хэвлэмэл хуудас, тэмдэг хэрэглэх бөгөөд тэдгээр дээр намын бэлгэдлийн дүрс байна.

3.3. Намын нэр, бэлгэдэл, далбаа, албан хуудас, тэмдэг, намын өгөгдлийн санг ашиглах журмыг гүйцэтгэх төв байгууллагаас батална.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

НАМЫН БҮТЭЦ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

4 дүгээр зүйл. Намын төв байгууллагууд

4.1. Нам дараах төв байгууллагуудтай байна:

4.1.1. Их хурал;

4.1.2. Үндэсний Бодлогын Хороо (ҮБХ);

4.1.3. Хяналтын Ерөнхий Хороо, Хяналтын салбар хороо (ХЕХ, ХсХ);

4.1.4. Улс төрийн зөвлөл (УТЗ);

4.1.5. Бодлогын Ерөнхий Зөвлөл (БЕЗ);

4.1.6. АН-ын хэрэг эрхлэх өрөнхий газар (ХЭЕГ).

5 дугаар зүйл. Нутаг дэвсгэрийн намын байгууллагууд

5.1. Намын анхан шатны байгууллага (НАШБ) нь сумын Баг, Дүүргийн Хорооны намын үүр болон Сум, тосгоны намын хороо мөн.

5.2. Намын дунд шатны байгууллага (НДШБ) нь Аймаг, Дүүргийн намын хороо мөн.

5.3. Нийслэлийн намын байгууллага нь Нийслэлийн намын хороо (ННХ) мөн.

6 дугаар зүйл. Намын удирдах албан тушаалтан

6.1. Намд дараах удирдах албан тушаалтан байна:

6.1.1. АН-ын Дарга, дэд Дарга;

6.1.2. Ерөнхий нарийн бичгийн дарга (ЕНБД);

6.1.3. УИХ дахь АН-ын бүлгийн дарга;

6.1.4. Аймаг, Нийслэл, Сум, Тосгон, Дүүргийн намын Дарга, дэд Дарга;

6.1.5. Баг, Хорооны намын үүрийн дарга;

6.1.6. бүх шатны ХЭГ-ын дарга.

7 дугаар зүйл. Намын харьяа байгууллага

7.1. Нам дараах харьяа байгууллагуудтай байна:

7.1.1. Ахмадын байгууллага;

7.1.2. Эмэгтэйчүүдийн байгууллага;

7.1.3. Залуучуудын байгууллага;

7.1.4. Оюутны байгууллага;

7.1.5. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг дэмжих байгууллага.

8 дугаар зүйл. Намын даргын дэргэдэх байгууллага

8.1. Намын Дарга дэргэдээ дараах байгууллагатай байна:

8.1.1. Зөвлөхүүдийн танхим;

8.1.2. Санхүүжилтийн зөвлөл (СаЗ);

8.1.3. Сонгуулийн зөвлөл (СоЗ), Сонгуулийн салбар зөвлөл;

8.1.4. Сонгуулийн стратегийн төв;

8.1.5. Тойргийн зөвлөл.

9 дүгээр зүйл. Намын дэргэдэх болон дэмжигч байгууллага

9.1. Нам нь дэргэдэх болон дэмжигч байгууллагатай байна:

9.1.1. Нийтийн танхим;

9.1.2. сонирхлын бүлэг.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НАМЫН ГИШҮҮН, ГИШҮҮНЧЛЭЛ, ДЭМЖИГЧ

10 дугаар зүйл. Намын гишүүн, гишүүнээр элсэх

10.1. Монгол Улсын эрх зүйн бүрэн чадамжтай, арван найман (18) нас хүрсэн иргэн намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД-ийг хүлээн зөвшөөрч, намд гишүүнээр элсэж болно.

10.2 Иргэн нь өөрийн байнга оршин суугаа хаягийн дагуу аймаг, сум, дүүргийн намын байгууллагад хандан гишүүнчлэлийн маягыг биечлэн эсхүл цахим хэлбэрээр бөглөж, хүсэлтээ гаргана. Хүсэлтийг долоо (7) хоногийн дотор шийдвэрлэнэ.

10.3. Намын гишүүнчлэлийн цахим бүртгэлд ормогц гишүүнчлэл баталгаажих бөгөөд гишүүнд үнэмлэхийг тухайн шатны намын байгууллагаас олгоно. Гишүүний үнэмлэх нь гишүүнчлэлийг тодорхойлох баримт бичиг мөн.

10.4. Гишүүн нь зөвхөн нэг (1) НАШБ-д бүртгэлтэй байх бөгөөд ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол бүртгэлтэй НАШБ-ын хуралд оролцоно.

10.5. Гишүүний цахим бүртгэлийн нэгдсэн сантай байх бөгөөд сангийн үйл ажиллагааг ҮБХ-оос баталсан журмаар зохицуулна.

11 дүгээр зүйл. Намын сонгуульт гишүүн

11.1. Сонгуульт гишүүн гэж намаас төрийн улс төрийн албан тушаалд нэр дэвшин сонгогдсон, томилогдсон болон намын бүх шатны удирдах, төлөөллийн, хяналтын, гүйцэтгэх байгууллага, удирдах албан тушаалд сонгогдсон намын гишүүнийг ойлгоно.

12 дугаар зүйл. Гишүүний шилжилт хөдөлгөөн

12.1. Намын гишүүн оршин суугаа нутаг дэвсгэрийн харьяаллаа өөрчилж, шилжсэн бол харьяалагдаж байсан намын байгууллагын бүртгэлээс хасалт хийлгэн, шилжин очсон нутаг дэвсгэрийн намын дунд ба анхан шатны байгууллагад гуч (30) хоногийн дотор бүртгүүлнэ.

12.2. Гишүүн нь шилжилт хөдөлгөөний бүртгэлээ биечлэн хийлгэх боломжгүй бол хүсэлтээ намын төв байгууллагад шуудангаар эсхүл цахимаар илгээж болно. Хүсэлтийг төв намын болон аймаг, сум, дүүргийн намын байгууллага гишүүний цахим нэгдсэн санд бүртгэж авснаар шилжилт хөдөлгөөн хийгдсэнд тооцно.

12.3. Гишүүн нь ҮД, журамд заасан хугацаанд шилжилт хөдөлгөөнөө бүртгүүлээгүй бол уг гишүүний сонгох, сонгогдох, томилогдох эрх түдгэлзэх үндэслэл болно.

13 дугаар зүйл. Гишүүнээс түдгэлзэх, гарах, гишүүнчлэлээ сэргээх

13.1. Намын гишүүн улс төрийн албан тушаалаас бусад төрийн албан тушаал эрхлэх хугацаандаа гишүүнээс түдгэлзэнэ.

13.2. Намын гишүүн нь өөрийн хүсэлтээр намын гишүүнээс гарах эрхтэй.

13.3. Түдгэлзсэн гишүүн гишүүнчлэлээ сэргээхдээ энэ тухайгаа намын зохих байгууллагад албан ёсоор хандаж, намын гишүүний цахим нэгдсэн санд бүртгүүлнэ.

13.4. Намын гишүүнээс өөрийн хүсэлтээр гарсан иргэн ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол ХсХ-ны дүгнэлтээр намд дахин элсэж болно.

14 дүгээр зүйл. Намын гишүүний нийтлэг эрх

14.1. Намын гишүүн нь дараах нийтлэг эрх эдэлнэ:

14.1.1. намын гишүүн ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД-ийн хүрээнд үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх;

- 14.1.2. намын үйл ажиллагаанд тэгш эрхтэй оролцох;
- 14.1.3. намын сонгуульт гишүүнээр сонгох, сонгогдох, томилогдох;
- 14.1.4. намын гишүүний хувьд намын өмгөөлөлд багтах;
- 14.1.5. үйл ажиллагаагаа үнэн зөв дүгнүүлэх;
- 14.1.6. намын гишүүнчлэлээс түдгэлзэх, гарах, гишүүнчлэлээ сэргээх;
- 14.1.7. намын нууцад хамаарахаас бусад үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээлэл авах;
- 14.1.8. намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД, журам, бодлого боловсруулах, хэлэлцэх болон намаас явуулж буй үйл ажиллагаанд оролцох;
- 14.1.9. эрх, эрх ашиг сонирхол нь хөндөгдсөн гэж үзвэл намын хяналтын байгууллагад өргөдөл гаргах;
- 14.1.10. намын байгууллагаас өөрийнх нь тухай хэлэлцэхэд биөчлэн оролцох, гарсан шийдвэрийг хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд эрх бүхий байгууллагад гомдол гаргах;
- 14.1.11. намын сонгуульт гишүүн намын эрх бүхий байгууллагын дэмжлэгээр Ерөнхийлөгч болон УИХ, бүх шатны ИТХ-ын сонгууль, төрийн улс төрийн албан тушаалд нэр дэвших, сонгогдох, томилогдох;
- 14.1.12. гадаадад амьдарч байгаа гишүүд, дэмжигчид намын үйл ажиллагааг дэмжиж, намын харьяа болон дэмжигч байгууллагад нэгдэх;
- 14.1.13. намын ҮД, журамд заасан бусад эрхийг эдлэх;

15 дугаар зүйл. Намын гишүүний нийтлэг үүрэг, ёс зүйн шаардлага

15.1. Намын гишүүн нь дараах нийтлэг үүрэг хүлээнэ:

- 15.1.1. сонгуульд намаа дэмжин оролцох;
- 15.1.2. намаас нэр дэвшигчийг дэмжиж ажиллах;
- 15.1.3. тогтоосон хугацаанд татвар төлөх;
- 15.1.4. намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД, журмыг дагаж мөрдөх,
- 15.1.5. намын үйл ажиллагааг сурталчлах;
- 15.1.6. намын хөтөлбөр, бодлогыг хэрэгжүүлэх;
- 15.1.7. ҮД-ийн хүрээнд гарсан намын хурлын болон удирдлагын шийдвэрийг биелүүлэх, дагаж мөрдөх;
- 15.1.8. намын нууц, дотоод мэдээллийг задруулахгүй байх;
- 15.1.9. намын аливаа үйл ажиллагаа, дотоод сонгуульд оролцох.

15.2. Намын гишүүнд тавигдах ёс зүйн шаардлага:

15.2.1. бусдын ажил хэрэгч саналыг мушгин гуйвуулахгүй байх, худал мэдээллийг аливаа хэлбэрээр тараахгүй байх;

15.2.2. хувь хүний эмзэг болон хувийн мэдээллийг нь ашиглаж гутаахгүй байх;

15.2.3. сонгогдсон байгууллагынхаа хуралд оролцож, хуралдааны дэгийг ёсчлон баримтлах;

15.2.4. намын нэр хүндэд харшлах үйлдэл гаргахгүй байх;

15.2.5. намын сонгуульт гишүүн нь хамаарал бүхий этгээдийн ашиг сонирхлын зөрчилтэй холбоотой асуудлыг шийдвэрлэх санал хураалтад оролцохгүй байх;

15.2.6. намын гишүүний ёс зүйн журмыг дагаж мөрдөх.

16 дугаар зүйл. Гишүүний эрх, үүргийн зөрчил

16.1. Намын ҮД-д заасан гишүүний нийтлэг эрх, үүрэг, ёс зүйн шаардлагыг зөрчсөн болон намын байгууллага, сонгуульт албан тушаалтнуудын ҮД-ийн 17.1.1-ээс 17.1.9 дэх заалт, 18.1.1-ээс 18.1.28 дахь заалтад тус тус заасан үйлдэл, эс үйлдэхгүйг зөрчил гэнэ.

16.2. Намын ҮзБ, хөтөлбөртэй холбоотой намын гишүүний зөрчлийг УТЗ-ийн хурлаар хэлэлцэж болно.

16.3. Зөрчлийг дотор нь хариуцлагын болон сахилгын гэж ангилна.

16.4. Гишүүний хариуцлага, сахилгын зөрчлийн хөөн хэлэлцэх хугацааг зөрчил гаргасан өдрөөс хойш нэг (1) жил, зөрчлийг илрүүлсэн өдрөөс хойш нэг (1) жилээр тус тус тооцно.

17 дугаар зүйл. Хариуцлагын зөрчил

17.1. Намын гишүүн болон сонгуульт албан тушаалтны дараах үйлдэл, эс үйлдлийг хариуцлагын зөрчилд тооцно. Үүнд:

17.1.1. гишүүн нь харьяалагдах шатны хурлаа хүндэтгэх шалтгаангүйгээр тасалсан эсхүл биөчлэн оролцоогүй;

17.1.2. намын зохих шатны хурлаас намын сонгуульт албан тушаалтанд итгэл үзүүлээгүй;

17.1.3. ҮД, журмын хүрээнд олонхын саналаар дэмжигдсэн бүх шатны намын байгууллагын шийдвэрийг баталгаажуулах эрх, үүрэг бүхий албан тушаалтан эсрэг саналтай байснаас хамааран тогтоол, шийдвэрт гарын үсэг зураагүй;

17.1.4. гишүүний татвараа тогтоосон хугацаанд нь төлөөгүй;

17.1.5. гишүүний ёс зүй, зан байдал нь намын нэр хүнд, үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөхүйц байх;

17.1.6. намын хурлын тогтоосон дэг санаатай зөрчих;

17.1.7. намын бүртгэл шилжилт хөдөлгөөний дүрэм, журмыг зөрчих;

17.1.8. албан томилолтоор ажиллах явцад хувийн сахилга, дипломат ёс жаягийг баримтлалгүй намын нэр хүндэд харшилсан үйлдэл гаргах;

17.1.9. намын гишүүдээс ирүүлсэн гомдол, санал, хүсэлт, өргөдлийг зохих дүрэм журмын дагуу бүрэн эрхийн хүрээнд шийдвэрлэн, хариу өгөөгүй;

17.2. Гишүүний гаргасан хариуцлагын зөрчилд дараах шийтгэлийг ногдуулна. Үүнд:

17.2.1. ҮД-ийн 17.1.5, 17.1.6, 17.1.8-д заасан зөрчилд уучлалт гуйлгах;

17.2.2. ҮД-ийн 17.1.3, 17.1.4, 17.1.7, 17.1.9-д заасан зөрчилд зөрчлийг арилгуулах;

17.2.3. ҮД-ийн 17.1.1 болон 17.1.5, 17.1.6-д заасан зөрчлийг давтан гаргасан зөрчилд сануулах;

17.2.4. ҮД-ийн 17.1.6-д заасан зөрчлөөр өмнө нь сануулах шийтгэл авсан этгээд хуралдааны үеэр дахин энэ төрлийн зөрчил гаргавал тухайн хэлэлцэж байгаа асуудлаар саналын эрхийг хасах;

17.2.5. Хуралдааны үеэр саналын эрх нь хасагдсан этгээд дахин зөрчил гаргасан тохиолдолд хуралдааны танхимаас гарган, хурал тасалсанд тооцох;

17.2.6. ҮД-ийн 17.1.4-д заасан зөрчилд санал өгөх, сонгуульт гишүүнд нэр дэвших эрхийг нэг жилийн хугацаанд түдгэлзүүлэх.

17.2.7. ҮД-ийн 17.1.7-д заасан зөрчилд санал өгөх, сонгуульт гишүүнд нэр дэвших эрхийг тухайн зөрчлөө арилгах хүртэл хугацаанд түдгэлзүүлэх.

17.3. Гишүүний хариуцлагын шийтгэлийг дараах этгээдээс дор дурдсанаар ногдуулна. Үүнд:

17.3.1. ҮД-ийн 17.2.1, 17.2.2, 17.2.3-т заасан шийтгэлийг Сум, Дүүргийн намын Дарга;

17.3.2. ҮД-ийн 17.2.3, 17.2.4, 17.2.5-д заасан шийтгэлийг хуралдааны үед тухайн хуралдааны удирдлага;

17.3.3. ҮД-ийн 17.2.6, 17.2.7-д заасан шийтгэлийг намын хяналтын байгууллага.

17.4. Зөрчлийн шийтгэлийг хурлын хуралдааны үед тухай бүрд нь бусад тохиолдолд зөрчил илэрснээс хойш дүрмээр тогтоосон хугацааны дотор ногдуулна.

17.5. Зөрчлийн шийтгэлийг давхардуулан болон заавал дэс дараалан ногдуулахгүй.

17.6. Гишүүн хариуцлагын зөрчлөө хүлээн зөвшөөрч хариуцлага хүлээхээс өмнө албан ёсоор уучлалт гуйсан, зөрчлөө арилгасан тохиолдолд нэг (1) удаа хариуцлага тооцохгүй байж болно.

17.7. Гишүүн хариуцлагын зөрчлийн шийтгэл хүлээсэн өдрөөс хойш зургаан (6) сарын дотор зөрчлийн хариуцлага дахин хүлээгээгүй бол түүнийг хариуцлагын зөрчлийн шийтгэлгүйд тооцно.

18 дугаар зүйл. Сахилгын зөрчил

18.1. Намын гишүүн болон сонгуульт албан тушаалтны дараах үйлдэл, эс үйлдлийг сахилгын зөрчилд тооцно. Үүнд:

18.1.1. ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД, журмыг зөрчсөн;

18.1.2. гишүүн нь харьяалагдах шатны хурлаа бүрэн эрхийнхээ хугацаанд хүндэтгэх шалтгаангүйгээр гурав (3) болон түүнээс дээш удаа тасалсан, биөчлэн оролцоогүй;

18.1.3. намын нууцын журам зөрчсөн;

18.1.4. намын зохих шатны хурлаас намын сонгуульт гишүүнээс чөлөөлөгдсөн;

18.1.5. ҮД, журмын хүрээнд олонхын саналаар дэмжигдсэн бүх шатны намын байгууллагын шийдвэрийг баталгаажуулах эрх, үүрэг бүхий албан тушаалтан эсрэг саналтай байснаас хамааран тогтоол, шийдвэрт гарын үсэг зураагүй;

18.1.6. сонгуульт гишүүний татвараа төлөөгүй;

18.1.7. ҮД-ээр хариуцлагын шийтгэл хүлээж байсан этгээд дахин зөрчил гаргасан, сануулах хариуцлагын шийтгэл хоёроос дээш удаа хүлээсэн;

18.1.8. намын гишүүдээс ирүүлсэн гомдол, санал, хүсэлт, өргөдлийг зохих журмын дагуу бүрэн эрхийн хүрээнд шийдвэрлэн хариу өгөөгүй нь гишүүний эрхийг зөрчсөн;

18.1.9. гишүүний сонгох, сонгогдох, томилогдох эрхийг зөрчсөн;

18.1.10. намын байгууллага, гишүүдийн эв нэгдэлд ноцтой хохирол учруулахаар үйлдэл хийсэн;

18.1.11. ҮД, журамд заасан эрх мэдэл, сонгуульт албаа урвуулан ашигласан;

18.1.12. ҮД, журам, сонгуульт гишүүний албан үүрэгт заасан хугацаат болон заавал биелүүлэх албан үүргээ биелүүлээгүйгээс хүндрүүлэн үзэх нөхцөл байдал үүссэн;

18.1.13. санхүүгийн харилцаа, өмч, хөрөнгө, гишүүний татвар төлөлттэй холбоотой журмыг санаатайгаар болон зохион байгуулалттайгаар зөрчсөн;

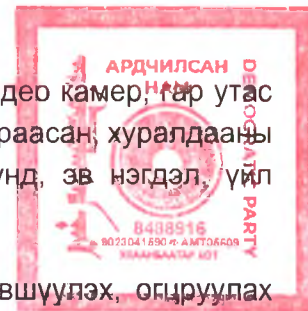
18.1.14. намын тэмдэг, хэвлэмэл хуудас, гишүүний үнэмлэх хадгалах, хэрэглэхтэй холбоотой журмыг санаатайгаар болон зохион байгуулалттайгаар зөрчсөн;

18.1.15. дотоод сонгуулийн харилцааг зохицуулсан ҮД, журмын заалтуудыг зөрчсөн;

18.1.16. намын ҮД-ийн дагуу гарсан хурлын шийдвэр, гүйцэтгэх удирдлагын тушаалыг биелүүлээгүй болон эсрэг үйл ажиллагаа явуулсан;

18.1.17. намд гишүүнээр элсэх, бүртгүүлэх, мэдээлэл авах, намын дотоод үйл ажиллагаанд оролцох болон намын гишүүнчлэлийн журам, гишүүний бусад эрхийг санаатайгаар зөрчсөн;

18.1.18. гэмт хэрэгт холбогдон шүүхээр шийтгэгдсэн;

18.1.19. намын хурлын үйл ажиллагааг санаатай үймүүлсэн, видео камер, гар утас дуу хураагуур болон бусад тоног төхөөрөмж ашиглан бичлэг хийсэн, тараасан, хуралдааны тэмдэглэлийг ил болгосон, намын дотоод асуудлаар намын нэр хүнд, эв нэгдэл, үйл ажиллагаанд сөрөг нөлөө үзүүлэхүйц мэдэгдэл гаргасан;

18.1.20. Ерөнхийлөгч, УИХ-ын дарга, Ерөнхий сайдыг нэр дэвшүүлэх, огцруулах асуудлаар ҮБХ, УТЗ болон УИХ дахь намын бүлгийн гаргасан улс төрийн шийдвэрийг зөрчсөн;

18.1.21. ИТХ-ын дарга, засаг даргыг нэр дэвшүүлэх, огцруулах асуудлаар намын хороо, ИТХ дахь намын бүлгийн гаргасан улс төрийн шийдвэрийг зөрчсөн;

18.1.22. төрийн сонгуульд ҮД, журам зөрчин нэр дэвшүүлэлт явуулсан, нэр дэвшүүлэх хаалттай хурлыг зориуд хуралдах хугацаагүй болгосон, хийлгээгүй;

18.1.23. төрийн сонгуульд АН-аас нэр дэвшихтэй холбоотой асуудлаар намын байгууллагын ҮД, журмын дагуу гаргасан шийдвэрийг эсэргүүцсэн, байр сууриа илэрхийлэхдээ илэрхий гуйвуулж гүтгэсэн, худал мэдээлэл тараасан;

18.1.24. төрийн сонгуульд оролцох намын шийдвэрийн эсрэг үйлдэл, эс үйлдэхүй гаргасан;

18.1.25. намын эрх бүхий сонгуульд гишүүн нь намын байгууллага шийдвэрлэснээс бусад тохиолдолд УИХ, ИТХ-ын сонгуульд мандатын тооноос дутуу нэр дэвшүүлсэн, намыг төрийн сонгуульд оролцуулаагүй;

18.1.26. төрийн сонгуульд АН эсхүл нам хамтран оролцож буй эвслийн нэр дэвшигчийн эсрэг ажилласан, хүндэтгэх шалтгаангүйгээр сонгуулийн үйл ажиллагаанд дэмжиж оролцоогүй, бусад нам эвслийн нэр дэвшигчийг уриалан дэмжиж ажилласан;

18.1.27. төрийн сонгуультай холбоотой удирдлага, зохион байгуулалтын асуудлаар бүх шатны намын байгууллагын хурал, УИХ, ИТХ дахь намын бүлгийн шийдвэрийг зөрчсөн;

18.1.28. АН-аас сонгогдсон УИХ-ын гишүүн, ИТХ-ын төлөөлөгчийн хувьд УИХ болон ИТХ дахь намын бүлгийн үйл ажиллагааны дүрэм, шийдвэрийг зөрчсөн.

18.2. Гишүүний сахилгын зөрчилд дараах шийтгэлийг тухайн үйлдэл, эс үйлдэлд нь тохируулан хяналтын байгууллагаас ногдуулна. Үүнд:

18.2.1. ҮД-ийн 18.1.1, 18.1.3, 18.1.5, 18.1.6, 18.1.7-д заасан зөрчилд тухайн сонгуульд албанаас чөлөөлж, намын дотоод сонгуульд нэр дэвших эрхийг хоёр (2) жилийн хугацаагаар түдгэлзүүлэх;

18.2.2. ҮД-ийн 18.1.2, 18.1.4-д заасан зөрчилд тухайн сонгуульд албанаас чөлөөлж, намын дотоод сонгуульд нэр дэвших эрхийг тухайн бүрэн эрхийн хугацаагаар түдгэлзүүлэх;

18.2.3. ҮД-ийн 18.1.8-аас 18.1.19-д заасан зөрчилд сонгуульд албанаас чөлөөлж, намын дотоод сонгуульд нэр дэвших эрхийг нь дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар хасах;

18.2.4. ҮД-ийн 18.1.20-оос 18.1.24-д заасан зөрчилд сонгуульт албанаас чөлөөлж, төрийн улс төрийн албан тушаал болон намын сонгуульт албан тушаалд нэр дэвших эрхийг нь таван (5) жилийн хугацаагаар хасах;

18.2.5. ҮД-ийн 18.1.25, 18.1.26-д заасан зөрчилд намын гишүүнээс хасах;

18.2.6. ҮД-ийн 18.1.27, 18.1.28-д заасан зөрчилд намаас улс төрийн дэмжлэг үзүүлэхгүй.

18.3. АН-аас төрийн улс төрийн албан тушаалд сонгогдож, томилогдсон албан тушаалтан намын гишүүнээс гарсан, хасагдсан тохиолдолд тухайн албан тушаалаасаа огцрох үндэслэл болно.

18.4. Намын гишүүнээс гарсан болон хасагдсан иргэн нь төрийн сонгуульд бие даан эсхүл өөр намаас нэр дэвшин өрсөлдсөн тохиолдолд АН-д дахин элсүүлэхгүй.

18.5. Гишүүн сахилгын шийтгэлийн хугацаа дууссан өдрөөс хойш нэг (1) жилийн дотор хариуцлагын болон сахилгын шийтгэл дахин хүлээгээгүй бол түүнийг сахилгын зөрчлийн шийтгэлгүйд тооцно.

19 дүгээр зүйл. Гишүүний шагнал, урамшуулал

19.1. Нам нь гишүүд, дэмжигчдэдээ намын шагнал олгоно.

19.2. Намын дээд шагнал нь Их Эзэн Чингис Хааны одон мөн.

19.3. Нам нь мөнгөн шагналтай байж болно.

19.4. Харьяа байгууллагууд шагналтай байж болно.

19.5. Гишүүний шагнал, урамшууллын журмыг УТЗ-өөс батална.

20 дугаар зүйл. Намын дэмжигч

20.1. Намын дэмжигч гэж намын зорилго, ҮзБ-ыг сайн дурын үндсэн дээр дэмжин, намын үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцдог иргэнийг хэлнэ.

20.2. Намын дэмжигч нь дараах эрхийг эдэлнэ:

20.2.1. намын үйл ажиллагааны талаар мэдээлэл авах, санал хүсэлт илэрхийлэх, олон нийтийн арга хэмжээнд оролцох;

20.2.2. намын эрх бүхий байгууллага шийдвэрлэсэн тохиолдолд намын санал асуулгад оролцох.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

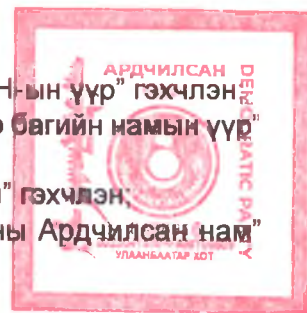
НАМЫН АНХАН ШАТНЫ БАЙГУУЛЛАГА

21 дүгээр зүйл. Сум, Тосгоны нам болон баг, хорооны намын үүр

21.1. АН нь Сум, Тосгон, Баг, Хороонд үйл ажиллагаа явуулах намын анхан шатны байгууллага (НАШБ)-тай байна.

21.2. Сум, Тосгоны нам болон Баг, Хорооны намын үүр нь тухайн засаг захиргааны нэгжийн нэрийг намын нэрийн өмнө хэрэглэнэ. Жишээ нь:

- Хорооны намын үүрийг “Баянзүрх дүүргийн 14 дүгээр хорооны АН-ын үүр” гэхчлэн;
- Багийн намын үүрийг “Сэлэнгэ аймгийн Сүхбаатар сумын 1 дүгээр багийн намын үүр” гэхчлэн;
- Сумын намыг “Завхан аймгийн Алдархаан сумын Ардчилсан нам” гэхчлэн;
- Тосгоны намыг “Хэнтий аймгийн Хэрлэн сумын Тахилгат тосгоны Ардчилсан нам” гэхчлэн тус тус нэрлэнэ.

21.3. НАШБ-ын үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь Сум, Тосгоны намын хорооны хурал, хурлын чөлөөт цагт намын хорооны Тэргүүлэгчдийн хурал болон Баг, Хорооны намын үүрийн бүх гишүүдийн хурал байна.

22 дугаар зүйл. Намын анхан шатны байгууллагын нийтлэг чиг үүрэг

22.1. НАШБ нь дараах нийтлэг чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

22.1.1. шинээр гишүүн элсүүлэх, бүртгэх, намын гишүүний үнэмлэх олгох, гишүүдийн цахим бүртгэлийг хийх, шинэчлэх ажлыг байнга хийж зохих байгууллагад илгээх;

22.1.2. иргэд, сонгогчид, гишүүд, дэмжигчдийн дунд намын үйл ажиллагааг сурталчлах зорилгоор олон нийтийн арга хэмжээг зохион байгуулах, улс төрийн болон сонгуулийн боловсрол олгох, тэдний идэвхтэй оролцоог дэмжих;

22.1.3. тухайн шатныхаа төр, захиргааны байгууллага, улс төрийн албан тушаалтнуудын үйл ажиллагаа, хөтөлбөрийн биелэлтэд хяналт тавин, хурлын байгууллагаараа хэлэлцэж, үнэлэлт, дүгнэлт өгч дээд шатны байгууллагадаа холбогдох мэдээллийг илгээх;

22.1.4. намын өмч, хөрөнгө, санхүүг хадгалах, хамгаалах, зөв зохистой ашиглах;

22.1.5. намын дэмжигч байгууллага, олон нийтийн үүсгэл санаачилгын байгууллага байгуулах, тэдгээрийг үйл ажиллагаандаа татан оролцуулах.

22.1.6. гишүүдийн татвар төлөлтийг бүртгэж, хяналт тавьж, тайлан гаргах, зохих байгууллагад хүргүүлэх;

22.1.7. тодорхой асуудлаар харьяа нутаг дэвсгэрийн иргэдийн саналыг цахим болон цаасан хэлбэрээр цуглуулах ажлыг гүйцэтгэж намын ХЭГ-т хүргүүлэх;

22.1.8. Сум, Тосгон, Дүүргийн намын хорооны гишүүнийг санал хураалтаар сонгож, сонгуулийн дүнг бүх гишүүдийн хурал эсхүл Тэргүүлэгчдийн тогтоолоор баталгаажуулж, дээд шатны намын байгууллагад хүргүүлэх;

22.1.9. төрийн сонгуулийн үеэр намын нэр дэвшигчийг сурталчлах, сонгуулийн үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх.

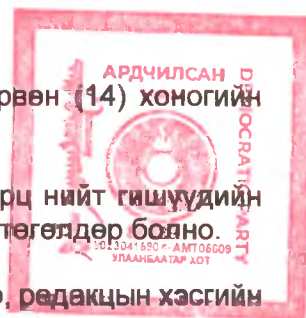
23 дугаар зүйл. Баг, хорооны намын үүрийн хурал

23.1. Баг, Хорооны намын үүр нь тухайн нутаг дэвсгэрт харьяалагдах гишүүдээс бүрдсэн хуралтай байна. Хурлыг жилд нэг (1)-ээс дээш удаа хуралдуулна.

23.2. Үүрийн бүх гишүүдийн ээлжит болон ээлжит бус хурлыг үүрийн дарга эсхүл үүрийн Тэргүүлэгчдийн ердийн олонхын саналаар зарлан товыг бүх гишүүдэд арван дөрвөн (14) хоногийн өмнө мэдэгдэнэ. Хурлыг үүрийн дарга нээх бөгөөд хурлын дарга, удирдлагыг гишүүдээс сонгон батлуулна. Хурлын дарга, удирдлага хурлын дэг, хэлэлцэх асуудлыг хэлэлцүүлж батлуулна.

23.3. Үүрийн бүх гишүүдийн хурлыг ҮД-ийн 23.2-т зааснаар зарлаагүй тохиолдолд, мөн ээлжит бус хурлыг бүх гишүүдийн гуравны нэг (1/3)-ийн шаардлагаар Тэргүүлэгчдийн

өрдийн олонхын саналаар эсхүл дээд шатны намын Дарга арван дөрвөн (14) хоногийн дотор зарлан хуралдуулна.

23.4. ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол бүх гишүүдийн хурлын хуралдааны ирц нийт гишүүдийн өрдийн олонхоор бүрдэж, шийдвэр нь өрдийн олонхын саналаар хүчин төгөлдөр болно.

23.5. Бүх гишүүдийн хурал тухайн хурлынхаа ирцийг харгалзан тооллого, редакцын хэсгийн гишүүний тоог өөрөө тогтооно. Тооллого, редакцын хэсэг дотроосоо даргаа сонгоно.

23.6. Багийн үүрийн бүх гишүүдийн хурлын хуралдааны ирц хүрээгүй тохиолдолд хурлыг дахин зарлаж, ирсэн ирцээрээ хуралдаж болох бөгөөд хурлын хуралдааны ирц нийт гишүүдийн гуравны нэг (1/3)-ээс багагүй байвал зохино.

23.7. Үүрийн бүх гишүүдийн хурлаас сонгох сонгуульт албан тушаалтныг нууц санал хураалтаар сонгоно.

24 дүгээр зүйл. Намын үүрийн бүх гишүүдийн хурлын чиг үүрэг

24.1. Намын үүрийн хурал нь дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

24.1.1. намын үүрийн даргыг сонгох;

24.1.2. намын үүрийн Тэргүүлэгчдийг сонгох;

24.1.3. Дүүргийн Хорооны болон аймгийн төвийн Сумын Багийн намын үүрийн хурлаас Их хурлын төлөөлөгчийг сонгох;

24.1.4. сумын ИТХ-ын болон баг, хорооны иргэдийн нийтийн хурлын сонгуулийн зохион байгуулалтын асуудлыг хэлэлцэн шийдвэр гаргах;

25 дугаар зүйл. Намын үүрийн Тэргүүлэгчид

25.1. Намын үүр нь таваас долоо (5-7) хүртэлх сондгой тооны Тэргүүлэгчидтэй байх бөгөөд Тэргүүлэгчдийг үүрийн дарга санал болгосноор бүх гишүүдийн хурлаас дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар сонгоно.

25.2. Тэргүүлэгчид төрийн сонгуулийн бэлтгэл ажлыг хангах, зохион байгуулалтыг хариуцах, намын үүрийн бүх гишүүдийн хурлаас гарсан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх үндсэн чиг үүрэгтэй.

25.3. Тэргүүлэгчдийг хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон өөрийн хүсэлтээр чөлөөлөгдсөн тохиолдолд бүх гишүүдийн хурлаас нөхөн сонгоно.

25.4. Тэргүүлэгчдийн ээлжит хурлыг улиралд нэг (1) болон түүнээс дээш удаа үүрийн дарга зарлан товыг Тэргүүлэгчдэд долоо (7) хоногийн өмнө мэдэгдэнэ.

25.5. Тэргүүлэгчдийн ээлжит бус хурлыг Тэргүүлэгчдийн өрдийн олонхын саналаар зарлан хуралдуулна.

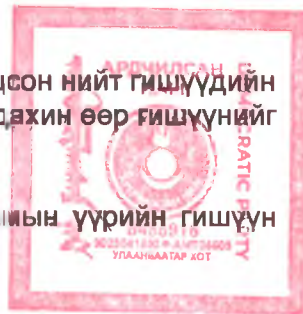
25.6. Тэргүүлэгчдийн хурлаас дараагийн хурлаа товлон зарлаж болно.

26 дугаар зүйл. Намын үүрийн даргыг сонгох

26.1. Намын үүрийн даргыг харьяа Сум, Дүүргийн намын Даргын санал болгосноор үүрийн бүх гишүүдийн хурлаас дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар сонгоно.

26.2. Нэр дэвшигч нь Баг, Хорооны үүрийн бүх гишүүдийн хуралд оролцсон нийт гишүүдийн олонхын дэмжлэг аваагүй тохиолдолд Сум, Дүүргийн намын Дарга нь дахин өөр гишүүнийг нэр дэвшүүлнэ.

26.3. Намын үүрийн даргад нэр дэвшигч нь тухайн баг, хорооны намын үүрийн гишүүн байна.

27 дугаар зүйл. Намын үүрийн даргын эрх, үүрэг

27.1 Намын үүрийн дарга дараах эрх, үүрэгтэй байна:

27.1.1. намын үүрийн дарга нь тухайн үүр хамаарах засаг захиргааны нэгж (баг, хороо)-д намын гишүүдийг удирдан зохион байгуулж ажиллах;

27.1.2. дээд шатны намын байгууллагын бодлого, шийдвэр, намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД-ийг олон нийтэд таниулах, сурталчлах ажлыг зохион байгуулах;

27.1.3. төрийн сонгуульд намыг амжилттай оролцуулах;

27.1.4. баг хорооны засаг даргад нэр дэвших;

27.1.5. ҮД-ийн хүрээнд шийдвэр гаргах.

27.1.6. хорооны намын үүр нь хоёр зуун (200) сонгогч тутамд нэг (1) хэсгийн ахлагчтай байх бөгөөд хэсгийн ахлагчийг томилох.

28 дугаар зүйл. Намын үүрийн даргыг чөлөөлөх үндэслэл

28.1. Намын үүрийн даргыг Сум, Дүүргийн намын Дарга нь дараах үндэслэлээр чөлөөлнө:

28.1.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон чөлөөлөгдөх хүсэлтээ гаргасан;

28.1.2. төрийн улс төрийн албан тушаалаас бусад төрийн албанд томилогдон ажиллах болсон.

29 дүгээр зүйл. Намын үүрийн даргыг огцруулах үндэслэл

29.1. Намын үүрийн даргыг Сум, Дүүргийн намын Дарга дараах үндэслэлээр огцруулна:

29.1.1. ҮД зөрчсөн тухай ХсХ-ны шийдвэр гарсан;

29.1.2 тухайн үүрт харьяалагдах хэсэгт дараалан явагдсан УИХ, Ерөнхийлөгчийн сонгуульд эсхүл ИТХ-ын сонгуульд хамгийн олон суудал аваагүй.

29.2. Намын үүрийн дарга чөлөөлөгдсөн, огцорсон тохиолдолд даргыг нөхөн сонгох бүх гишүүдийн хурлыг үүрийн Тэргүүлэгчдийн ердийн олонхын саналаар арван дөрөв (14) хоногт багтаан зарлан хуралдуулж, Сум, Дүүргийн намын Даргын саналаар дараагийн Даргыг сонгоно. Нөхөн сонгогдсон дарга өмнөх даргын үлдсэн бүрэн эрхийн хугацаанд ажиллана.

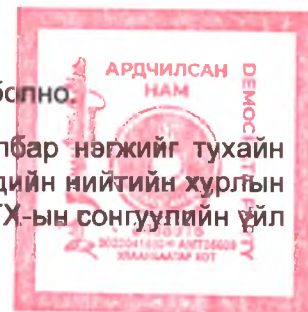
29.3. Намын үүрийн бүх гишүүдийн хурлыг ҮД-ийн 29.2-т зааснаар зарлаагүй тохиолдолд дээд шатны намын Дарга эсхүл Тэргүүлэгчдийн ердийн олонхын саналаар арван дөрөв (14) хоногийн дотор зарлан хуралдуулна.

29.4. Намын үүрийн даргын түр эзгүйд түүний эрх, үүргийг түүний томилсон эсхүл хамгийн ахмад настай дэд Дарга хэрэгжүүлнэ.

30 дугаар зүйл. Намын үүрийн харьяа болон бусад байгууллагууд

30.1. Намын үүрийн дэргэд харьяа байгууллагын салбарыг байгуулж болно.

30.2. Төрийн сонгуулийн үеэр намын үүрийн сонгууль эрхэлсэн салбар нэгжийг тухайн шатны намын даргын тушаалаар байгуулна. Тус нэгж нь багийн иргэдийн нийтийн хурлын сонгуулийн үйл ажиллагаа, Ерөнхийлөгч, УИХ-ын болон бүх шатны ИТХ-ын сонгуулийн үйл ажиллагааг тухайн нутаг дэвсгэртээ зохион байгуулах чиг үүрэгтэй.

31 дүгээр зүйл. Сум, Тосгоны намын хороо

31.1. ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол Сум, тосгоны намын хорооны бүрэлдэхүүн нь ИТХ-ын мандатын тоо, Тосгоны зөвлөлийн гишүүдийн тоог хоёр (2) дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх тооны гишүүдтэй байна.

31.2. Аймгийн төвийн сум болон найман мянга (8000)-аас дээш хүн амтай сумын намын хорооны бүрэлдэхүүний тоо ИТХ-ын мандатын тоог гурав (3) дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцүү байна.

31.3. Сум, тосгоны намын хорооны сонгуулийн тойрог, гишүүний мандатын тоог тодорхойлохдоо хамгийн сүүлд зохион байгуулагдсан тухайн шатны ИТХ-ын сонгуулийн тойргийн зохион байгуулалтыг баримтална.

31.4. Сум, тосгоны намын хорооны гишүүнийг тухайн багт ногдох тогтоосон мандатын тоогоор багийн намын үүрийн бүх гишүүдийн хурлаас дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар сонгоно.

31.5. Сум, Тосгоны намын хорооны хурлын хуралдаанаас бүрэн эрх нь батлагдсан гишүүдийн нэрсийн жагсаалтыг тухайн шатны намын Дарга нь Аймгийн намын ХЭГ, ХсХ-нд хүргүүлнэ.

31.6. Тухайн намын байгууллагад бүртгэлгүй ч тус нутаг дэвсгэрт ажил алба, аж ахуй эрхэлдэг гишүүн нь намын хорооны гишүүнээр ажиллах хүсэлтэй бол зохих баримт нотолгоог гарган намын хорооны гишүүнд нэр дэвшиж болно.

31.7. Сум, тосгоны нам нь төрийн сонгуулийн санал авах байрны харьяа нутаг дэвсгэрт намын хэсэг байгуулж болно.

32 дугаар зүйл. Сум, Тосгоны намын хорооны хурал

32.1. Сум, тосгоны намын хорооны хурал ээлжит ба ээлжит бус байх бөгөөд ээлжит хурлыг жилд хоёр (2)-оос доошгүй удаа хуралдуулна. Сум, тосгоны намын хорооны ээлжит хурлыг тухайн шатны намын Дарга, эсхүл Тэргүүлэгчдийн өрдийн олонхын саналаар зарлан товыг намын хорооны гишүүдэд долоо (7) хоногийн өмнө мэдэгдэнэ.

32.2. Сум, тосгоны намын хорооны хурлыг энэ зүйлийн 32.1-т заасны дагуу зарлаагүй бол намын хорооны гишүүдийн гуравны нэг (1/3) нь гарын үсэг зуран тухайн шатныхаа хяналтын байгууллагад хандан хурал хуралдуулах хүсэлтийг долоо хоногийн дотор гаргана. Хүсэлтэд хурлыг хуралдуулах үндэслэл, хэлэлцэх асуудал, хурлаас гарах шийдвэрийн төсөл, хүсэлт гаргасан гишүүдийн нэрс, гарын үсгийг хавсаргана.

32.3. Хяналтын байгууллагын дүгнэлтээр хуралдах шаардлагатай гэж үзсэн тохиолдолд Сум, Тосгоны намын хороо нь арван дөрөв (14) хоногийн дотор хуралдах бөгөөд товыг намын хорооны гишүүдэд арван дөрөв (14) хоногийн өмнө мэдэгдэнэ. Хурлыг хамгийн ахмад настай дэд Дарга даргалан эхлүүлнэ.

32.4. Намын хорооны хурлыг Хяналтын байгууллагын дүгнэлтээр хуралдуулаагүй тохиолдолд аймгийн намын Дарга зарлан хуралдуулна.

32.5. Хурлаас хуралдааны дарга, удирдлага, тооллого, редакцын хэсгийг сонгон батална. Хуралдааны дарга, удирдлага нь хуралдааны дэг, хэлэлцэх асуудлыг хэлэлцүүлж батлуулна.

32.6. Намын хорооны ээлжит бус хурлыг Тэргүүлэгчдийн ердийн олонхын саналаар зарлан товыг гишүүдэд долоо (7) хоногийн өмнө мэдэгдэнэ.

32.7. Намын хорооны хурлаас сонгох сонгуульт албан тушаалтныг нууд санал хураалтаар сонгоно.

32.8. Сум, тосгоны намын хорооны хурлын хуралдааны ирц нийт гишүүдийн ердийн олонхиор бүрдэж, шийдвэр нь олонхийн саналаар хүчин төгөлдөр болно.

32.9. Сум, тосгоны намын хорооны хурал тухайн хурлынхаа ирцийг харгалзан тооллого, редакцын хэсгийн тоог өөрөө тогтооно. Тооллого, редакцын хэсэг дотроосоо даргаа сонгоно.

32.10. Намын хорооны хурлаас дараагийн хурлаа товлон зарлаж болно.

33 дугаар зүйл. Сум, Тосгоны намын хорооны хурлын чиг үүрэг

33.1. Сум, Тосгоны намын хорооны хурал дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

33.1.1. АНХ-ны гишүүдийг сонгох;

33.1.2. намын Их хурлын төлөөлөгчийг сонгох;

33.1.3. Сумын намын Дарга, намын хорооны Тэргүүлэгчдийг сонгох;

33.1.4. Сумын намын Даргын санал болгосноор хоёр (2) хүртэлх дэд Даргыг сонгох;

33.1.5. Сумын ИТХ-ын сонгуульд оролцох, бусад намуудтай эвсэх талаар хэлэлцэх, нэр дэвшүүлэх, нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр батлах;

33.1.6. Сумын намын Даргыг тухайн шатны засаг даргад нэр дэвшүүлэх.

34 дүгээр зүйл. Сум, Тосгоны намын хорооны гишүүн

34.1. Сум, Тосгоны намын хорооны гишүүнд нэр дэвшигч нь тухайн үед сахилгын шийтгэлгүй байна.

34.2. Тухайн аймгийн харьяалалтай намын гишүүн нь зөвхөн нэг Сум, Тосгоны намын хорооны гишүүнээр сонгогдон ажиллана. Мөн тус аймгийн нутаг дэвсгэрт ажил эрхэлдэг гишүүн нь намын хорооны гишүүнээр ажиллах хүсэлтэй бол зохих баримт нотолгоог гарган нэр дэвшиж болно.

34.3. Намын хорооны гишүүн нь Сум, Тосгоны намын ХЭГ-ын даргын ажлыг хавсран ажиллаж болно.

34.4. Намын хорооны гишүүний бүрэн эрх тухайн суудалд шинээр гишүүн сонгогдон батлагдсанаар дуусгавар болно.

34.5. Нөхөн сонгуулиар сонгогдсон гишүүн өмнөх гишүүний бүрэн эрхийн үлдсэн хугацаанд ажиллана.

34.6. Төрийн сонгуулийн хугацаанд нэр дэвшигчийг дэмжиж, сурталчлан ажиллана.

34.7. ҮД-ийн 33-р зүйлд заасан намын чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд идэвхтэй оролцох, дэмжлэг үзүүлнэ.

34.8. Сонгуульт гишүүнд нэр дэвшигч нь тухайн хуралдааны дарга, удирдлагаар сонгогдож болохгүй.

34.9. Сумын ИТХ-ын төлөөлөгчөөр ажиллаж байгаа намын хорооны гишүүн нь сонгуульт гишүүний татвараа өөрөө төлнө.

35 дугаар зүйл. Сум, тосгоны намын хорооны гишүүнийг чөлөөлөх, огцруулах, нөхөн сонгох

35.1. Намын хорооны гишүүнийг дараах үндэслэлээр чөлөөлнө:

35.1.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон өөрийн хүсэлтээ өгсөн;

35.1.2. төрийн улс төрийн албан тушаалаас бусад төрийн албанд томилогдсон бол;

35.2. Намын хорооны гишүүнийг дараах үндэслэлээр огцруулна:

35.2.1. татвараа тогтоосон хугацаанд төлөөгүй бол;

35.2.2. намын хорооны гишүүний хувьд нэгэн бүрэн эрхийн хугацаанд намын хорооны хуралд хүндэтгэх шалтгаангүйгээр гурван (3) удаа биечлэн оролцоогүй бол;

35.2.3. намын хорооны үйл ажиллагаанд зориуд, зохион байгуулалттайгаар саад учруулсан тухай ХсХ-ноос шийдвэр гарсан;

35.2.4. ҮД, журам зөрчсөн тухай хяналтын байгууллагын дүгнэлт гарсан.

35.3. Намын хорооны гишүүн огцорсон, чөлөөлөгдсөн тохиолдолд тухайн шатны намын хорооны Тэргүүлэгчдээс гишүүний нөхөн сонгуулийг арван дөрөв (14) хоногийн дотор зарлаж, зохион байгуулна.

35.4. Намын хорооны гишүүн чөлөөлөгдөх хүсэлтээ тухайн намын ХЭГ-т гаргана. Ингэж хүсэлтээ илэрхийлснээр намын хорооны гишүүнээс чөлөөлөгдсөнд тооцно.

35.5. Намын хорооны гишүүн огцорсон, чөлөөлсөн тохиолдолд намын хороо, хорооны чөлөөт цагт Тэргүүлэгчдээс багийн намын үүрийн бүх гишүүдийн хурлыг арван дөрөв (14) хоногийн дотор товлон зарлаж тус хурлаас намын хорооны гишүүнийг нөхөн сонгоно.

35.6. Намын хорооны гишүүний бүрэн эрх тухайн суудалд шинээр гишүүн сонгогдон батлагдсанаар дуусгавар болно.

35.7. Нөхөн сонгуулиар сонгогдсон гишүүн өмнөх гишүүний бүрэн эрхийн үлдсэн хугацаанд ажиллана.

36 дугаар зүйл. Сум, тосгоны намын хорооны Тэргүүлэгчид

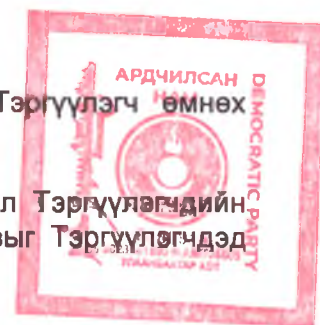
36.1. Сум, тосгоны намын хороо өсөөс арван таван (9-15) хүртэлх сондгой тооны Тэргүүлэгчидтэй байх бөгөөд Тэргүүлэгчдийг сум, тосгоны намын Дарга санал болгосноор дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар намын хорооны хурлаас сонгоно.

36.2. Намын хорооны Тэргүүлэгчдэд Сум, Тосгоны намын Дарга, дэд Дарга, харьяа байгууллагын дарга нар, ИТХ-ын дарга, засаг дарга, ИТХ дахь бүлгийн дарга нар албан тушаалаар шууд томилогдоно.

36.3. Шууд томилогдсоноос бусад гишүүд намын хорооны хуралд нэрээ дэвшүүлж сонгогдоно.

36.4. Тэргүүлэгчдийг чөлөөлөхөд сум, тосгоны намын хорооны гишүүнийг чөлөөлөх зарчмыг нэгэн адил баримтална. Тэргүүлэгч чөлөөлөгдсөн тохиолдолд Тэргүүлэгчийг Сум, Тосгоны

намын хорооны хурлаас нөхөн сонгох бөгөөд нөхөн сонгогдсон Тэргүүлэгч нөмнөх Тэргүүлэгчийн үлдсэн бүрэн эрхийн хугацаанд ажиллана.

36.5. Тэргүүлэгчдийн ээлжит хурлыг Сум, Тосгоны намын Дарга эсхүл Тэргүүлэгчдийн ердийн олонхын саналаар улиралд нэг (1)-ээс дээш удаа зарлан товыг Тэргүүлэгчдэд долоо (7) хоногийн өмнө мэдэгдэнэ.

36.6. Тэргүүлэгчдийн хурлаар сум, тосгоны намын төсөв, үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг батална.

36.7. Сум, Тосгоны намын зохион байгуулагчийг Сум, Тосгоны намын даргын саналаар томилж, чөлөөлнө. Зохион байгуулагч нь намын хорооны гишүүн байж болно.

36.8. ИТХ-ын сонгуульд нэр дэвшигчийг тодруулсан шийдвэрийг сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн төслийн хамт намын хороонд өргөн мэдүүлнэ.

36.9. Сум, Тосгоны намын Даргыг сонгох хурлыг товлон зарлана.

36.10. Тухайн нутаг дэвсгэр, засаг захиргааны бодлого, цаг үеийн тулгамдсан асуудлыг хэлэлцэж шийдвэр гаргана.

36.11. Багийн намын зохион байгуулалтыг шийдвэрлэнэ.

37 дугаар зүйл. Сум, Тосгоны намын Даргыг сонгох

37.1. Сум, тосгоны АН-ын Даргыг Сум, Тосгоны намын хорооны хурлаас дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар сонгох бөгөөд Аймгийн намын Дарга буцаах эрхгүйгээр батламжилна.

37.2. Намын Даргад нэр дэвшигч нь дараах шаардлагыг хангасан байна:

37.2.1. намын гишүүн байх;

37.2.2. тухайн үед ҮД, журам зөрчсөн сахилгын шийтгэлгүй байх;

37.2.3. тухайн аймгийн байнгын оршин суугч байх.

37.3. Намын даргыг сонгох сонгуульд тавигдах шаардлагыг хангасан гишүүн нь дараах бичиг баримтыг тогтоосон хугацаанд бүрдүүлэн тухайн шатны намын ХЭГ-т бүртгүүлэхээр өгнө:

37.3.1. нэр дэвшихийг хүссэн өргөдөл;

37.3.2. оршин суугаа газрын тодорхойлолт;

37.3.3. намын гишүүний лавлагаа;

37.3.4. гишүүний татварын лавлагаа;

37.3.5. ХсХ-ны тодорхойлолт.

37.4. ҮД, журмаар тогтоосон шаардлагыг хангаж, холбогдох бичиг баримтаа бүрэн гүйцэд бүрдүүлсэн нэрээ дэвшүүлэгчийг ХЭГ-аас намын даргын сонгуульд нэр дэвшигчээр тооцон түр үнэмлэх олгоно.

37.5. Нэр дэвшилттэй холбоотой маргаан гарвал ХсХ яаралтай горимоор асуудлыг шийдвэрлэнэ.

37.6. Сонгуулийн санал хураалтыг тухайн хурлын тооллогын хэсэг хариуцан, шууд нууцаар явуулна. Намын хорооны гишүүн нь сонгуулийн аль ч үе шатанд саналын хуудаст бичигдсэн зөвхөн нэг нэр дэвшигчийн өмнөх дугуйг будаж дугуйлна.

37.7. Нэг нэр дэвшигчтэй тохиолдолд намын хорооны хуралд оролцогчдын ердийн олонхын саналаар шийдвэрлэнэ.

37.8. Хоёр (2) ба түүнээс дээш нэр дэвшигчтэй тохиолдолд намын хорооны хуралд оролцогчдын хамгийн олон санал авсан хоёр (2) нэр дэвшигчийг дахин санал хураалтад оруулж ердийн олонхын санал авсан нэр дэвшигчийг намын Даргаар сонгогдсонд тооцно.

37.9. Нам нь ИТХ-ын сонгуульд олонх болсон тохиолдолд тухайн намын даргыг нэг удаа улируулан сонгож болно.

38 дугаар зүйл. Сум, Тосгоны намын Даргын эрх, үүрэг

38.1. Сум, Тосгоны намын Дарга дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

38.1.1. сонгуулийн үр дүнгээр олонх эсхүл хамгийн олон суудал авсан тохиолдолд тухайн шатны засаг дарга байна;

38.1.2. Сум, Тосгоны намын дэд Даргад нэр дэвшүүлэх;

38.1.3. багийн намын үүрийн даргыг сонгуульт ажил, үүргээ хангалтгүй гүйцэтгэж байна гэж үзвэл үүрийн бүх гишүүдийн хурлыг зарлан хуралдуулж тус асуудлыг хэлэлцүүлэн шийдвэрлүүлэх;

38.1.4. төрийн сонгуулийн санал авах байрны харьяа нутаг дэвсгэрт байгуулагдсан намын хэсгийн ахлагчийг томилох;

38.1.5. ҮД-ийн хүрээнд шийдвэр гаргах.

39 дүгээр зүйл. Сум, тосгоны намын даргыг чөлөөлөх үндэслэл

39.1. Сум, тосгоны намын даргыг дараах үндэслэлээр намын хорооны хурлаас чөлөөлнө:

39.1.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон чөлөөлөгдөх хүсэлтээ өөрөө гаргасан;

39.1.2. төрийн улс төрийн албан тушаалаас бусад төрийн албанд томилогдон ажиллах болсон.

40 дүгээр зүйл. Сум, тосгоны намын даргыг огцруулах үндэслэл

40.1. Сум, тосгоны намын даргыг дараах үндэслэлээр намын хорооны хурлаас огцруулна:

40.1.1. ҮД зөрчсөн тухай ХсХ-ны дүгнэлт гарсан;

40.1.2. орон нутгийн сонгуулийн дүнгээр ИТХ-д хамгийн олон суудал аваагүй;

40.1.3. намын даргын үүргийг хангалтгүй биелүүлж байна гэж үзэн тухайн намын хорооны нийт гишүүдийн ердийн олонх итгэл үзүүлээгүй.

40.2. Сум, тосгоны намын Дарга чөлөөлөгдсөн, огцорсон тохиолдолд түүнийг нөхөн сонгох намын хорооны хурлыг Тэргүүлэгчдийн ердийн олонхын саналаар арван дөрвөн (14) хоногт багтаан зарлан хуралдуулна.

40.3. Намын хорооны хурлыг ҮД-ийн 40.2-т зааснаар зарлаагүй тохиолдолд намын хорооны гишүүдийн гуравны нэг (1/3)-ийн шаардлагаар арван дөрөв (14) хоногт багтаан зарлан хуралдана.

40.4. ҮД-ийн 40.3-т заасан шаардлагаар хуралдаагүй тохиолдолд аймгийн намын Дарга эсхүл дээд шатны намын хорооны Тэргүүлэгчдийн ердийн олонхын саналаар арван дөрөв (14) хоногийн дотор зарлан хуралдуулна.

40.5. Сум, тосгоны намын даргын түр эзгүйд түүний эрх, үүргийг түүний томилсон эсхүл хамгийн ахмад настай дэд Дарга хэрэгжүүлнэ.

41 дүгээр зүйл. Сум, Тосгоны намын дэд Даргыг сонгох, чөлөөлөх, огцруулах

41.1. Сум, Тосгоны намын дэд Даргад нэр дэвшигч нь тухайн үед ҮД, журам зөрчсөн сахилгын шийтгэлгүй гишүүн байна. Дээрх шаардлагыг хангасан хоёр (2) нэр дэвшигчийг намын Дарга намын хорооны хуралд танилцуулж, дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар томируулж чөлөөлүүлнэ.

41.2. Намын хорооны хурлаас ердийн олонхын саналаар сонгоно.

41.3. Дараах үндэслэлээр Сум, Тосгоны намын дэд Даргыг Сум, Тосгоны намын Дарга нь намын хорооны хуралд танилцуулж чөлөөлүүлнэ:

41.3.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон чөлөөлөгдөх хүсэлтээ гаргасан;

41.3.2. төрийн улс төрийн албан тушаалаас бусад төрийн албанд томилогдон ажиллах болсон.

41.3.3. ҮД зөрчсөн тухай ХсХ-ны дүгнэлт гарсан;

41.3.4. Намын шинэ Дарга сонгогдсоноор.

41.4. Сум, Тосгоны намын дэд Дарга чөлөөлөгдсөн, огцорсон тохиолдолд дэд Даргыг ҮД-ийн 41.1-т зааснаар Сум, Тосгоны намын хорооны хурлаас нөхөн сонгоно.

42 дугаар зүйл. Сум, Тосгоны намын харьяа болон бусад байгууллагууд

42.1. Сум, тосгоны намын дэргэд харьяа байгууллагын салбарыг байгуулж болно.

42.2. Төрийн сонгуулийн үеэр сум, тосгонд сонгууль эрхэлсэн салбар нэгжийг тухайн шатны намын даргын тушаалаар байгуулна. Тус нэгж нь Сум, Тосгоны ИТХ-ын сонгуулийн үйл ажиллагааг шууд зохион байгуулах, сонгуулийг нэгдсэн удирдлагаар хангах бөгөөд Ерөнхийлөгч, УИХ-ын сонгуулийн үйл ажиллагаанд нэгэн адил үйлчилнэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ

НАМЫН ДУНД ШАТНЫ БАЙГУУЛЛАГА

43 дугаар зүйл. Аймаг, Дүүргийн нам

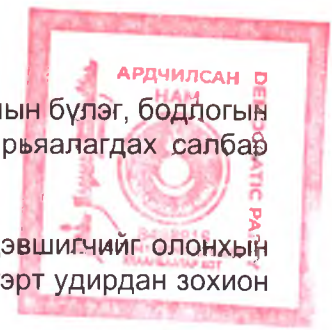
43.1. АН нь аймаг, дүүрэгт үйл ажиллагаа явуулах байгууллагатай байх ба намын дунд шатны байгууллага (НДШБ) гэнэ.

43.2. Аймаг, Дүүргийн нам нь тухайн засаг захиргааны нэгжийн нэрийг намын нэрийн өмнө хэрэглэнэ.

- Жишээ нь Архангай аймгийн Ардчилсан нам;
- Хан-Уул дүүргийн Ардчилсан нам гэхчлэн нэрлэнэ.

43.3. НДШБ нь Аймаг, Дүүргийн намын хороо (АНХ, ДНХ), ИТХ дахь намын бүлэг, бодлогын салбар зөвлөл (БсЗ), Аймаг, Дүүргийн ХЭГ, гүйцэтгэх удирдлага, харьяалагдах салбар байгууллагууд, бусад харьяа байгууллагаас бүрдэнэ.

43.4. Аймаг, Дүүргийн нам бүх шатны төрийн сонгуульд намаас нэр дэвшигчийг олонхын санал авхуулах үйл ажиллагааг харьяалах аймаг, дүүргийн нутаг дэвсгэрт удирдан зохион байгуулах чиг үүрэгтэй.

44 дүгээр зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын хороо

44.1. Аймаг, Дүүргийн намын хороо нь ИТХ-ын мандатын тоог дөрөв (4)-өөр үржүүлсэнтэй тэнцүү тооны гишүүдтэй байна.

44.2. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны сонгуулийн тойрог, гишүүний мандатын тоог тодорхойлохдоо хамгийн сүүлд зохион байгуулагдсан тухайн шатны ИТХ-ын сонгуулийн тойргийн зохион байгуулалтыг баримтална.

44.3. Сумын намын хорооны хурал болон Дүүргийн Хорооны намын үүрийн бүх гишүүдийн хурлаас тухайн сум болон Дүүргийн Хороонд ногдох Аймаг, Дүүргийн намын хорооны гишүүнийг нууц санал хураалтаар дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар сонгоно.

44.4. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны гишүүдийн аль нэг хүйсийн төлөөлөл нь хуульд заасны дагуу байна.

44.5. Тухайн шатны намын хорооны хурлын хуралдаанаас бүрэн эрх нь батлагдсан АНХ-ны гишүүдийн нэрсийг тухайн шатны намын Дарга нь ХЭЕГ болон ХЕХ-нд хүргүүлнэ.

44.6. Тухайн шатны намын хорооны хуралдаанаас бүрэн эрх нь батлагдсан ДНХ-ны гишүүдийн нэрсийг тухайн шатны намын Дарга нь Нийслэлийн намын ХЭГ болон ХсХ-нд хүргүүлнэ.

45 дугаар зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны хурал

45.1. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны хурал ээлжит ба ээлжит бус байх бөгөөд ээлжит хурлыг хагас жил тутам нэг (1) ба түүнээс дээш удаа хуралдуулна. Аймаг, дүүргийн намын хорооны ээлжит хурлыг тухайн шатны намын Дарга эсхүл Тэргүүлэгчдийн өрдийн олонхын саналаар зарлан товыг намын хорооны гишүүдэд долоо (7) хоногийн өмнө мэдэгдэнэ.

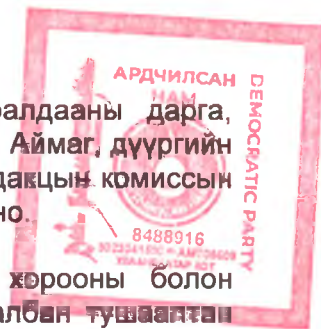
45.2. Аймаг, дүүргийн намын хорооны хурлыг энэ зүйлийн 45.1-т заасны дагуу зарлаагүй бол намын хорооны гишүүдийн гуравны нэг (1/3) нь гарын үсэг зуран тухайн шатныхаа хяналтын байгууллагад хандан хурал хуралдуулах хүсэлтийг долоо (7) хоногийн дотор гаргана. Хүсэлтэд хурлыг хуралдуулах үндэслэл, хэлэлцэх асуудал, хурлаас гарах шийдвэрийн төсөл, хүсэлт гаргасан гишүүдийн нэрс, гарын үсгийг хавсаргана.

45.3. Хяналтын байгууллагын дүгнэлтийг үндэслэн аймаг, дүүргийн намын хорооны хурлыг дээд шатны намын Дарга долоо (7) хоногийн дотор зарлах бөгөөд уг хурлыг хамгийн ахмад настай дэд Дарга даргалан эхлүүлнэ.

45.4. Энэ зүйлийн 45.3-т заасны дагуу намын хорооны хурлыг хуралдуулаагүй тохиолдолд АН-ын Дарга зарлан хуралдуулна.

45.5. Намын хорооны ээлжит бус хурлыг Тэргүүлэгчдийн өрдийн олонхын саналаар зарлан товыг гишүүдэд долоо (7) хоногийн өмнө мэдэгдэнэ.

45.6. Намын хорооны хурлын хуралдааны ирц нийт гишүүдийн өрдийн олонхоор бүрдэж, шийдвэр нь өрдийн олонхын саналаар хүчин төгөлдөр болно. Намын хорооны гишүүний төрийн улс төрийн албан тушаалаас бусад төрийн албанд томилогдсон тохиолдолд таслах эрхтэй нийт гишүүдийн тооноос хасаж тооцно.

45.7. Хурлаас хуралдааны дарга, удирдлагыг сонгон батална. Хуралдааны дарга, удирдлага нь хуралдааны дэг, хэлэлцэх асуудлыг хэлэлцүүлж батлуулна. Аймаг, дүүргийн намын хорооны хурал тухайн хурлынхаа ирцийг харгалзан тооллого, редакцын комиссын тоог өөрөө тогтооно. Тооллого, редакцын комисс дотроосоо даргаа сонгоно.

45.8. ҮД, журмын хүрээнд олонхын саналаар дэмжигдсэн намын хорооны болон Тэргүүлэгчдийн хурлын шийдвэрийг баталгаажуулах эрх, үүрэг бүхий албан тушаалтан эсрэг саналтай байхаас үл хамааран тухайн шийдвэрт гарын үсэг зурж, тэмдэг дарна.

45.9. Гарын үсэг зураагүй нь уг тогтоолыг хүчин төгөлдөр бус гэж үзэх үндэслэл болохгүй бөгөөд гарын үсэг зураагүй шалтгааныг хурлын тэмдэглэлд тусгаж, эс үйлдэл гаргасан албан тушаалтныг сонгуульт гишүүнээс огцруулах үндэслэл болно.

45.10. Намын хорооны хурлаас дараагийн хурлаа товлон зарлаж болно.

46 дугаар зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны хурлын чиг үүрэг

46.1. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны хурал дараах чиг, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

46.1.1. Аймаг, Дүүргийн намын даргыг сонгох;

46.1.2. Аймаг, Дүүргийн намын даргын санал болгосноор бодлого, үйл ажиллагаа хариуцсан хоёр (2) дэд даргыг сонгох, чөлөөлөх, огцруулах;

46.1.3. намын хорооны Тэргүүлэгчдийг сонгох;

46.1.4. ҮБХ-ны гишүүнийг сонгохдоо ҮД-ийн 75.5-д заасан эмэгтэйчүүд, залуучууд болон чөлөөт суудалд ногдох мандат тус бүрийн тоогоор сонгож, сонгуулийн дүнг тогтоолоор баталгаажуулан, намын ХЭЕГ-т хүргүүлэх;

46.1.5. ДНХ-оос НиНХ-ны гишүүнийг тухайн дүүрэгт ногдох мандатын тоогоор сонгож сонгуулийн дүнг тогтоолоор баталгаажуулж, нэрсийн жагсаалтыг ХЭЕГ болон ХЕХ-нд хүргүүлэх;

46.1.6. Аймгийн ХсХ-ны долоон (7) гишүүнийг сонгож, ХЕХ-нд бүртгүүлэх;

46.1.7. БсЗ-үүдийг байгуулах бөгөөд энэхүү зөвлөл нь БЕЗ-тэй уялдаатай ажиллах;

46.1.8. тухайн аймаг, дүүргийн харьяалагдах тойргоос Ерөнхийлөгч, УИХ-ын сонгуульд нэр дэвшигчийн талаар санал гаргах;

46.1.9. Аймаг, Дүүргийн ИТХ-ын сонгуульд бусад намуудтай эвсэх эсэх асуудлыг хэлэлцэх;

46.1.10. Аймаг, Дүүргийн ИТХ-ын сонгуульд орох намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг батлах;

46.1.11. Аймаг, Дүүргийн ИТХ-ын сонгуульд нэр дэвшүүлэх асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэх;

46.1.12. Аймаг, Дүүргийн ИТХ-ын хурлын дарга, засаг даргад нэр дэвшүүлэх;

46.1.13. тухайн аймаг, дүүргийн засаг захиргааны бодлого болон цаг үеийн тулгамдсан асуудлыг хэлэлцэж, шийдвэр гаргах;

46.1.14. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, төсвийг тогтоосон хугацаанд багтаан батлах, санхүүгийн болон үйл ажиллагааны тайланг хэлэлцэж, үнэлэлт дүгнэлт өгөх.

47 дугаар зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны гишүүн

- 47.1. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны гишүүнд нэр дэвшигч нь тухайн үед сахилгын шийтгэлгүй байна.
- 47.2. Намын гишүүн аль ч НАШБ-д бүртгэлтэйгээс үл хамааран зөвхөн нэг Аймаг эсхүл Дүүргийн намын хорооны гишүүн байна.
- 47.3. Намын хорооны гишүүн нь Аймаг, Дүүргийн намын ХЭГ-ын даргын ажлыг хавсран ажиллаж болно.
- 47.4. Төрийн сонгуулийн хугацаанд намаас нэр дэвшигчийг дэмжиж, сурталчлан ажиллана.
- 47.5. ҮД-ийн 46-р зүйлд заасан намын чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд идэвхтэй оролцож, дэмжлэг үзүүлнэ.
- 47.6. Сонгуульт гишүүнд нэр дэвшигч нь тухайн хурлын удирдлагаар сонгогдож болохгүй.
- 47.7. Аймаг, Дүүргийн ИТХ-ын төлөөлөгчөөр ажиллаж байгаа намын хорооны гишүүн нь сонгуульт гишүүний татвараа өөрөө төлнө.

48 дугаар зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны гишүүнийг чөлөөлөх, огцруулах, нөхөн сонгох

- 48.1. Намын хорооны гишүүнийг дараах үндэслэлээр чөлөөлнө:
- 48.1.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон өөрийн хүсэлтээ өгсөн;
 - 48.1.2. төрийн улс төрийн албанаас бусад төрийн албанд томилогдсон бол.
- 48.2. Намын хорооны гишүүнийг дараах үндэслэлээр огцруулна:
- 48.2.1. татвараа тогтоосон хугацаанд төлөөгүй бол;
 - 48.2.2. намын хорооны гишүүний хувьд нэгэн бүрэн эрхийн хугацаанд намын хорооны хурлыг хүндэтгэх шалтгаангүйгээр гурван (3) удаа биечлэн оролцоогүй бол;
 - 48.2.3. намын хорооны үйл ажиллагаанд зориуд, зохион байгуулалттайгаар саад учруулсан тухай ХсХ-ноос шийдвэр гарсан;
 - 48.2.4. ҮД зөрчсөн тухай хяналтын байгууллагын дүгнэлт гарсан.
- 48.3. Намын хорооны гишүүн огцорсон, чөлөөлөгдсөн тохиолдолд тухайн шатны намын хорооны Тэргүүлэгчдээс гишүүний нөхөн сонгуулийг арван дөрөв (14) хоногийн дотор зарлаж, зохион байгуулна.
- 48.4. Намын хорооны гишүүний бүрэн эрх тухайн суудалд шинээр гишүүн сонгогдон батлагдсанаар дуусгавар болно.
- 48.5. Нөхөн сонгуулиар сонгогдсон гишүүн өмнөх гишүүний бүрэн эрхийн үлдсэн хугацаанд ажиллана.

49 дүгээр зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны Тэргүүлэгчид

- 49.1. Аймаг, Дүүргийн намын хороо есөөс хорин нэг (9-21) хүртэлх сондгой тооны Тэргүүлэгчидтэй байх бөгөөд Тэргүүлэгчдийг дөрвөн (4) жилийн хугацаатайгаар намын хорооны хурлаас сонгоно.

49.2. Намын хорооны Тэргүүлэгчдэд Аймаг, Дүүргийн намын Дарга, дэд Дарга, намын харьяа байгууллагуудын дарга нар, ИТХ-ын дарга, засаг дарга, ИТХ дахь бүлгийн дарга, ХЭГ-ын дарга нар албан тушаалаар шууд томилогдоно.

49.3. Шууд томилогдсоноос бусад гишүүд намын хорооны хуралд нэрээ дэвшүүлж сонгогдоно.

49.4. Тэргүүлэгчдийг чөлөөлөхөд Аймаг, Дүүргийн намын хорооны гишүүнийг чөлөөлөх зарчмыг нэгэн адил баримтална. Тэргүүлэгч чөлөөлөгдсөн, огцорсон тохиолдолд Тэргүүлэгчийг Аймаг, Дүүргийн намын хорооны хурлаас нөхөн сонгох бөгөөд нөхөн сонгогдсон Тэргүүлэгч өмнөх Тэргүүлэгчийн үлдсэн бүрэн эрхийн хугацаанд ажиллана.

49.5. Тэргүүлэгчдийн хурлыг Аймаг, Дүүргийн намын Дарга эсхүл Тэргүүлэгчдийн өрдийн олонхын саналаар улиралд нэг (1) ба түүнээс дээш удаа зарлан хуралдуулах бөгөөд товыг Тэргүүлэгчдэд долоо (7) хоногийн өмнө мэдэгдэнэ.

49.6. Тэргүүлэгчдийн ээлжит бус хурлыг өрдийн олонхын саналаар зарлах бөгөөд товыг Тэргүүлэгчдэд долоо (7) хоногийн өмнө мэдэгдэнэ.

49.7. Аймаг, Дүүргийн намын Даргыг сонгох хурлыг намын хорооны Тэргүүлэгчид товлон зарлана.

50 дугаар зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны Тэргүүлэгчдийн эрх, үүрэг

50.1. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны Тэргүүлэгчид дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

50.1.1. Аймаг, Дүүргийн ИТХ-ын сонгуульд нэр дэвшигчийг тодруулж намын хорооны хуралд өргөн мэдүүлэх;

50.1.2. Аймаг, Дүүргийн намын хорооны хурлыг товлон зарлах;

50.1.3. Аймаг, Дүүргийн ИТХ-ын сонгуультай холбоотой аливаа асуудлыг хэлэлцэх;

50.1.4. орон нутгийн бодлого, хүний нөөц, цаг үеийн тулгамдсан асуудлаар аймаг, дүүргийн ИТХ дахь АН-ын бүлэг, засаг захиргааны байгууллага болон албан тушаалтанд зөвлөмж, чиглэл хүргүүлэх;

50.1.5. тухайн шатны намын Даргад зөвлөмж, чиглэл хүргүүлэх;

50.1.6. Аймаг, Дүүргийн намын ХЭГ-ын бүтэц, төсвийг батлах, үйл ажиллагаанд хяналт тавих, тайлан сонсох;

51 дүгээр зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын даргыг сонгох

51.1. Аймаг, дүүргийн АН-ын Даргыг тухайн шатны намын хорооны хурлаас дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар, нууц санал хураалтаар сонгох бөгөөд Аймаг, дүүргийн намын Даргыг АН-ын Дарга буцаах эрхгүйгээр тус тус батламжилна.

51.2. Намын Даргад нэр дэвшигч нь дараах шаардлагыг хангасан байх.

51.2.1. тухайн үед ҮД, журам зөрчсөн сахилгын шийтгэлгүй байх;

51.2.2. тухайн шатны намын хорооны гишүүнээр дөрөв (4)-өөс доошгүй жил сонгогдон ажиллаж байсан;

51.3. Намын даргыг сонгох сонгуульд тавигдах шаардлагыг хангасан гишүүн нь дараах бичиг баримтыг тогтоосон хугацаанд бүрдүүлэн тухайн шатны намын ХЭГ-т бүртгүүлэхээр өгнө:

- 51.3.1. нэр дэвшихийг хүссэн өргөдөл;
- 51.3.2. оршин суугаа газрын тодорхойлолт;
- 51.3.3. намын гишүүний лавлагаа;
- 51.3.4. гишүүний татварын лавлагаа;
- 51.3.5. ХЕХ-ны тодорхойлолт.

51.4. ҮД, журмаар тогтоосон шаардлагыг хангаж, холбогдох бичиг баримтаа бүрэн гүйцэд бүрдүүлсэн нэрээ дэвшигчийг ХЭГ бүртгэж түр үнэмлэх олгож бүртгүүлсэн дарааллаар үнэмлэхийг дугаарлана.

51.5. Нэр дэвшилттэй холбоотой маргаан гарвал ХЕХ-ны Сонгуулийн хяналтын Дэд хороо (СоХДХ) яаралтай горимоор асуудлыг шийдвэрлэнэ.

51.6. Сонгуулийн санал хураалтыг тухайн хурлын тооллогын хэсэг хариуцан, шууд, нууцаар явуулна.

51.7. Нэг нэр дэвшигчтэй тохиолдолд намын хорооны хуралд оролцогчдын ердийн олонхын саналаар шийдвэрлэнэ.

51.8. Хоёр (2) ба түүнээс дээш нэр дэвшигчтэй тохиолдолд намын хорооны хуралд оролцогчдын хамгийн олон санал авсан хоёр (2) нэр дэвшигчийг дахин санал хураалтад оруулж ердийн олонхын санал авсан нэр дэвшигчийг намын Даргаар сонгогдсонд тооцно.

51.9. Нам нь ИТХ-ын сонгуульд олонх болсон тохиолдолд тухайн намын даргыг нэг удаа улируулан сонгож болно.

52 дугаар зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын Даргын эрх, үүрэг

52.1. Аймаг, Дүүргийн намын Дарга нь дараах эрх, үүрэгтэй:

52.1.1. бүх шатны төрийн сонгуульд намын нэр дэвшигчийг дэмжих, сурталчлах ажлыг удирдан зохион байгуулах;

52.1.2. Аймаг, Дүүргийн ИТХ-ын сонгуульд намаас нэр дэвшигчдийг удирдлага, зохион байгуулалтаар хангаж ажиллах;

52.1.3. Сум, Тосгоны намын Дарга болон Дүүргийн Хорооны намын үүрийн Даргыг ёсчлох;

52.1.4. Сум, Тосгон болон Дүүргийн Хорооны намын үүрийн Дарга нь ажил үүргээ хангалтгүй гүйцэтгэж байна гэж үзвэл уг асуудлаар ХсХ-нд хандах бөгөөд салбар хорооны дүгнэлтийг Сумын намын хороо, Дүүргийн Хорооны намын үүрийн бүх гишүүдийн хурлаар хэлэлцүүлэх;

52.1.5. ҮД-ийн хүрээнд тушаал, шийдвэр гаргах;

52.1.6. дэд Даргыг томилуулах, чөлөөлүүлэх саналыг намын хорооны хурлаар хэлэлцүүлэх;

52.1.7. тухайн орон нутгийн төрийн байгууллагын удирдах албан тушаалд гишүүнийг ажиллуулах санал гаргах;

52.1.8. тухайн засаг захиргааны нэгжид намыг төлөөлөх эрх бүхий этгээдийн хувьд ёс зүйтэй, үлгэр жишээ байх;

52.1.9. санхүү, эд хөрөнгө бүрдүүлэх ажлыг хариуцах бөгөөд санхүүг захиран зарцуулах эрхгүй;

52.1.10. орон нутгийн ИТХ-ын сонгуульд хамгийн олон санал авсан тохиолдолд тухайн шатны засаг даргад нэр дэвших.

53 дугаар зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын даргыг чөлөөлөх үндэслэл

53.1. Аймаг, Дүүргийн намын Даргыг дараах үндэслэлээр намын хорооны хурлаас чөлөөлнө:

53.1.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон чөлөөлөгдөх хүсэлтээ гаргасан;

53.1.2. төрийн улс төрийн албанаас бусад төрийн албанд томилогдон ажиллах болсон.

54 дүгээр зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын Даргыг огцруулах үндэслэл

54.1. Аймаг, Дүүргийн намын Даргыг дараах үндэслэлээр намын хорооны хурлаас огцруулна:

54.1.1. ҮД зөрчсөн тухай Хяналтын байгууллагын дүгнэлт гарсан;

54.1.2 хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр жар (60)-аас дээш хоногоор ажил, үүргээ гүйцэтгээгүйг хяналтын байгууллагаас тогтоосон;

54.1.3. намын даргын үүргийг хангалтгүй биелүүлж байна гэж үзэн тухайн намын хорооны нийт гишүүдийн ердийн олонх итгэл үзүүлээгүй.

54.2. Аймаг, Дүүргийн намын Дарга огцорсон, чөлөөлөгдсөн тохиолдолд Аймаг, Дүүргийн намын Даргыг нөхөн сонгох намын хорооны хурлыг намын хорооны Тэргүүлэгчдийн ердийн олонхын саналаар гуч (30) хоногт багтаан зарлан хуралдуулна.

54.3. Намын хорооны хурлыг ҮД-ийн 54.2-т зааснаар зарлаагүй тохиолдолд намын хорооны гишүүдийн гуравны нэг (1/3)-ийн шаардлагаар гучин (30) хоногт багтаан зарлан хуралдуулна.

54.4. Намын хорооны хурлыг ҮД-ийн 54.3-т заасан шаардлагаар хуралдуулаагүй тохиолдолд АН-ын Дарга арван дөрөв (14) хоногийн дотор зарлан хуралдуулна.

54.5. ИТХ-ын ээлжит сонгуулийн дүнгээр нам хамгийн олон суудал аваагүй тохиолдолд намын даргыг шууд огцорсонд тооцно. Энэ тохиолдолд намын даргыг огцорсонд тооцсон тухай ямар нэг шийдвэр гаргахгүй.

54.6. Намын даргын түр эзгүйд түүний эрх, үүргийг түүний томилсон эсхүл хамгийн ахмад настай дэд Дарга хэрэгжүүлнэ.

54.7. Шинээр сонгогдох даргын бүрэн эрхийн хугацаа өмнөх даргын бүрэн эрхийн үлдсэн хугацаатай тэнцүү байна.

55 дугаар зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын дэд Даргыг сонгох, чөлөөлөх, огцруулах

55.1. Аймаг, дүүргийн нам гурав (3) хүртэл дэд Даргатай байна. Аймаг, Дүүргийн намын дэд Даргад нэр дэвшигч нь тухайн үед ҮД, журам зөрчсөн сахилгын шийтгэлгүй гишүүн байна. Дээрх шаардлагыг хангасаннэр дэвшигчийг намын Дарга намын хорооны хуралд танилцуулж, дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар томилуулна.

55.2. Намын хорооны хурлаас ердийн олонхын саналаар сонгоно.

55.3. Дараах үндэслэлээр Аймаг, Дүүргийн намын дэд Даргыг Аймаг, Дүүргийн намын Дарга нь намын хорооны хуралд танилцуулан огцруулж, чөлөөлүүлнэ:

55.3.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон чөлөөлөгдөх хүсэлтээ гаргасан;

55.3.2. төрийн улс төрийн албан тушаалаас бусад төрийн албанд томилогдон ажиллах болсон.

55.3.3. ҮД, журам зөрчсөн тухай ХсХ-ны дүгнэлт гарсан;

55.3.4. Намын шинэ Дарга сонгогдсоноор.

55.4. Аймаг, Дүүргийн намын дэд Дарга чөлөөлөгдсөн, огцорсон тохиолдолд дэд Даргыг ҮД-ийн 55.1 болон 55.2-т зааснаар Аймаг, Дүүргийн намын Хорооны хурлаас нөхөн сонгоно.

56 дугаар зүйл. Аймаг, Дүүргийн намын харьяа болон бусад байгууллагууд

56.1. Аймаг, дүүргийн намын дэргэд харьяа байгууллагын салбарыг байгуулж болно.

56.2. Төрийн сонгуулийн үеэр аймаг, дүүрэгт сонгууль эрхэлсэн салбар нэгжийг тухайн шатны намын даргын тушаалаар байгуулна. Тус нэгж нь аймаг, дүүргийн ИТХ-ын сонгуулийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах, сонгуулийг нэгдсэн удирдлагаар ханган, дэмжиж ажиллах бөгөөд Ерөнхийлөгч, УИХ-ын сонгуулийн үед намын төв СоЗ-д харьяалагдан ажиллана.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ

НИЙСЛЭЛИЙН НАМЫН БАЙГУУЛЛАГА

57 дугаар зүйл. Нийслэлийн нам

57.1. АН нь нийслэлд улс төрийн үйл ажиллагаа явуулах, НИТХ-ын сонгуульд оролцох мөрийн хөтөлбөр батлах, нэр дэвшүүлэх, дүүргийн намуудын уялдаа холбоог хангах, хүний нөөц бүрдүүлэх чиг үүрэг бүхий нийслэлийн намын байгууллагатай байна.

57.2. Нийслэлийн намын байгууллагыг Нийслэлийн Ардчилсан нам гэж нэрлэнэ.

57.3. Нийслэлийн намын байгууллага нь НиНХ, НИТХ дахь намын бүлэг, БсЗ, нийслэлийн намын ХЭГ, ХсХ, гүйцэтгэх удирдлага, харьяа салбар болон бусад байгууллагаас бүрдэнэ.

57.4. Нам бүх шатны төрийн сонгуульд намыг олонхын санал авхуулах үйл ажиллагааг нийслэлийн нутаг дэвсгэрт зохион байгуулах чиг үүрэгтэй.

58 дугаар зүйл. Нийслэлийн намын хороо

58.1. ДНХ-ны хурлаас тухайн дүүрэгт ногдох НиНХ-ны гишүүнийг нууц санал хураалтаар дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар сонгоно.

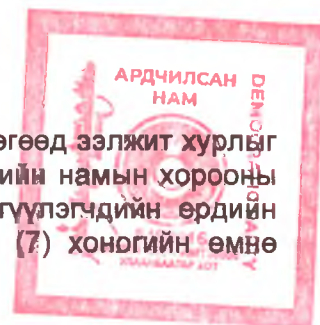
58.2. НиНХ-ны сонгуулийн тойрог, гишүүний мандатын тоог тодорхойлохдоо хамгийн сүүлд зохион байгуулагдсан тухайн шатны ИТХ-ын сонгуулийн тойргийн зохион байгуулалтыг баримтална.

58.3. НиНХ нь ИТХ-ын суудлын тоог тав (5) дахин үржүүлсэнтэй тэнцүү тооны гишүүдтэй байна.

58.4. НиНХ-ны гишүүдийн аль нэг хүйсийн төлөөлөл нь хуульд заасны дагуу байна.

58.5. Нийслэлийн намын хорооны хурлын хуралдаанаас бүрэн эрх нь батлагдсан НиНХ-ны гишүүдийн нэрсийг тухайн шатны намын Дарга нь ХЕХ-нд хүргүүлж намын хорооны бүрэлдэхүүнийг бүртгэсэн тухай албан ёсны батламж авна.

59 дүгээр зүйл. Нийслэлийн намын хорооны хурал

59.1. Нийслэлийн намын хорооны хурал ээлжит ба ээлжит бус байх бөгөөд ээлжит хурлыг хагас жил тутам нэг (1) ба түүнээс дээш удаа хуралдуулна. Нийслэлийн намын хорооны ээлжит, ээлжит бус хурлыг тухайн шатны намын Дарга эсхүл Тэргүүлэгчдийн ердийн олонхын саналаар зарлан, товыг намын хорооны гишүүдэд долоо (7) хоногийн өмнө мэдэгдэнэ.

59.2. НиНХ-ны хурлыг энэ зүйлийн 59.1-т заасны дагуу зарлаагүй бол намын хорооны гишүүдийн гуравны нэг (1/3) нь гарын үсэг зуран тухайн шатныхаа хяналтын байгууллагад хандан хурал хуралдуулах хүсэлтийг долоо (7) хоногийн дотор гаргана. Хүсэлтэд хурлыг хуралдуулах үндэслэл, хэлэлцэх асуудал, хурлаас гарах шийдвэрийн төсөл, хүсэлт гаргасан гишүүдийн нэрс, гарын үсгийг хавсаргана.

59.3. Хяналтын байгууллагын дүгнэлтээр хуралдах шаардлагатай гэж үзсэн тохиолдолд НиНХ нь долоо хоногийн дотор хуралдах бөгөөд уг хурлыг хамгийн ахмад настай дэд Дарга даргалан эхлүүлнэ.

59.4. Хяналтын байгууллагын дүгнэлтээр намын хорооны хурлыг хуралдуулаагүй тохиолдолд АН-ын Дарга зарлан хуралдуулна.

59.5. НиНХ-ны ээлжит бус хурлыг Тэргүүлэгчдийн ердийн олонхын саналаар зарлан товыг НиНХ-ны гишүүдэд долоо (7) хоногийн өмнө мэдэгдэнэ.

59.6. Намын хорооны хурлын хуралдааны ирц нийт гишүүдийн ердийн олонхоор бүрдэж, шийдвэр нь ердийн олонхын саналаар хүчин төгөлдөр болно. Намын хорооны гишүүнийг төрийн жинхэнэ албанд томилогдсон, нас барсан тохиолдолд таслах эрхтэй нийт гишүүдийн тооноос хасаж тооцно.

59.7. Намын хорооны хурлаас хуралдааны дарга, удирдлагыг сонгон батлана. Хуралдааны дарга, удирдлага нь хуралдааны дэг, хэлэлцэх асуудлыг хэлэлцүүлж батлуулна. Намын хороо нь тухайн хурлын хуралдааны ирцийг харгалзан тооллого, редакцын комиссын тоог өөрөө тогтооно. Тооллого, редакцын комисс дотроосоо даргаа сонгоно.

59.8. ҮД, журмын хүрээнд олонхын саналаар дэмжигдсэн намын хорооны болон Тэргүүлэгчдийн хурлын шийдвэрийг баталгаажуулах эрх, үүрэг бүхий албан тушаалтан эсрэг саналтай байхаас үл хамааран тухайн шийдвэрт гарын үсэг зурж, тэмдэг дарна.

59.9. Гарын үсэг зураагүй нь уг тогтоолыг хүчин төгөлдөр бус гэж үзэх үндэслэл болохгүй бөгөөд гарын үсэг зураагүй шалтгааныг хурлын тэмдэглэлд тусгаж, эс үйлдэл гаргасан албан тушаалтны сонгуульт гишүүнээс огцруулах үндэслэл болно.

60 дугаар зүйл. Нийслэлийн намын хорооны хурлын чиг үүрэг

60.1. НиНХ нь дараах чиг, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

60.1.1. Нийслэлийн намын Даргыг сонгох;

60.1.2. Нийслэлийн намын Даргын санал болгосноор бодлого, үйл ажиллагаа хариуцсан хоёр (2) дэд даргыг томилж, чөлөөлөх;

60.1.3. Нийслэлийн намын хорооны Тэргүүлэгчдийг томилох;

60.1.4. ХсХ-ны долоо (7) гишүүнийг сонгож, ХЕХ-нд бүртгүүлэх;

60.1.5. БсЗ-үүдийг байгуулах бөгөөд энэхүү зөвлөл нь БЕЗ-тэй уялдаатай ажиллах;

60.1.6. Нийслэлийн ИТХ-ын сонгуульд дэвшүүлэх намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг батлах;

60.1.7. Нийслэлийн ИТХ-ын сонгуульд бусад намуудтай эвсэх эсэхийг хэлэлцэх;

60.1.8. Нийслэлийн ИТХ-ын сонгуульд нэр дэвшүүлэх асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэх;

60.1.9. Нийслэлийн ИТХ-ын хурлын дарга, Засаг даргад нэр дэвшүүлэх;

60.1.10. НиНХ-ны үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, төсвийг тогтоосон хугацаанд багтаан батлах, санхүүгийн болон үйл ажиллагааны тайланг хэлэлцэж, үнэлэлт дүгнэлт өгөх;

60.1.11. Нийслэлийн ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг батлах;

60.1.12. нийслэлийн цаг үеийн тулгамдсан асуудлыг хэлэлцэж, шийдвэр гаргах.

61 дүгээр зүйл. Нийслэлийн намын хорооны гишүүн

61.1. НиНХ-ны гишүүнд нэр дэвшигч нь тухайн үед сахилгын шийтгэлгүй байна.

61.2. Намын хорооны гишүүн нь Нийслэлийн намын ХЭГ-ын даргын ажлыг хавсран ажиллаж болно.

61.3. Төрийн сонгуулийн хугацаанд нэр дэвшигчийг дэмжих, сурталчлан ажиллана.

61.4. ҮД-ийн 60-р зүйлд заасан намын чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд идэвхтэй оролцох, дэмжлэг үзүүлнэ.

61.5. Сонгуульт гишүүнд нэр дэвшигч нь тухайн хурлын удирдлагаар сонгогдож болохгүй.

61.6. Нийслэлийн ИТХ-ын төлөөлөгчөөр ажиллаж байгаа намын хорооны гишүүн нь сонгуульт гишүүний татвараа өөрөө төлнө.

62 дугаар зүйл. Нийслэлийн намын хорооны гишүүнийг чөлөөлөх, огцруулах, нөхөн сонгох

62.1. Намын хорооны гишүүнийг дараах үндэслэлээр чөлөөлнө:

62.1.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон өөрийн хүсэлтээ өгсөн;

62.1.2. төрийн улс төрийн албанаас бусад төрийн албанд томилогдсон бол;

62.2. Намын хорооны гишүүнийг дараах үндэслэлээр огцруулна:

62.2.1. татвараа тогтоосон хугацаанд төлөөгүй бол;

62.2.2. намын хорооны гишүүний хувьд нэгэн бүрэн эрхийн хугацаанд намын хорооны хурлыг хүндэтгэх шалтгаангүйгээр гурван (3) удаа биечлэн оролцоогүй бол;

62.2.3. намын хорооны үйл ажиллагаанд зориуд, зохион байгуулалттайгаар саад учруулсан тухай ХсХ-ноос шийдвэр гарсан;

62.2.4. ҮД, журам зөрчсөн тухай хяналтын байгууллагын дүгнэлт гарсан.

62.3. НиНХ-ны гишүүн чөлөөлөгдөх хүсэлтээ тухайн намын хорооны Тэргүүлэгчдэд гаргаснаар намын хорооны гишүүнээс чөлөөлөгдсөнд тооцож орон гарсан суудалд нөхөн сонгууль явуулна.

62.4. Намын хорооны гишүүнийг чөлөөлсөн, огцруулсан тохиолдолд Дүүргийн намын хороо эсхүл Тэргүүлэгчдээс нөхөн сонгууль зарлах бөгөөд ДНХ-ны хурлаар намын хорооны гишүүнийг нөхөн сонгоно.

62.5. Намын хорооны гишүүний бүрэн эрх тухайн суудалд шинээр гишүүн сонгогдом батлагдсанаар дуусгавар болно.

62.6. Нөхөн сонгуулиар сонгогдсон гишүүн өмнөх гишүүний бүрэн эрхийн үлдсэн хугацаанд ажиллана

62.7. Нэр дэвшигч нь тухайн шатны хурлыг даргалахгүй.

63 дугаар зүйл. Нийслэлийн намын хорооны Тэргүүлэгчид

63.1. Тэргүүлэгчдэд Нийслэлийн намын Дарга, дэд Дарга, ХЭГ-ын дарга, ИТХ-ын дарга, ИТХ дахь АН-ын бүлгийн дарга, Дүүргийн намын Дарга нар, намын харьяа байгууллагуудын дарга нар албан тушаалаар шууд томилогдоно.

63.2. Тэргүүлэгчдийг чөлөөлөхөд НиНХ-ны гишүүнийг чөлөөлөх зарчмыг нэгэн адил баримтална. Тэргүүлэгч чөлөөлөгдсөн, огцорсон тохиолдолд Тэргүүлэгчийг НиНХ-ны хурлаас нөхөн томилох бөгөөд нөхөн томилогдсон Тэргүүлэгч өмнөх Тэргүүлэгчийн үлдсэн бүрэн эрхийн хугацаанд ажиллана.

63.3. Тэргүүлэгчдийн хурлыг намын Дарга эсхүл Тэргүүлэгчдийн өрдийн олонхын саналаар улиралд нэг (1)-ээс дээш удаа хуралдуулна. Тэргүүлэгчдийн хурлаар хэлэлцэж буй асуудлаар санал тэнцсэн тохиолдолд хурлын даргын саналаар шийдвэрлэнэ.

63.4. Нийслэлийн намын Даргыг сонгох хурлыг намын хорооны Тэргүүлэгчид товлон зарлана.

64 дүгээр зүйл. Нийслэлийн намын хорооны Тэргүүлэгчдийн эрх, үүрэг

64.1. НиНХ-ны Тэргүүлэгчид дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

64.1.1. Нийслэлийн ИТХ-ын сонгуульд нэр дэвшигчийг тодруулж намын хорооны хуралд өргөн мэдүүлэх;

64.1.2. ИТХ дахь АН-ын бүлэгт засаг даргын орлогчийг санал болгох;

64.1.3. НиНХ-ны хурлыг товлон зарлах;

64.1.4. Нийслэлийн ИТХ-ын сонгуультай холбоотой аливаа асуудлыг хэлэлцэх;

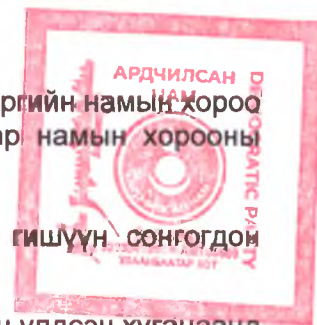
64.1.5. орон нутгийн бодлого, хүний нөөц, цаг үеийн тулгамдсан асуудлаар нийслэлийн ИТХ дахь АН-ын бүлэг, засаг захиргааны байгууллага болон албан тушаалтанд зөвлөмж, чиглэл хүргүүлэх;

64.1.6. тухайн шатны намын Даргад зөвлөмж, чиглэл хүргүүлэх;

64.1.7. Нийслэлийн намын ХЭГ-ын даргыг Нийслэлийн намын Дарга нь Тэргүүлэгчдийн хуралд танилцуулж, ЕНБД-д санал болгох бөгөөд ЕНБД нь буцаах эрхгүйгээр томилж, чөлөөлнө. ХЭГ-ын дарга нь намын хорооны гишүүн байж болно.

64.1.8. Нийслэлийн намын ХЭГ-ын бүтэц, төсвийг батлах, үйл ажиллагаанд хяналт тавих, тайлан сонсох.

65 дугаар зүйл. Нийслэлийн намын даргыг сонгох

65.1. Нийслэлийн намын даргыг тухайн шатны намын хорооны хурлаас дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар нууц санал хуралтаар сонгох бөгөөд АН-ын Дарга буцаах эрхгүйгээр батламжилна.

65.2. Намын Даргад нэр дэвшигч нь дараах шаардлагыг хангасан байна:

65.2.1. тухайн үед ҮД, журам зөрчсөн сахилгын шийтгэлгүй байх;

65.2.2. ҮБХ-ны гишүүн эсхүл намын хорооны гишүүнээр дөрөв (4)-өөс доошгүй жил сонгогдон ажиллаж байсан.

65.3. Намын Даргыг сонгох сонгуульд тавигдах шаардлагыг хангасан гишүүн нь дараах бичиг баримтыг тогтоосон хугацаанд бүрдүүлэн тухайн шатны намын ХЭГ-т бүртгүүлэхээр өгнө:

65.3.1. нэр дэвшихийг хүссэн өргөдөл;

65.3.2. оршин суугаа газрын тодорхойлолт;

65.3.3. намын гишүүний лавлагаа;

65.3.4. гишүүний татварын лавлагаа;

65.3.5. ХЕХ-ны тодорхойлолт.

65.4. ҮД, журмаар тогтоосон шаардлагыг хангаж, холбогдох бичиг баримтаа бүрэн гүйцэд бүрдүүлсэн нэрээ дэвшүүлэгчийг ХЭГ-аас намын даргын сонгуульд нэр дэвшигчээр тооцон түр үнэмлэх олгож бүртгүүлсэн дарааллаар үнэмлэхийг дугарлана.

65.5. Нэр дэвшилттэй холбоотой маргаан гарвал ХЕХ-ны СоХДХ яаралтай горимоор асуудлыг шийдвэрлэнэ.

65.6. Сонгуулийн санал хураалтыг тухайн хурлын тооллогын хэсэг хариуцан, шууд, нууцаар явуулна.

65.7. Нэг (1) нэр дэвшигчтэй тохиолдолд намын хорооны хуралд оролцогчдын ердийн олонхын саналаар шийдвэрлэнэ.

65.8. Хоёр (2) ба түүнээс дээш нэр дэвшигчтэй тохиолдолд намын хорооны хуралд оролцогчдын хамгийн олон санал авсан хоёр (2) нэр дэвшигчийг дахин санал хураалтад оруулж ердийн олонхын санал авсан нэр дэвшигчийг намын Даргаар сонгогдсонд тооцно.

65.9. ИТХ-ын сонгуульд нам олонх болсон тохиолдолд намын Даргыг нэг удаа улируулан сонгож болно.

66 дугаар зүйл. Нийслэлийн намын Даргын эрх, үүрэг

66.1. Нийслэлийн намын Дарга дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

66.1.1. Дүүргийн намын Дарга нь ажил, үүргээ хангалтгүй гүйцэтгэж байна гэж үзвэл уг асуудлаар ХсХ-д хандах бөгөөд Хяналтын салбарын хорооны дүгнэлтийг тухайн ДНХ-ны хурлаар хэлэлцүүлэх;

66.1.2. төрийн болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын сонгуульд мөрийн хөтөлбөр гаргах, нэр дэвшүүлэх, тэдгээрт дэмжлэг үзүүлэх, сонгуульд амжилттай оролцохын төлөө бүхий л бололцоогоо дайчлах;

66.1.3. ҮД-ийн хүрээнд тушаал, шийдвэр гаргах;

66.1.4. дэд Даргыг томилуулах, чөлөөлүүлэх саналыг намын хорооны хуралд оруулах;

66.1.5. нийслэлийн төрийн байгууллагын удирдах албан тушаалд ажиллах гишүүнийг Тэргүүлэгчдэд санал болгох;

66.1.6. санхүү, эд хөрөнгө бүрдүүлэх ажлыг хариуцах бөгөөд захиран зарцуулах эрхгүй;

66.1.7. Нийслэлийн намын Дарга ёс зүйтэй, үлгэр жишээ, манлайлагч байх.

67 дугаар зүйл. Нийслэлийн намын Даргыг чөлөөлөх үндэслэл

67.1. Нийслэлийн намын Даргыг дараах үндэслэлээр намын хорооны хурлаас чөлөөлнө:

67.1.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон чөлөөлөгдөх хүсэлтээ гаргасан;

67.1.2. төрийн улс төрийн албан тушаалаас бусад төрийн албанд томилогдсон.

68 дугаар зүйл. Нийслэлийн намын Даргыг огцруулах үндэслэл

68.1. Нийслэлийн намын Даргыг дараах үндэслэлээр намын хорооны хурлаас огцруулна:

68.1.1. ҮД зөрчсөн тухай ХЕХ-ны дүгнэлт гарсан;

68.1.2. намын Даргын үүргийг хангалтгүй биелүүлж байна гэж тухайн намын хорооны нийт гишүүдийн ердийн олонх итгэл үзүүлээгүй;

68.1.3. хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр жар (60)-аас дээш хоногоор ажил, үүргээ гүйцэтгээгүйг хяналтын байгууллагаас тогтоосон.

68.2. Нийслэлийн намын Дарга огцорсон, чөлөөлөгдсөн тохиолдолд Нийслэлийн намын Даргыг нөхөн сонгох намын хорооны хурлыг намын хорооны Тэргүүлэгчдээс гуч (30) хоногт багтаан товлон зарлана.

68.3. Намын хорооны хурлыг ҮД-ийн 68.2-т зааснаар зарлаагүй тохиолдолд намын хорооны гишүүдийн гуравны нэг (1/3)-ийн шаардлагаар гуч (30) хоногийн дотор зарлан хуралдуулна.

68.4. Намын хорооны хурлыг ҮД-ийн 68.3-т заасан шаардлагаар хуралдуулаагүй тохиолдолд АН-ын Дарга арван дөрөв (30) хоногийн дотор зарлан хуралдуулна.

68.5. ИТХ-ын ээлжит сонгуулийн дүнгээр нам хамгийн олон суудал аваагүй тохиолдолд намын даргыг шууд огцорсонд тооцно. Энэ тохиолдолд намын даргыг огцорсонд тооцсон тухай ямар нэг шийдвэр гаргахгүй.

68.6. Нөхөн сонгогдсон намын даргын бүрэн эрхийн хугацаа өмнөх намын даргын үлдсэн бүрэн эрхийн хугацаатай тэнцүү байна.

68.7. Намын даргын түр эзгүйд түүний эрх, үүргийг түүний томилсон эсхүл хамгийн ахмад настай дэд Дарга хэрэгжүүлнэ.

68.8. Шинээр сонгогдох даргын бүрэн эрхийн хугацаа өмнөх даргын бүрэн эрхийн үлдсэн хугацаатай тэнцүү байна.

69 дүгээр зүйл. Нийслэлийн намын дэд Даргыг сонгох, чөлөөлөх, огцруулах

69.1. Нийслэлийн намын дэд Даргад нэр дэвшигч нь тухайн үед ҮД, журам зөрчсөн сахилгын шийтгэлгүй гишүүн байна. Дээрх шаардлагыг хангасан хоёр (2) нэр дэвшигчийг намын Дарга намын хорооны хуралд танилцуулж, дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар томилуулна.

69.2. Дараах үндэслэлээр Нийслэлийн намын дэд Даргыг Нийслэлийн намын Дарга нь намын хорооны хуралд танилцуулж чөлөөлүүлнэ:

69.2.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон чөлөөлөгдөх хүсэлтээ гаргасан;

69.2.2. төрийн улс төрийн албан тушаалаас бусад төрийн албанд томилогдон ажиллах болсон.

69.2.3. ҮД, журам зөрчсөн тухай ХсХ-ны дүгнэлт гарсан;

69.2.4. Намын шинэ Дарга сонгогдсоноор.

69.3. Нийслэлийн намын дэд Дарга чөлөөлөгдсөн, огцорсон тохиолдолд дэд Даргыг ҮД-ийн 69.1-т зааснаар НиНХ-ны хурлаас нөхөн сонгоно.

70 дугаар зүйл. Нийслэлийн намын харьяа болон бусад байгууллагууд

70.1. Нийслэлийн намын дэргэд харьяа байгууллагын салбарыг байгуулж болно.

70.2. Төрийн сонгуулийн үеэр нийслэлд сонгууль эрхэлсэн салбар нэгжийг нийслэлийн намын даргын тушаалаар байгуулна. Тус нэгж нь Нийслэлийн ИТХ-ын сонгуулийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах, Дүүргийн ИТХ-ын сонгуулийг хэрхэн явуулах талаар арга зүйн зөвлөгөө, нэгдсэн удирдлагаар ханган, дэмжиж ажиллах бөгөөд Ерөнхийлөгч, УИХ-ын сонгуулийн үед СоЗ-д харьяалагдан ажиллана.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ

НАМЫН УДИРДАХ ДЭЭД БАЙГУУЛЛАГА

71 дүгээр зүйл. Намын Их хурал

71.1. Намын удирдах дээд байгууллага нь Намын Их хурал мөн.

72 дугаар зүйл. Намын Их хурлын бүтэц, бүрэлдэхүүн

72.1. Их хурлын төлөөлөгчид нь сонгогдох, томилогдох болон санамсаргүй түүврийн аргаар сонгогдох зарчмаар бүрдэнэ.

72.2. ҮБХ, ХЕХ-ны гишүүд, Намын Дарга, намын дэд Дарга, ЕНБД, Нийслэлийн намын Дарга, харьяа байгууллагуудын дарга нар их хурлын төлөөлөгчдөөр шууд томилогдоно.

72.3. Сум, Дүүргийн Хороо тус бүрээс нэг (1), аймгийн төвийн болон арван мянга (10000)-аас дээш хүн амтай Сумын Баг, Тосгон тус бүрээс нэг (1) төлөөлөгч сонгогдоно.

72.4. Нийслэлд Дүүргийн Хороо тус бүрээс нэг (1), намын ахмад, эмэгтэйчүүд, залуучуудын байгууллага тус бүрээс арав (10), хөгжлийн бэрхшээлтэй гишүүдийн байгууллага, оюутны байгууллага тус тус зургаан (6) төлөөлөгчийг санамсаргүй түүврийн аргаар сонгоно.

72.5. Намын Их хурлын төлөөлөгчдийн хүйсийн төлөөлөл нь Улс төрийн намын тухай хуульд заасны дагуу байна.

72.6. Намын Их хурлын төлөөлөгчийг сонгох журмыг ҮБХ-оос батална.

73 дугаар зүйл. Намын Их хурлын бүрэн эрх

73.1. Намын Их хурал дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

73.1.1. намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД батлах, эдгээр баримт бичигт шинэчилсэн найруулга хийх, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах;

73.1.2. ҮБХ-ны анхны бүрэлдэхүүн болон нөхөн сонгогдсон гишүүний бүрэн эрхийг батламжлах, ҮБХ-ны тайланг хэлэлцэх;

73.1.3. ХЕХ-ны анхны бүрэлдэхүүнийг сонгох, ХЕХ-ны тайланг хэлэлцэх;

73.1.4. АН-ын даргыг ёсчлох;

73.1.5. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуульд АН-аас нэр дэвшигчийг ёсчлох;

73.1.6. намын нэрийг өөрчлөх, намыг өөрчлөн байгуулах, үйл ажиллагааг нь зогсоох тухай ҮБХ-ны саналыг хэлэлцэх;

73.1.7. намын бүхий л асуудлаар шийдвэр гаргах.

74 дүгээр зүйл. Намын Их хурлын хуралдаан

74.1. Намын Их хурал ээлжит, ээлжит бус хэлбэртэй байх бөгөөд ээлжит хурлыг дөрвөн (4) жилд нэг (1) ба түүнээс дээш удаа хуралдуулна.

74.2. Намын ээлжит Их хурлыг арван дөрөв (14)-өөс доошгүй хоногийн өмнө АН-ын Дарга эсхүл ҮБХ-оос зарлана.

74.3. Намын Их хуралд нийт төлөөлөгчдийн өрдийн олонх оролцож байгаа бол Их хурлын хуралдааны ирцийг хүчинтэйд тооцно. Шийдвэрээ өрдийн олонхын саналаар гаргана.

74.4. Намын Их хурлын хуралдааны дарга, удирдлага, тооллого, редакцын хэсэг, хэлэлцэх асуудлыг ҮБХ-ны хурлаас санал болгосноор их хурал батална.

74.5. Намын Их хурлын хуралдааны дарга, удирдлага тав (5), тооллогын хэсэг гучин нэг (31), редакцын хэсэг таван (5) гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна.

74.6. Намын Их хурал нь танхим, цахим, хосолмол (цахим ба танхим) хэлбэрээр хуралдаж болно. Их хурлыг цахим болон хосолмол хэлбэрээр хуралдуулахдаа дараах асуудлыг хэлэлцэхийг хориглоно:

74.6.1. АН-ын даргыг ёсчлох,

74.6.2. ХЕХ-ны бүрэлдэхүүнийг сонгох,

74.6.3. ҮБХ-ны бүрэлдэхүүнийг батламжлах,

74.6.4. намыг өөрчлөн байгуулах нэгтгэх, татан буулгах

74.6.5. намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД батлах, шинэчлэн найруулах, нэмэлт өөрчлөлт оруулах.

74.7. Намын ээлжит бус Их хурлыг АН-ын Дарга эсхүл ҮБХ-ны гишүүдийн дийлэнх олонхын шаардлагаар зарлана.

74.8. Шаардлагаар хуралдах намын ээлжит бус Их хурлыг зарласнаас хойш гучин (30) хоногийн дотор хуралдуулна. Ээлжит бус Их хурлыг хуралдуулахад ҮД-ийн 74.3, 74.4-т заасан зарчмыг баримтална.

ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НАМЫН ТӨЛӨӨЛЛИЙН ТӨВ БАЙГУУЛЛАГА

75 дугаар зүйл. Үндэсний Бодлогын Хороо

75.1. Намын Их хурлын чөлөөт цагт үйл ажиллагаа явуулах намын төлөөллийн төв байгууллагыг Үндэсний Бодлогын Хороо (ҮБХ) гэнэ.

75.2. ҮБХ нь намын Их хурлын шийдвэрийг хэрэгжүүлж, намын дүрмээр зохицуулах дотоод зохион байгуулалт, үйл ажиллагаатай холбоотой бүхий л асуудлаар шийдвэр гаргах эрх бүхий байгууллага мөн.

75.3. ҮБХ нь УИХ-ын нэг зуун хорин зургаан (126) гишүүний тоог гурав (3)-аар үржүүлсэнтэй тэнцүү буюу гурван зуун далан найман (378) гишүүнтэй байх бөгөөд гишүүдийг Аймаг, Дүүргийн намын хорооны хурлаас нууц санал хураалтаар дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар сонгож, намын Их хурлаар батламжилна.

75.4. ҮБХ-ны бүрэлдэхүүний хувьд аль нэг хүйсийн төлөөллийг Улс төрийн намын тухай хуульд заасны дагуу баримтална. ҮБХ-ны суудалд орон гарсан тохиолдолд энэхүү хувь хадгалагдана.

75.5. Аймаг, дүүргийн намын хорооны хурлаас сонгогдох ҮБХ-ны гишүүний мандатын тоог УИХ-ын сонгуулийн тойргийн мандатын тоо, тухайн нутаг дэвсгэрийн хүн амын тоо, бусад төлөөллийг тус тус харгалзан дараах байдлаар тогтооно.

75.5.1. ҮБХ-ны нийт гишүүдийн гурван зуун далан найман (378) суудлаас эмэгтэй гишүүдэд нэг зуун тавин хоёр (152) суудал ногдох бөгөөд дараах байдлаар хуваарилна. Үүнээс:

75.5.1.1. аймаг, дүүрэг тус бүрд ногдох эмэгтэй гишүүдийн суудлын нэг (1) суудал нь гучин ес (39)-өөс дээшгүй насны эмэгтэй гишүүдэд ногдоно.

75.5.1.2. эмэгтэй гишүүдийн суудлаас үлдсэн нэг зуун хорин хоёр (122) суудлыг аймаг, дүүрэг тус бүрд хуваарилна.

75.5.1.3 ахмад гишүүдийн оролцоог хангасан байна.

75.5.2. ҮБХ-ны нийт гишүүдийн гурван зуун далан найман (378) суудлаас эмэгтэй гишүүдийн зуун тавин хоёр (152) суудлыг хасаж, үлдсэн хоёр зуун хорин зургаан (226) суудлыг чөлөөт суудал гэх бөгөөд дараах байдлаар хуваарилна. Үүнээс:

75.5.2.1. аймаг, дүүрэг тус бүрд ногдох чөлөөт суудлын нэг (1) суудал нь гучин ес (39)-өөс дээшгүй насны эрэгтэй гишүүдэд ногдоно.

75.5.2.2. чөлөөт гишүүдийн суудлаас үлдсэн зуун ерэн зургаан (196) суудлыг аймаг, дүүрэг тус бүрд ҮД-ийн 75.7-д заасны дагуу хуваарилна;

75.6 Сонгуулийн жилээс бусад жил ҮБХ-ны нийт суудлын гуравны нэг (1/3) суудалд эргэлтийн сонгууль (ротаци) явагдана.

75.7. АН-ын ҮБХ-ны гишүүний суудлын хуваарь

№	Аймгийн нэр	Мандат	Нийт	Чөлөөт	Эмэгтэй	Залуу (эр 1, эм 1)
1	Баян-Өлгий	3	14	8	4	2
2	Говь-Алтай	10	10	5	3	2
	Завхан		11	6	3	2
	Увс		11	5	4	2
	Ховд		12	6	4	2
3	Архангай	9	12	6	4	2
	Баянхонгор		11	5	4	2
	Өвөрхангай		13	7	4	2
4	Булган	8	10	5	3	2
	Орхон		14	8	4	2
	Хөвсгөл		14	8	4	2
5	Дархан-Уул	10	14	8	4	2
	Сэлэнгэ		14	8	4	2
	Төв		13	7	4	2
6	Говьсүмбэр	7	6	2	2	2
	Дорноговь		10	5	3	2
	Дундговь		10	5	3	2
	Өмнөговь		11	6	3	2
7	Дорнод	7	11	6	3	2
	Сүхбаатар		10	5	3	2
	Хэнтий		11	6	3	2
8	Баянзүрх	5	22	12	8	2
9	Баянгол	3	19	10	7	2
10	Сүхбаатар	6	19	10	7	2
	Чингэлтэй		19	10	7	2
11	Сонгинохайрхан	5	22	12	8	2
12	Хан-Уул	3	19	10	7	2
13	Багануур	2	6	2	2	2
	Багахангай		4	1	1	2
	Налайх		6	2	2	2
	Нийт	78	378	196	122	60

76 дугаар зүйл. Үндэсний Бодлогын Хорооны үйл ажиллагаа

76.1. ҮБХ-ны үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь ээлжит болон ээлжит бус хуралдаан байна.

76.2. ҮБХ-ны ээлжит хуралдааныг хагас жил тутам нэг (1) удаа хуралдуулах бөгөөд хурлын товыг долоо (7) хоногийн өмнө АН-ын Дарга зарлана. АН-ын Дарга ээлжит хуралдааныг тогтоосон хугацаанд зарлаагүй тохиолдолд УТЗ-ийн хурлаас зарлан хуралдуулна.

76.3. ҮБХ-ны ээлжит бус хуралдааныг АН-ын Дарга долоо (7) хоногийн өмнө зарлана.

76.4. Намын дотоод болон улс орон, цаг үеийн асуудлаар ҮБХ-ны нийт гишүүдийн гуравны нэг (1/3)-ээс доошгүй нь ҮБХ-ны ээлжит бус хуралдааныг хуралдуулах санал гаргаж болно.

76.4.1. Ээлжит бус хурлыг хуралдуулах үндэслэл, хэлэлцэх асуудал, хурлаас гарах шийдвэрийн төсөл, санал гаргасан гишүүдийн гарын үсгийг хавсарган ХЕХ-нд хүргүүлэх бөгөөд ХЕХ ажлын тав (5) хоногийн дотор дүгнэлт гарган УТЗ-д хүргүүлнэ.

76.4.2. УТЗ нь ХЕХ-оос баримт бичгийн бүрдэл хангасан тухай дүгнэлт гарсан тохиолдолд ажлын тав (5) хоногийн дотор хэлэлцэн долоо (7) хоногийн өмнө хурлын товыг заавал зарлана.

76.5. Шаардлагаар хуралдсан хурлаар хэлэлцсэн асуудал олонхын саналаар дэмжигдээгүй тохиолдолд уг асуудлыг санал хураалт явагдсан өдрөөс хойш хагас жил хүртэлх хугацаанд дахин хэлэлцэхгүй.

76.6. ҮБХ-ны хурлын хуралдаанаас дараагийн хурлын товыг зарлаж болно.

77 дугаар зүйл. Үндэсний Бодлогын Хорооны хурлын хуралдааны зохион байгуулалт

77.1. ҮБХ-ны хурлын хуралдаан нь танхим, цахим, хосолмол (*цахим ба танхим*) хэлбэртэй байна.

77.2. ҮБХ-ны хурлын хуралдааныг цахим ба хосолмол хэлбэрээр хуралдуулахдаа дараах асуудлыг хэлэлцэхийг хориглоно:

77.2.1. намын үйл ажиллагааг зогсоох, өөрчлөн байгуулах тухай санал гаргах;

77.2.2. аливаа сонгуульд бусад намтай эвсэл байгуулах, сонгуулийн үр дүнгээр хамтран ажиллах тухай;

77.2.3. хүний нөөцийн болон зохион байгуулалтын тухай;

77.2.4. ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД, журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай.

77.3. ҮБХ-ны хурлын хуралдааны ирц нийт гишүүдийн ердийн олонх хуралдаанд оролцсоноор бүрдэнэ.

77.4. ҮБХ-ны гишүүний татвар төлөөгүй, төрийн албанд томилогдсон, нас барсан тохиолдолд таслах эрхтэй нийт гишүүдийн тооноос хасаж тооцно.

77.5. Хуралдаан эхлэх үеийн болон нэмэлтээр бүртгүүлсэн ирц хурал дуустал хүчинтэй байна.

77.6. ҮБХ-ны хурлын хуралдааныг АН-ын Дарга нээх бөгөөд тухайн хуралдааны удирдлага, тооллого, редакцын хэсэг, хэлэлцэх асуудлыг УТЗ-өөс санал болгосноор ҮБХ-оос хуралдаанаас батална. Хуралдааны удирдлага болон тооллого, редакцын хэсэг нь дараах тооны гишүүдтэй байна.

77.6.1. хуралдааны удирдлага – гурав (3)

77.6.2. тооллогын хэсэг – арван нэг (11)

77.6.3. редакцын хэсэг – гурав (3)

77.7. Гишүүдийн ердийн олонхын саналаар тухайн хуралдааны удирдлага, тооллого, редакцын хэсэг, хэлэлцэх асуудалд өөрчлөлт оруулж болно.

78 дугаар зүйл. Үндэсний Бодлогын Хорооны хурлын хуралдааны шийдвэр

78.1. ҮБХ намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД, журмыг үндэслэж аливаа асуудлыг чөлөөтэй хэлэлцэн, тогтоол шийдвэр гаргахдаа цөөнхийн саналыг хүндэтгэлтэй сонсож хуралдааны тэмдэглэлд тусган, олонхын саналыг дагаж мөрдөх зарчмыг баримтална.

78.2. ҮБХ нь ҮД, журмаар олгогдсон эрх хэмжээний хүрээнд шийдвэр гаргахдаа дараах заалтуудыг даган мөрдөнө:

78.2.1. шийдвэрээ тогтоол, тэмдэглэлийн хэлбэрээр гарна.

78.3. ҮД, журмын хүрээнд олонхын саналаар дэмжигдсэн хуралдааны шийдвэрт хуралдааны дарга, удирдлага гарын үсэг зурж, АН-ын тамгыг дарж баталгаажуулна. Гишүүний гарын үсэг зураагүй нь уг шийдвэрийг хүчин төгөлдөр бус гэж үзэх үндэслэл болохгүй.

78.4. Тухайн хуралдааны удирдлага нь хүндэтгэн үзэх шалтгаангүй бол хорин дөрвөн (24) цагийн дотор шийдвэртэй танилцан гарын үсэг зурах үүрэгтэй бөгөөд эсрэг саналтай байгаагаа бичгээр мэдэгдэж, тэмдэглүүлж болно. Энэ хугацаанд гарын үсэг зураагүй тохиолдол нь сонгуульт гишүүнээс огцрох үндэслэл болно.

78.5. Хуралдаанд оролцсон гишүүдийн гучин дөрөв (34)-өөс доошгүй хувийн санал авч цөөнх болсон асуудлыг хуралдааны тэмдэглэлд тусгах бөгөөд уг тэмдэглэлийг намын удирдлага үйл ажиллагаандаа харгалзан үзэж болно.

78.6. Хуралдаанаар асуудлыг шийдвэрлэхдээ илээр санал хураах эсхүл санал нэгдэх замаар шийдвэрлэнэ. 78.7. ҮБХ-ны хуралдаанаар явагдах сонгуулийн санал хураалтыг нууцаар явуулна.

78.8. Хуралдаан давагдашгүй хүчин зүйлийн нөлөөгөөр хуралдах боломжгүй болсныг УТЗ-өөс ирүүлсэн саналаар ХЕХ тогтооно.

78.9. ҮБХ-ны хуралдаанаар явагдах сонгуульд нэр дэвшигч нь ҮБХ-ны хуралдааны удирдлагаар сонгогдож болохгүй.

79 дүгээр зүйл. Үндэсний Бодлогын Хорооны эрх, үүрэг

79.1. ҮБХ нь дараах эрх, үүрэгтэй байна:

79.1.1. улс орны хөгжлийн болон нийгэм, эдийн засгийн бодлогын асуудлыг хэлэлцэх, зөвлөмж, шийдвэр гаргах, УТЗ-д чиглэл өгөх;

79.1.2. АН-ын даргыг сонгож Их хурлаар ёсчлуулах;

79.1.3. УИХ-ын болон Ерөнхийлөгчийн сонгуульд оролцохоо илэрхийлэх;

79.1.4. УИХ-ын болон Ерөнхийлөгчийн сонгуульд дэвшүүлэх сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг батлах;

79.1.5. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуульд нэр дэвшигчийг батлах;

79.1.6. УИХ-ын сонгуульд нэр дэвшигчийг батлах;

79.1.7. Ерөнхийлөгчийн сонгуульд УИХ-д суудалтай бусад намтай хамтарч нэр дэвшүүлэх асуудлыг шийдвэрлэх

79.1.8. Намын Даргыг Монгол Улсын Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлэх;

79.1.9. УИХ-ын даргад нэр дэвшүүлэх;

79.1.10. УИХ-ын болон орон нутгийн сонгуульд эвсэл байгуулж оролцох асуудлыг шийдвэрлэх;

79.1.11. УТЗ-ийн бүрэлдэхүүнийг сонгох, чөлөөлөх, огцруулах, нөхөн сонгох болон үйл ажиллагааны тайланг хэлэлцэж үнэлэлт дүгнэлт өгөх;

79.1.12. намын Даргын санал болгосноор дэд Дарга нарыг сонгох;

79.1.13. намын Даргын санал болгосноор ЕНБД-ыг томилох;

79.1.14. ҮБХ-ны гишүүний суудалд орон гарвал нөхөн сонгогдсон ҮБХ-ны гишүүний бүрэн эрхийг батламжлуулахаар Их хуралд өргөн мэдүүлэх;

79.1.15. УИХ-ын сонгуулийн үр дүнгээр хамтарсан Засгийн газар байгуулах тухай шийдвэр гаргах;

79.1.16. АН-ын ҮзБ, хөтөлбөрийг дэмжин, ҮД-ийг хүлээн зөвшөөрч тус намд нэгдэх улс төрийн бусад намын хүсэлтийг хэлэлцэж Их хуралд оруулах;

79.1.17. Их хурлын тов, зохион байгуулалт, хэлэлцэх асуудлыг батлах;

79.1.18. Их хурлын хуралдааны удирдлагыг сонгож батлах;

79.1.19. Их хурлын хуралдааны тооллого, редакцын хэсгийг байгуулах;

79.1.20. намын гишүүний болон сонгуульт гишүүний татварын хэмжээг тогтоох;

79.1.21. ҮБХ-ны нийт гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүйн саналаар намын ҮД-ийн гуравны нэгээс хэтрүүлэхгүй хэмжээнд намын дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах;

79.1.22. АН нь УИХ-ын сонгуульд хамгийн олон суудал аваагүй тохиолдолд Монгол Улсын СЕХ-ны зүгээс УИХ-ын сонгуулийн дүнг зарласнаас хойш жар (60)хоногийн дотор АН-ын даргын сонгуулийг зохион байгуулах;

79.1.23. ХЕХ-ны нэгэн бүрэн эрхийн хугацаанд тус хорооны тав (5) хүртэл гишүүнийг намын Их хурлаар авсан саналын эрэмбийг харгалзан ҮБХ-ны хурлаас ХЕХ-ны гишүүнээр нөхөн батламжилж болно.

79.1.24. Монгол Улсын хууль тогтоомжид өөрчлөлт орсон тохиолдолд хуульд нийцүүлэн намын салбар нэгж, бүтэц бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн зохион байгуулах асуудлыг ҮБХ-оос шийдвэрлэх.

79.2. ҮБХ-ны гишүүн дараах эрхийг эдэлнэ:

79.2.1. ҮД-д заасны дагуу УИХ-ын сонгуульд нэр дэвших;

79.2.2. төрийн улс төрийн албан тушаал болон намын удирдах албан тушаалд нэр дэвших, сонгогдох, томилогдох;

79.2.3. аливаа асуудлаар тогтоолын төсөл санаачлах.

79.3. ҮБХ-ны гишүүн дараах үүргийг хүлээнэ:

79.3.1. УИХ, Ерөнхийлөгч, орон нутгийн сонгууль болон анхан, дунд шатны намын байгууллагын үйл ажиллагаанд биечлэн оролцох, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх.

79.3.2. Бодлогын зөвлөл (Боз)-үүдэд ажиллах.

80 дугаар зүйл. Үндэсний Бодлогын Хорооны гишүүн чөлөөлөгдөх, огцрох үндэслэл

80.1. ҮБХ-ны гишүүнийг дараах тохиолдолд намын ХЕХ-ны дүгнэлтээр чөлөөлнө:

80.1.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон өөрийн хүсэлтээ гаргасан;

80.1.2. төрийн улс төрийн албан тушаалаас бусад төрийн албанд томилогдсон;

80.1.3. ҮБХ-ны нэгэн бүрэн эрхийн хугацааны нийт хуралдаанд хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр гурав (3) ба түүнээс дээш удаа оролцоогүй бол;

80.1.4. ҮД-ээр заасан үүргээ хэрэгжүүлээгүй.

80.2. ҮБХ-ны гишүүнийг дараах үндэслэлээр намын ХЕХ-ны дүгнэлтээр огцруулна:

80.2.1. сонгуульт гишүүнээс огцруулах сахилгын шийтгэл хүлээсэн;

80.2.2. намын нууцын журмыг зөрчсөн;

80.2.3. сонгуульт гишүүний татвараа хугацаанд нь төлөөгүй.

80.3. ҮБХ-ны гишүүн огцорсон, чөлөөлөгдсөн тохиолдолд ҮБХ-ны гишүүнийг Аймаг, Дүүргийн намын хорооны хурлаас ҮД-д заасны дагуу нөхөн сонгож, намын Их хурлаар батламжилна.

80.4. Тухайн Аймаг, Дүүргийн намын хорооны гишүүдийн олонхын саналаар тухайн намын хорооноос сонгогдсон ҮБХ-ны гишүүний ажил үүргээ хангалтгүй гүйцэтгэж байна гэж үзвэл энэ тухай ХЕХ-ны хуралдаанд хандана.

81 дүгээр зүйл. ҮБХ-оос батлах журмууд

81.1. ҮД-ийн хүрээнд дараах журмуудыг батална.

81.1.1. намын бэлгэдэл, далбаа, хэвлэмэл хуудас, тэмдэг, гишүүний үнэмлэх хэрэглэх, хадгалах болон загварын тухай;

81.1.2. Намын гишүүний бүртгэл, шилжилт, хөдөлгөөний тухай;

81.1.3. Хуралдааны үйл ажиллагаа, зохион байгуулалтын тухай;

81.1.4. БЕЗ, БоЗ-ийн үйл ажиллагааны тухай;

81.1.5. Намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД, бусад журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах, шинэчилсэн найруулга хийх, өргөн барих, батлуулах тухай;

81.1.6. ХЕХ-ны үйл ажиллагааны тухай;

81.1.7. Намын гишүүний ёс зүй, сахилгын тухай;

81.1.8. Намын дотоод сонгууль зохион байгуулах (багц) тухай;

81.1.9. Гишүүний төрийн улс төрийн албан тушаалд нэр дэвших, сонгох, сонгогдох, томилогдох үйл ажиллагааны тухай;

81.1.10. Намын хөрөнгө, санхүү тайлагнал, хяналтын тухай.

81.1.11. Намын Их хурлын төлөөлөгч сонгох тухай,

81.1.12. УТЗ-ийн үйл ажиллагааны тухай,

81.1.13. Харьяа байгууллагуудын үйл ажиллагааны тухай,

81.1.14. Сонгуульт гишүүний үнэлгээний онооны тухай;

81.1.15. ҮД-д заасан бусад журам.

АРАВДУГААР БҮЛЭГ НАМЫН ХЯНАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГА

82 дугаар зүйл. Хяналтын хороод

82.1. АН-ын ҮзБ, үнэт зүйл, ҮД, журмын хэрэгжилтэд хяналт тавих, дотоод маргааныг хянан шийдвэрлэх хяналтын төв байгууллага нь Хяналтын Ерөнхий Хороо (ХЕХ) мөн.

82.2. Аймаг, Нийслэлийн намын хороод нь ХсХ-той байна.

82.3. ХЕХ, ХсХ нь аливаа асуудлаар шийдвэр гаргахдаа нутаг дэвсгэрийн болон ҮД-д заасан харьяаллыг баримтална.

82.4. ХЕХ, ХсХ нь өөрийн тэмдэг, хэвлэмэл хуудастай байна.

82.5. Хяналтын хороодын хурлын шийдвэр гаргах үйл ажиллагаа нууцын зэрэглэлтэй байна.

82.6. Хяналтын байгууллагын үйл ажиллагааг журмаар зохицуулна.

83 дугаар зүйл. Хяналтын байгууллагын үйл ажиллагааны зарчим

83.1. Хяналтын байгууллагууд нь үйл ажиллагаандаа дараах зарчмыг баримтална:

- 83.1.1. хууль тогтоомж, ҮД, бусад журмыг хэлбэрэлтгүй сахин биелүүлэх;
- 83.1.2. хараат бус байж, хөндлөнгийн нөлөөнд автахгүй байх;
- 83.1.3. ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх;
- 83.1.4. талуудад эрх тэгш хандах;
- 83.1.5. шударга ёсыг баримтлах;
- 83.1.6. ил тод байдлыг хангах;
- 83.1.7. ҮД, журмаар тогтоосон хугацааг мөрдөх;
- 83.1.8. гишүүний эрхийг хангах, хамгаалах үндсэн үүргээ хэлбэрэлтгүй биелүүлэх;
- 83.1.9. хувь хүний мэдээллийг чандлан хадгалах;
- 83.1.10. шийдвэр гаргахдаа нотлох баримтад үндэслэх.

84 дүгээр зүйл. Хяналтын байгууллагын нийтлэг чиг үүрэг

84.1. Хяналтын байгууллагууд нь дараах нийтлэг чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

- 84.1.1. ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД, журмыг зөрчсөн эсэх талаар дүгнэлт гаргах, тайлбар гаргах, хэрэгжилтийг хангуулах;
- 84.1.2. намын байгууллага, гишүүний хооронд үүссэн маргааныг хянан шийдвэрлэх;
- 84.1.3. гишүүдийн өргөдөл, намын байгууллагын хүсэлтийг хянаж дүгнэлт гаргах;
- 84.1.4. гишүүнчлэлийг сэргээх;

84.1.5. төрийн болон намын дотоод сонгуулийн нэр дэвшилттэй холбоотой маргааныг хянан шийдвэрлэх;

84.1.6. намын сонгуульт гишүүн, албан тушаалтан нь ҮД, журмаар олгогдсон өөрт хамаарах албан үүргээ заасан хугацаанд биелүүлээгүйн улмаас үүссэн нөхцөл байдлыг тодорхойлох;

84.1.7. намын санхүү, хөрөнгийн үйл ажиллагааны тайлан, холбогдох шийдвэртэй холбоотой маргааныг шийдвэрлэх;

84.1.8. бүх шатны намын сонгуульт гишүүдтэй холбоотой маргааныг шийдвэрлэх;

84.1.9. их хурлаас бусад бүх шатны намын байгууллагын шийдвэр, үйл ажиллагаатай холбоотой маргааныг шийдвэрлэх;

84.1.10. бүх шатны намын байгууллагын гишүүдийнх нь шаардлагаар хуралдаж буй хурлын ирц, зохион байгуулалтыг хянах;

84.1.11. тухайн шатны сонгуульт гишүүдийн хурлын ирцийг хянах;

84.1.12. ҮД-ийн 17.3.3, 18.2-т заасан шийтгэлийг ногдуулах;

85 дугаар зүйл. Хяналтын ерөнхий хорооны бүтэц, бүрэлдэхүүн

85.1. ХЕХ-г намын Их хурлаас нууц санал хураалтаар дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар сонгох бөгөөд гишүүдийг сонгоход ҮД-ийн 86.2, 86.3, 86.4-д заасныг баримтална. ХЕХ-ны бүрэлдэхүүн нь хуульд заасан аль нэг хүйсийн төлөөллийг хангасан байна.

85.2. Намын Их хурлын чөлөөт цагт ХЕХ-ны анхны бүрэлдэхүүн (эхний 15 гишүүн)-д орон гарсан тохиолдолд ҮД-ийн 86.4.2-т заасан гишүүдээс ҮБХ-ны хуралдаанаар нөхөн баталж болно.

85.2.1. ХЕХ-ны бүрэн эрхийн хугацаанд анхны бүрэлдэхүүнийх нь гуравны нэг (1/3)-ээс дээш хувийг өөрчлөхийг хориглоно.

85.3. ХЕХ нь үйл ажиллагааны, санхүү хөрөнгийн, сонгуулийн хяналтын Дэд хороодоос бүрдэнэ. Дэд хороо тус бүр таван (5) гишүүнтэй байна.

85.4. Дэд хороодын бүрэлдэхүүнийг мэргэжил, туршлага, гишүүний өөрийн саналыг харгалзан ХЕХ-ны хурлаас томилно.

85.5. ХЕХ нь ХЕХ-ны Нэгдсэн хуралдаан, ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдаан, Дэд хороодын хуралдаан, ХсХ-ны хуралдаантай байна. ХЕХ-ны хуралдаан нь шаардлагатай тохиолдолд хорин дөрвөн (24) цагийн дотор яаралтай горимоор хуралдаж, шуурхай шийдвэр гаргана.

85.6. ХЕХ-ны Нэгдсэн хуралдаан арван таван (15), ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдаан арван (10), Дэд хорооны хуралдаан таван (5) гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна.

85.7. ХЕХ нь орон тооны ажлын албатай байна. Ажлын албаны бүтэц, төсвийн төслийг ХЕХ-ны дарга боловсруулж, ҮБХ-ны хурлаар хэлэлцүүлж батлуулна. Хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичгийг архивлан намын архивд хүлээлгэн өгнө.

85.8. ХЕХ-ны батлагдсан төсвийг ХЭЕГ-аас санхүүжүүлнэ.

86 дугаар зүйл. Хяналтын Ерөнхий Хорооны гишүүнийг сонгох

86.1. ХЕХ-ны гишүүнд нэр дэвшигч нь дараах шаардлагыг хангасан байна:

86.1.1. тавь (50) болон түүнээс дээш насанд хүрсэн;

86.1.2. намын төлөөллийн төв байгууллага эсхүл хяналтын төв байгууллагын гишүүнээр найм (8) болон түүнээс дээш жил ажилласан байх;

86.1.3. ҮД, бусад журам зөрчөөгүй, сахилгын шийтгэл хүлээж байгаагүй;

86.1.4. дээд боловсролтой (*санхүүч эсхүл эрх зүйч мэргэжилтэй бол давуу тал болно*), мөн улс төрийн туршлагатай байх;

86.1.5. Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг үйлдэж, шүүхээр гэм буруу нь тогтоогдоогүй байх;

86.2. ХЕХ-ны гишүүнд нэр дэвшигчийн бүртгэлийг намын Их хурал зарлагдсан өдрөөс намын гишүүдэд нээлттэй зарлаж, Их хурал хуралдахаас хорин дөрвөн (24) цагийн өмнө бүртгэлийг хаана. Нэр дэвшигч дараах баримтыг бүрдүүлэн ХЭГ-т бүртгүүлж түр үнэмлэх авна.

86.2.1. нэр дэвшихийг хүссэн өргөдөл;

86.2.2. оршин суугаа газрын тодорхойлолт;

86.2.3. сонгуульт гишүүний лавлагаа;

86.2.4. бакалаврын дипломын нотариатаар гэрчлүүлсэн хуулбар;

86.2.5. намын ҮД, бусад журмыг зөрчиж байгаагүй талаар Хяналтын байгууллагын тодорхойлолт;

86.2.6. цагдаагийн байгууллагын тодорхойлолт.

86.3. Нэр дэвшигчдийг бүртгүүлсэн дарааллаар эрэмбэлж саналын хуудаст бичнэ.

86.4. Намын Их хурлаар танилцуулан нууц санал хураалт явуулж, төлөөлөгчдөөс авсан саналын тоогоор нь нийт нэр дэвшигчдийг эрэмбэлнэ.

86.4.1. хамгийн олон санал авсан арван таван (15) нэр дэвшигчийг ХЕХ-ны гишүүнээр сонгогдсонд тооцож бүрэн эрхийг нь баталж, тангараг өргүүлнэ.

86.4.2. авсан саналын дарааллаар арван зургаа (16)-аас хойш эрэмбэлэгдсэн гишүүдийг ХЕХ-ны гишүүнээр нөхөн батламжлагдах эрх бүхий гишүүд гэнэ.

86.5. ХЕХ-ны даргыг ХЕХ-ны арван таван (15) гишүүд дотроосоо хоёр (2) жилийн хугацаагаар нууц санал хураалтаар сонгох бөгөөд нэг (1) удаа улируулан сонгож болно. ХЕХ-ны Дэд хороодын Даргыг Дэд хороодын таван (5) гишүүд дотроосоо нууц санал хураалтаар сонгоно.

86.6. ХЕХ-ны анхдугаар хурлыг АН-ын Дарга зарлаж, хамгийн ахмад гишүүн нь тус хурлыг удирдана.

87 дугаар зүйл. Хяналтын Ерөнхий Хорооны гишүүний эрх, үүрэг

87.1. ХЕХ-ны гишүүн нь дараах эрх, үүрэгтэй:

87.1.1. ХЕХ-ны гишүүн нь намын их хуралд таслах, ҮБХ-ны хуралд зөвлөх эрхтэй оролцох;

87.1.2. ҮД, журмын зөрчил гарахаас урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохион байгуулах;

87.1.3. ҮД, журмыг хэрэглэх, мөрдүүлэх, зөвлөх, сурталчлах, таниулах;

87.1.4. намын бүх шатны бусад байгууллагын сонгуульт гишүүний үүрэг хавсрахгүй, бүх шатны ХЭГ-т ажил, алба эрхлэхгүй байх;

87.1.5. ХЕХ-оос томилогдсон нэг (1) гишүүн УТЗ, аймаг, нийслэлийн намын байгууллагын хуралд хяналт тавих;

87.1.6. ХЕХ-ны гишүүдийн ҮД-ийн 87.1.5-д заасан хуралд оролцох хуваарийг ХЕХ-ны дарга батална. ХЕХ-ны гишүүд намын байгууллагуудын хуралд тойрох хэлбэрээр оролцох;

87.1.7. ХЕХ-ны гишүүд нь зөвлөх, хянах бүрэн эрхээ ХЕХ-ны нэрийн өмнөөс хэрэгжүүлэх,

87.1.8. ХЕХ-ны гишүүн төрийн улс төрийн албан тушаалд нэр дэвших;

87.1.9. ХЕХ-ны гишүүн өөрийн болон ойрын яаралтай холбогдож болох этгээдийн хаяг, утасны дугаарыг ХЭГ-т заавал бүртгүүлэх;

87.1.10. Шаардлагатай тохиолдолд хугацаа харгалзахгүйгээр яаралтай хуралдахад бэлэн байх.

88 дугаар зүйл. Хяналтын Ерөнхий Хорооны гишүүнийг чөлөөлөх, огцруулах, нөхөн батламжлах

88.1. ХЕХ-ны гишүүнийг дараах тохиолдолд чөлөөлнө:

88.1.1. ХЕХ-ны гишүүний чиг үүргээ хэрэгжүүлээгүй үйлдэл, эс үйлдэхүй гаргасан;

88.1.2. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон өөрийн хүсэлтээ өгсөн;

88.1.3. төрийн улс төрийн албан тушаалаас бусад төрийн албанд томилогдсон;

88.1.4. намын бүх шатны байгууллагын сонгуульт гишүүний үүрэг хавсрах;

88.1.5. намын бүх шатны ХЭГ-т ажил, алба эрхлэх.

88.2. ХЕХ-ны гишүүнийг дараах тохиолдолд огцруулна:

88.2.1. намын ҮД, журам зөрчсөн, ашиг сонирхлын зөрчил гаргасан, сонгуульт гишүүний албаа ашиглан өөртөө болон бусдад санаатайгаар давуу байдал үүсгэсэн гэж ХЕХ-оос тогтоосон;

88.2.2. нэг (1) жилийн хугацаанд хуралдсан ХЕХ-ны нийт хурлын гуравны нэг (1/3)-т нь оролцоогүй бол;

88.2.3. сонгуульт үүргээ хангалтгүй биелүүлсэн гэж ХЕХ-ны даргаас албан ёсоор нотлох баримтад тулгуурлаж санал гаргасныг ҮБХ зөвшөөрсөн.

88.3. ХЕХ-ны гишүүн огцорсон, чөлөөлөгдсөн тохиолдолд ҮД-ийн 86.4.2-т заасан гишүүдээс ҮБХ-ны хуралдаанаар ХЕХ-ны гишүүнийг нөхөн батламжлах бөгөөд нөхөн сонгогдсон гишүүн өмнөх гишүүний бүрэн эрхийн үлдсэн хугацаанд ажиллана.

88.4. ХЕХ-ны дарга огцорсон, чөлөөлөгдсөн тохиолдолд ХЕХ-ны хурлаар дараагийн даргыг нөхөн сонгох бөгөөд нөхөн сонгогдсон дарга өмнөх даргын бүрэн эрхийн үлдсэн хугацаанд ажиллана.

89 дүгээр зүйл. Хяналтын Ерөнхий Хорооны чиг үүрэг, шийдвэр

89.1. ХЕХ-ны Дэд хороод нь маргаан үүсгэх эсэхээр, Дунд суудлын хуралдаан нь Дэд хороодын дүгнэлтийг эцэслэх, ХЕХ-ны Нэгдсэн хуралдаан нь ҮД-д тусгайлан заасан асуудлаар дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

89.1.1. намын төлөөллийн төв байгууллага, гүйцэтгэх төв байгууллага, хяналтын байгууллага, тэдгээрийн гишүүдтэй холбоотой асуудлаар дүгнэлт гаргах;

89.1.2. намын Дарга, Аймаг, Нийслэлийн намын Даргатай холбоотой асуудлаар дүгнэлт гаргах;

89.1.3. маргаан шийдвэрлэх замаар ҮД-ийн тодорхой заалтаар тайлбар гаргах.

89.2. Хяналтын байгууллагын шийдвэр нь тогтоол хэлбэртэй байна. Намын гишүүдийн өргөдөл, байгууллагын хүсэлтийг хянан хэлэлцэж, дараах шийдвэрийг гаргана. Үүнд:

89.2.1. маргаан үүсгэх;

89.2.2. ҮД, журам зөрчсөн шийдвэрийг түдгэлзүүлэх;

89.2.3. ҮД, журам зөрчсөн шийдвэрийг хүчингүй болгох;

89.2.4. намын гишүүнчлэлийн эрхийг сэргээх эсэх;

89.2.5. хариуцлагын шийтгэл ногдуулах эсэх;

89.2.6. сахилгын шийтгэл ногдуулах эсэх;

89.2.7. сонгуульт гишүүний бүрэн эрхийг дуусгавар болгох эсэх;

89.2.8. ҮД-ийн тайлбар гаргах;

89.2.9. ХЕХ-оос сонгуульт удирдах албан тушаалтны талаар ҮД-ийн 4 дүгээр бүлэгт заасан сахилгын шийтгэлийг ногдуулах талаар дүгнэлт гарган эрх бүхий байгууллага албан тушаалтанд хандах.

90 дүгээр зүйл. Хяналтын Ерөнхий Хорооны үйл ажиллагааны үе шат

90.1. ХЕХ нь өргөдөл, хүсэлтийг тухайн үйл явдал болсон өдрөөс хойш арван дөрөв (14) хоногийн дотор хүлээн авна.

90.1.1. ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол ХЕХ-д ирүүлсэн өргөдөл, хүсэлтийг бүртгэл мэдээлэл хариуцсан ажилтан бүртгэн авч, хорооны Даргад хорин дөрвөн (24) цагийн дотор танилцуулна. ХЕХ-ны Дарга нь ажлын хоёр (2) хоногт багтаан холбогдох Дэд хороонд хуваарилна.

90.1.2. хүсэлт, өргөдөл хуваарилагдсан Дэд хорооны гишүүнийг илтгэгч гэх бөгөөд ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол ажлын долоо (7) хоногт багтаан хүсэлт, өргөдлийг хүлээн авч бүрдлийг шалгаж, шаардлагатай тохиолдолд холбогдох нэмэлт материалыг талуудаас шаардах, тодруулга мэдээлэл авах, нотлох баримт цуглуулах, газар дээр нь үзлэг хийлгэх зэрэг ажиллагааг хийж гүйцэтгэнэ.

90.1.3. ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол Дэд хорооны хуралдаанаар оруулж ирсэн асуудлыг ажлын тав (5) хоногт багтаан хуралдаанаар хэлэлцэн, гурав (3)-аас доошгүй гишүүний санал нэгдсэнээр хүсэлт, өргөдлийг буцаах эсхүл маргаан үүсгэх асуудлаар дүгнэлт гаргаж ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдаанд өргөн мэдүүлнэ.

90.1.4. дүгнэлтийг эс зөвшөөрвөл гомдлоо ажлын тав (5) хоногийн дотор ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдаанд гаргаж болно.

90.1.5. шаардлагатай гэж үзвэл ХЕХ-ны даргаас дээрх хугацааг нэг (1) удаа дүрэмд заасан хугацаагаар сунгаж болно.

91 дүгээр зүйл. Үйл ажиллагааны хяналтын Дэд хороо (ҮаХДХ)

91.1. Үйл ажиллагааны хяналтын Дэд хороо (ҮаХДХ) нь намын бүх шатны байгууллага (эрх бүхий байгууллага), удирдах албан тушаалтан, сонгуульт гишүүдээс ҮД, бусад журмыг зөрчсөн эсэх асуудлаар маргаан үүсгэх эсэх асуудлаар дүгнэлт гаргаж, ХЕХ-ны дунд суудлын хуралд оруулах үндсэн чиг үүрэгтэй.

91.2. ҮаХДХ дараах асуудлаар ҮД-ийн 90.1.3-т заасан дүгнэлт гаргана:

91.2.1. намын сонгуульт албан тушаалтны болон намаас сонгогдож, томилогдсон төрийн улсын төрийн албан тушаалтны ҮД-ийн 18.1.1, 18.1.4-өөс 18.1.8, 18.1.10, 18.1.14-өөс 18.1.16, 18.1.19-д заасан зөрчил;

91.2.2. Их хурлаас бусад бүх шатны намын байгууллага, удирдлагын шийдвэр, үйл ажиллагаа, эс үйлдэхүйтэй холбоотой асуудлаар.

92 дугаар зүйл. Сонгуулийн хяналтын Дэд хороо (СоХДХ)

92.1. Сонгуулийн хяналтын Дэд хороо (СоХДХ) нь төрийн сонгуульд нэр дэвших болон намын дотоод сонгуульд нэр дэвших, сонгогдох асуудлаар гаргасан хүсэлт, өргөдлийн талаар ҮД-ийн 90.1.3-т заасан дүгнэлтийг гаргаж, ХЕХ-ны дунд суудлын хуралд оруулах үндсэн чиг үүрэгтэй.

92.2. Намын гишүүний дотоод сонгуульд нэр дэвших эрхийг зөрчсөн дараах дүгнэлтийг гаргаж, ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдаанд өргөн мэдүүлнэ:

92.2.1. намын гишүүн, сонгуульт гишүүн, албан тушаалтны ҮД-ийн 18.1.2, 18.1.3, 18.1.9, 18.1.13, 18.1.17, 18.1.18, 18.1.20-оос 18.1.28-д заасан сахилгын зөрчлийн асуудлаар;

92.2.2. намын Дарга, Аймаг, Нийслэлийн намын Дарга, удирдах албан тушаалтан, ҮБХ, УТЗ-ийн гишүүн, Их хурлын төлөөлөгчийг сонгохтой холбоотой асуудлаар;

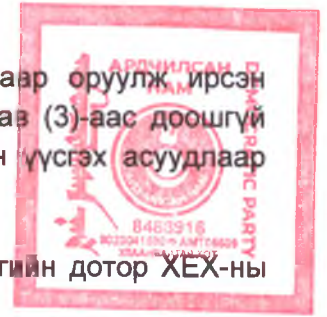
92.3. Намын гишүүний төрийн сонгуульд нэр дэвших эрхийг зөрчсөн асуудлаар дүгнэлт гаргаж, ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдаанд өргөн мэдүүлнэ:

92.3.1. төрийн сонгуульд нэр дэвшүүлэх ҮД-ийн заалт болон журмыг зөрчсөн талаарх маргаан.

93 дугаар зүйл. Санхүү, хөрөнгийн хяналтын Дэд хороо (СхХДХ)

93.1. Санхүү, хөрөнгийн хяналтын Дэд хороо нь (СхХДХ) намын санхүү, өмч хөрөнгөтэй холбоотой асуудлаар гаргасан хүсэлт, өргөдлийн талаар ҮД-ийн 90.1.3-т заасан дүгнэлтийг гаргаж, ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралд оруулах үндсэн чиг үүрэгтэй.

93.2. СхХДХ дараах асуудлаар дараах дүгнэлтийг гаргана:

93.2.1. намын гишүүн, сонгуульт гишүүн, албан тушаалтны ҮД-ийн 18.1.11, 18.1.12-д заасан сахилгын зөрчлийн асуудлаар;

93.2.2. намын өмч, хөрөнгө, санхүүгийн үйл ажиллагаа, тайлан, төлөвлөгөөтэй холбоотой асуудлаар.

94 дүгээр зүйл. Хяналтын Ерөнхий Хорооны Дунд суудлын хуралдаан

94.1. ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдаан арван (10) гишүүнээс бүрдэх бөгөөд гишүүдийн найм (8)-аас доошгүй нь санал нэгдсэнээр асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэнэ.

94.2. Дэд хороодын хуралдааны дүгнэлтийг ажлын алба бүртгэн ХЕХ-ны даргад ажлын тав (5) хоногийн дотор танилцуулна.

94.3. ХЕХ-ны дарга бүртгэгдсэн дүгнэлтийг хүлээн авснаас хойш дөчин найм (48) цагийн дотор гомдлыг шийдвэрлэх ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдааны арван (10) гишүүнийг тойргийн зарчмаар томилно.

94.4. ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдаан нь дүгнэлтийг хүлээн авснаас хойш тус дүгнэлтэд үндэслэн ажлын тав (5) хоногт багтаан эцэслэн шийдвэрлэнэ. Шаардлагатай тохиолдолд ХЕХ-ны дарга нэг удаа ажлын тав (5) хоногоор сунгаж болно.

94.5. ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдааныг ХЕХ-ны дарга даргалах бөгөөд хуралдааны шийдвэрт хуралдаанд оролцсон дарга, гишүүд гарын үсэг зуран ХЕХ-ны тэмдэг дарж ажлын хоёр (2) хоногийн дотор албажуулна. Хуралдааны тэмдэглэлд хуралдаан даргалагч, тэмдэглэл хөтлөгч ажилтан гарын үсэг зурна.

94.6. ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдаанаас дараах шийдвэрийг гарган хүсэлт, өргөдөл, гомдол гаргагчид ажлын гурав (3) хоногийн дотор хариу мэдэгдэнэ:

94.6.1. Дэд хорооны дүгнэлтэд үндэслэн асуудлыг шийдвэрлэнэ.

94.7. ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдааны шийдвэр эцсийн байна.

94.8. ХЕХ нь хагас жил тутам үйл ажиллагааны тайлангаа ХЭЕГ-ын мэдээллийн санд байршуулна.

95 дугаар зүйл. Хяналтын Ерөнхий Хорооны Нэгдсэн хуралдаан

95.1. ХЕХ-ны хуралдаан арван тав (15) гишүүнээс бүрдэх бөгөөд гишүүдийн арван хоёр (12)-оос доошгүй санал нэгдсэнээр дараах асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэнэ:

95.1.1. маргаан шийдвэрлэх замаар ҮД-ийн тодорхой заалтыг тайлбарлаж болно;

95.1.2. АН-ын Дарга, дэд Дарга, ЕНБД, Аймаг, Нийслэлийн намын Дарга, ҮБХ, ХЕХ болон УТЗ-ийн гишүүд нь ҮД, журам зөрчсөний улмаас сонгуульт албанаас чөлөөлөх, огцруулах эсэх асуудлаар ХЕХ-ны дунд суудлын хуралдаанаас өргөн мэдүүлсэн дүгнэлтийг хэлэлцэх;

95.1.3. ҮБХ-ны зарим эрх ҮД-д зааснаар УТЗ-д шилжсэн нөхцөл үүссэн эсэхийг тогтоох;

95.1.4. Их хурал, ҮБХ-ны хурал цаг хугацааны хувьд хуралдах боломжгүй тохиолдол үүссэнийг тогтоох;

95.1.5. Монгол Улсын хууль өөрчлөгдсөнөөр ҮД-ээр зохицуулах боломжгүй асуудал үүссэнийг тогтоох;

95.1.6. бусад нам, эвсэлтэй байгуулсан хамтын ажиллагааны гэрээний үйлчлэл нь ҮД-д нийцэж байгаа эсэхийг хянах.

95.2. ХЕХ-ны хуралдааныг ХЕХ-ны дарга удирдах бөгөөд дүгнэлт, тайлбар, шийдвэрт дарга, гишүүд гарын үсэг зурж, ХЕХ-ны тэмдэг дарж ажлын хоёр (2) хоногийн дотор албажуулна. Хуралдааны тэмдэглэлд хуралдаан даргалагч, тэмдэглэл хөтлөгч ажилтан гарын үсэг зурна.

95.3. ХЕХ-ны хуралдааны дэгийг ҮБХ-оос баталсан журмаар зохицуулна.

96 дугаар зүйл. Аймаг, Нийслэлийн намын Хяналтын салбар хороо

96.1. Аймаг, Нийслэлийн намд ХсХ ажиллана.

96.2. Аймаг, Нийслэлийн ХсХ-г тухайн Аймаг, Нийслэлийн намын хорооны хурлаас нууц санал хураалтаар дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар байгуулах бөгөөд гишүүдийг сонгоход ҮД-ийн 97 дугаар зүйлд заасныг баримтална.

96.3. ХсХ нь долоон (7) гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байх бөгөөд хуралдааны ирц тав (5)-аас доошгүй гишүүнээр бүрдэж, дөрөв (4)-өөс доошгүй гишүүний санал нэгдсэнээр шийдвэр гаргана.

96.4. ХсХ-ны бүрэлдэхүүн нь Улс төрийн намын тухай хуульд заасан аль нэг хүйсийн төлөөллийг хангасан байна.

97 дугаар зүйл. Хяналтын Салбар Хорооны гишүүнийг сонгох

97.1. ХсХ-ны нэр дэвшигч нь дараах шаардлагыг хангасан байна:

97.1.1. намын сонгуульт гишүүний албанд найм (8)-аас доошгүй жил ажилласан;

97.1.2. дээд боловсролтой, эдийн засаг, эрх зүйч мэргэжилтэй, улс төрийн мэргэшил, туршлагатай байх;

97.1.3. ҮД, бусад журам зөрчөөгүй, сахилгын шийтгэлгүй байх;

97.1.4. авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг үйлдэж, шүүхээр гэм буруу нь тогтоогдоогүй байх.

97.2. ХсХ-ны гишүүнд нэр дэвшигчийн бүртгэлийг намын хорооны хурал зарлагдсан өдрөөс намын гишүүдэд нээлттэй зарлаж, намын хорооны хурал хуралдахаас хорин дөрвөн (24) цагийн өмнө бүртгэлийг хаана. Нэр дэвшигч дараах баримтыг бүрдүүлэн ХЭГ-т бүртгүүлнэ.

97.2.1. нэр дэвшихийг хүссэн өргөдөл;

97.2.2. оршин суугаа газрын тодорхойлолт;

97.2.3. сонгуульт гишүүний лавлагаа;

97.2.4. бакалаврын дипломын нотариатаар гэрчлүүлсэн хуулбар;

97.2.5. намын ҮД, журмыг зөрчиж байгаагүй талаар хяналтын байгууллагын тодорхойлолт.

97.3. Нэр дэвшигчдийг бүртгүүлсэн дарааллаар эрэмбэлж, саналын хуудаст бичнэ.

97.4. Аймаг, Нийслэлийн намын хорооны хурлаар нууц санал хураалт явуулж, гишүүдээс авсан саналын тоогоор нь нийт нэр дэвшигчдийг эрэмбэлэн, хамгийн олон санал авсан долоон (7) нэр дэвшигчийг ХсХ-ны гишүүнээр сонгогдсонд тооцож бүрэн эрхийг нь баталж, тангараг өргүүлнэ. Аймаг, Нийслэлийн ХсХ-ны бүрэлдэхүүнийг ХЕХ-ны дарга батламжилна.

97.5. ХсХ-ны даргыг ХсХ-ны гишүүд дотроосоо нууц санал хураалтаар дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар сонгоно.

97.6. ХсХ-ны анхны хурлыг Аймаг, Нийслэлийн намын Дарга зарлаж, хамгийн ахмад гишүүн нь тус хурлыг удирдана.

98 дугаар зүйл. Хяналтын салбар хорооны гишүүний эрх, үүрэг

98.1. ХсХ-ны гишүүн нь дараах эрх, үүрэгтэй:

98.1.1. Аймаг, Нийслэл, Сум, Дүүргийн намын хорооны болон Тэргүүлэгчдийн хуралд зөвлөх эрхтэй оролцох;

98.1.2. ҮД, журмын зөрчил гарахаас урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохион байгуулах;

98.1.3. ҮД, журмыг хэрэглэх, мөрдүүлэх, зөвлөх, сурталчлах, таниулах;

98.1.4. намын бүх шатны бусад байгууллагын сонгуульт гишүүний үүрэг хавсрахгүй, бүх шатны ХЭГ-т ажил, алба эрхлэхгүй.

98.1.5. ХсХ-ны гишүүн төрийн улс төрийн албан тушаалд нэр дэвших;

98.1.6. ХсХ-ны гишүүн өөрийн болон ойрын яаралтай холбогдож болох этгээдийн хаяг, утасны дугаарыг ХЭГ-т заавал бүртгүүлэх;

98.1.7. Шаардлагатай тохиолдолд хугацаа харгалзахгүйгээр яаралтай хуралдахад бэлэн байх;

98.2. ХсХ-оос томилогдсон гишүүн нь намын хорооны хуралд хяналт тавих үүрэгтэйгээр оролцоно.

98.3. ХсХ-ны гишүүдийн ҮД-ийн 98.1.1-т заасан хуралд тойрох хэлбэрээр оролцох хуваарийг ХсХ-ны дарга батална.

98.4. ХсХ-ны гишүүд нь зөвлөх, хянах бүрэн эрхээ Хяналтын байгууллагын нэрийн өмнөөс хэрэгжүүлнэ.

99 дүгээр зүйл. Хяналтын салбар хорооны гишүүнийг чөлөөлөх, огцруулах, нөхөн сонгох

99.1. ХсХ-ны гишүүнийг дараах тохиолдолд чөлөөлнө:

99.1.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон өөрийн хүсэлтээ өгсөн;

99.1.2. төрийн албанд томилогдсон;

99.1.3. намын бүх шатны байгууллагын сонгуульт гишүүний үүрэг хавсарсан;

99.1.4. намын бүх шатны байгууллагын ХЭГ-т ажил, алба эрхэлсэн.

99.2. ХсХ-ны гишүүнийг дараах тохиолдолд огцруулна:

99.2.1. ХсХ-ны гишүүний чиг үүргээ хэрэгжүүлээгүй үйлдэл, эс үйлдэхүй гаргасан;

99.2.2. нэг (1) жилийн хугацаанд хуралдсан ХсХ-ны нийт хурлын гуравны нэг (1/3)-т нь оролцоогүй гэдгийг ХсХ-ны даргаас баримтад тулгуурлаж албан ёсоор санал гаргасан;

99.2.3. намын ҮД, журам зөрчсөн, ашиг сонирхлын зөрчил гаргасан.

99.3. ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдаан ХсХ-ны гишүүнийг чөлөөлөх, огцруулах асуудлаар ирсэн гомдлыг хүлээн авч хэлэлцэн, гаргасан шийдвэрээ тухайн шатны намын хорооны хуралдаанд хүргүүлнэ.

99.3.1. ХЕХ-ны Дунд суудлын хуралдаанаар ХсХ-ны гишүүнийг чөлөөлсөн, огцруулсан тохиолдолд намын хорооны гишүүдээс авсан саналын эрэмбийг харгалзан удаах нэр дэвшигчийг намын хорооны хурлаас ХсХ-ны гишүүнээр нөхөн сонгох бөгөөд нөхөн сонгогдсон гишүүн өмнөх гишүүний бүрэн эрхийн үлдсэн хугацаанд ажиллана.

99.4. ХсХ-ны гишүүнд нөхөн сонгогдох эрэмбэлэгдсэн нэр дэвшигч байхгүй бол дараагийн намын хорооны хурлаас нөхөн сонгууль явуулна.

99.4.1. шинээр нөхөн томилогдсон ХсХ-ны гишүүнийг ХЕХ-нд бүртгүүлнэ.

99.5. ХсХ-ны нэгэн бүрэн эрхийн хугацаанд бүрэлдэхүүний гуравны нэг (1/3)-ээс илүү хувьд өөрчлөлт оруулахыг хориглоно.

100 дугаар зүйл. Хяналтын салбар хорооны чиг үүрэг

100.1. ХсХ нь хяналтын нийтлэг чиг үүргээс гадна дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

100.1.1. нийслэл, анхан, дунд шатны намын хороо, тэдгээрийн сонгогдсон гишүүдтэй холбоотой маргааныг шийдвэрлэх;

100.1.2. дүүрэг, анхан шатны байгууллагын удирдлагатай холбоотой маргааныг хэлэлцэн шийдвэрлэх;

100.1.3. ХсХ-ны гишүүдтэй холбоотой маргааныг хэлэлцэн шийдвэрлэх;

100.1.4. тухайн нутаг дэвсгэрийн намын гишүүдтэй холбоотой маргаан;

100.1.5. төрийн болон намын дотоод сонгуульд нэр дэвшүүлэх асуудал.

100.2. ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол ХсХ-ны шийдвэр эцсийн байна.

101 дүгээр зүйл. Хяналтын салбар хорооны үйл ажиллагааны үе шат

101.1. ХсХ нь өргөдөл, хүсэлтийг тухайн үйл явдал болсон өдрөөс хойш ажлын арван дөрвөн (14) хоногийн дотор хүлээн авна.

101.1.1. ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол ХсХ-д ирүүлсэн өргөдөл, хүсэлтийг бүртгэл мэдээлэл хариуцсан ажилтан бүртгэн авч, хорооны даргад танилцуулна. ХсХ-ны дарга нь ажлын хоёр (2) хоногт багтаан тойргийн зарчмаар аль нэг гишүүнд хуваарилна.

101.1.2. ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол хүсэлт, өргөдөл хуваарилагдсан гишүүнийг илтгэгч гэх бөгөөд ажлын долоо (7) хоногт багтаан хүсэлт, өргөдлийг хүлээн авч бүрдлийг шалган, шаардлагатай тохиолдолд холбогдох нэмэлт материалыг талуудаас шаардах, тодруулга мэдээлэл авах, нотлох баримт цуглуулах, газар дээр нь үзлэг хийлгэх зэрэг ажиллагааг хийж гүйцэтгэнэ.

101.1.3. ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол илтгэгчээс оруулж ирсэн асуудлыг ажлын тав (5) хоногт багтаан ХсХ-ны хуралдаанаар хэлэлцэн дөрөв (4)-оос доошгүй гишүүний санал нэгдсэнээр хүсэлт, өргөдлийг буцаах эсхүл маргааныг шийдвэрлэнэ.

101.1.4. шаардлагатай гэж үзвэл дээрх хугацааг ҮД-д зааснаар ХсХ-ны дарга сунгана.

101.1.5. Дүүргийн намын Даргатай холбоотой маргааныг хянан шийдвэрлэсэн ХсХ-ны шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл талууд ажлын долоо (7) хоногийн дотор ХЕХ-нд гомдол гаргаж болно.

101.2. ХсХ-ны үйл ажиллагааг журмаар зохицуулна.

АРВАН НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НАМЫН ГҮЙЦЭТГЭХ ТӨВ БАЙГУУЛЛАГА

102 дугаар зүйл. Намын гүйцэтгэх төв байгууллага

102.1. Намын гүйцэтгэх төв байгууллага нь Улс төрийн зөвлөл мөн.

102.2. УТЗ-ийн бүрэлдэхүүн нь ҮБХ-ны нийт гишүүдийн тооны арван (10) хувьтай тэнцүү байх бөгөөд аль нэг хүйсийн төлөөллийг Улс төрийн намын тухай хуульд заасны дагуу баримтална.

102.3. УТЗ-ийн бүрэлдэхүүнд АН-ын дарга, ЕНБД, Нийслэлийн намын Дарга, УИХ-ын дарга эсхүл дэд Дарга, УИХ дахь намын бүлгийн дарга шууд томилогдоно.

102.4. АН-ын дарга нь аль нэг хүйсийн болон орон нутгийн төлөөллийг харгалзан УТЗ-ийн томилогдохоос бусад гишүүдийг ҮБХ-д танилцуулах бөгөөд ҮБХ-ны хуралдаанаас нууц санал хураалтаар дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар сонгоно.

102.5. ҮБХ-ны гишүүнээр сонгогдсон гишүүдээс УТЗ бүрдэнэ.

102.6. УТЗ-ийн гишүүд нь бүрэн эрхийн хугацаа дуусахаас өмнө чөлөөлөгдөх, огцрох, өөрчлөгдөх тохиолдолд гишүүнийг намын Даргын санал болгосноор ҮБХ нөхөн сонгоно.

103 дугаар зүйл. Улс төрийн зөвлөлийн хуралдаан

103.1. УТЗ-ийн ээлжит хурлыг улиралд нэг (1)-ээс дээш удаа хуралдуулах бөгөөд товыг ажлын тав (5) хоногийн өмнө АН-ын дарга зарлах бөгөөд ЕНБД удирдана.

103.2. УТЗ-ийн нийт гишүүдийн өрдийн олонх нь шаардсан бол ЕНБД хуралдааныг зарлан хуралдуулах үүрэгтэй.

103.2.1. Шаардлагаар хуралдуулах ээлжит бус хурлын үндэслэл, хэлэлцэх асуудал, хурлаас гарах шийдвэрийн төсөл, санал гаргасан гишүүдийн гарын үсгийг хавсарган ХЕХ-нд хүргүүлэх бөгөөд ХЕХ ажлын тав (5) хоногийн дотор дүгнэлт гарган ЕНБД-д хүргүүлнэ.

103.2.2. ЕНБД нь ХЕХ-ноос баримт бичгийн бүрдэл хангасан тухай дүгнэлт гарсан тохиолдолд ажлын гурав (3) хоногийн дотор зарлана.

103.3. Шаардлагаар хуралдсан хурлаар хэлэлцсэн асуудал олонхын саналаар дэмжигдээгүй тохиолдолд уг асуудлыг санал хураалт явагдсан өдрөөс хойш хагас жил хүртэлх хугацаанд дахин хэлэлцэхгүй.

103.4. УТЗ-ийн хуралдаанаас дараагийн хурлын товыг зарлаж болно.

103.5. УТЗ-ийн хурлын хуралдааны ирц нийт гишүүдийн ердийн олонх хуралдаанд оролцсоноор бүрдэнэ.

103.6. УТЗ-ийн хуралдаанаар хэлэлцэж буй асуудлыг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн ердийн олонхын саналаар шийдвэрлэж тогтоол гаргана. УТЗ-ийн хуралдаанд зөвхөн гишүүд нь саналын эрхтэй оролцоно.

103.7. АН-ын Даргын саналаар УИХ дахь намын бүлгийн гишүүдээр өргөтгөн хуралдаж болно.

103.8. УТЗ-ийн хуралдаанд ХЕХ-ны дарга зөвлөх эрхтэйгээр саналын эрхгүй оролцоно.

103.9. УТЗ бүх шийдвэрээ тогтоолын хэлбэрээр гаргах бөгөөд тогтоолд ЕНБД гарын үсэг зурж, АН-ын тэмдэг дарж албажуулна.

103.10. УТЗ үйл ажиллагаагаа ҮБХ-д тайлагнана.

103.11. УТЗ-ийн хуралдааны үйл ажиллагаа нууцын зэрэглэлтэй байна.

103.12. УТЗ-ийн үйл ажиллагаа, хуралдааны дэгийг ҮБХ-оос баталсан журмаар зохицуулна.

104 дүгээр зүйл. Улс төрийн зөвлөлийн чиг үүрэг

104.1. УТЗ дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

104.1.1. намын их хурал, ҮБХ-ны хурлын шийдвэрийн биелэлтийг хангуулж, намын улс төрийн үйл ажиллагааг өрөнхий удирдлагаар хангах;

104.1.2. улс орны нийгэм, эдийн засаг, улс төрийн асуудлаар санал, зөвлөмж, мэдэгдэл, шийдвэр гаргах;

104.1.3. намаас сонгогдож, томилогдсон улс төрийн албан тушаалтан болон байгууллага, бусад этгээдээс тодруулга, тайлбар, мэдээлэл авах, асуулга тавих;

104.1.4. төрийн бодлого, цаг үеийн тулгамдсан асуудлаар намын дарга, УИХ болон ИТХ дахь намын бүлэг, УИХ-ын гишүүн, Засгийн газрын гишүүнд зөвлөмж, чиглэл, шаардлага хүргүүлэх;

104.1.5. БЕЗ-д үйл ажиллагааных нь хүрээнд чиглэл өгөх;

104.1.6. БЕЗ-ийн даргыг намын даргын саналаар батлах,

104.1.7. ҮБХ-ны хурлын хуралдааны удирдлага, тооллого, редакцын хэсгийг томилох санал гаргах;

104.1.8. ҮБХ-ны хурлын хуралдааны хэлэлцэх асуудал, товыг тогтоох;

104.1.9. намаас улс төрийн өндөр албан тушаалд нэр дэвшүүлэх, огцруулах асуудлаар санал гаргах;

104.1.10. намаас УИХ-ын сонгуульд нэр дэвшигчдийг ҮД, журмын хүрээнд тодруулж, ҮБХ-ны хуралд өргөн мэдүүлэх;

104.1.11. СЕХ-оос УИХ-ын сонгуулийн дүнг зарласнаас хойш арван дөрвөн (14) хоногийн дотор хуралдаж, ҮБХ-ны хурлыг гуч (30) хоногийн дотор хуралдуулахаар зарлах;

104.1.12. ҮБХ-ны хуралд намын дотоод Аудиторыг санал болгох;

104.1.13. Санхүү хариуцсан ажилтныг томилох, үйл ажиллагаанд нь хяналт тавих;

104.1.14. Намын санхүүгийн төсвийг батлах, тайланг хэлэлцэх;

- 104.1.15. ҮБХ-ны хуралдаанаас шилжүүлсэн эрхийг хэрэгжүүлэх;
- 104.1.16. тодорхой асуудлаар ажлын хэсэг байгуулж ажиллуулах;
- 104.1.17. журам батлах;
- 104.1.18. хууль, дүрэмд заасан бусад чиг үүрэг.

105 дугаар зүйл. Улс төрийн зөвлөлөөс батлах журмууд

105.1. ҮД-ийн хүрээнд дараах журмуудыг батална.

- 105.1.1. СоЗ-ийн үйл ажиллагааны тухай;
- 105.1.2. Намын бодлого, судалгааны байгууллага, сангийн тухай;
- 105.1.3. Улс төрийн боловсролын байгууллагын үйл ажиллагааны тухай;
- 105.1.4. Намын бүтцийн болон салбар нэгжийг татан буулгах тухай.
- 105.1.5. Тойргийн зөвлөлийн тухай;
- 105.1.6. Хүний нөөцийн бодлогын баримт бичиг;
- 105.1.7. Жендерийн бодлогын баримт бичиг
- 105.1.8. Зөвлөхүүдийн танхимын тухай;
- 105.1.9. Нийтийн танхимын тухай;
- 105.1.10. Сонирхлын бүлгүүдийн тухай;
- 105.1.11. Намын баяр, тэмдэглэлт өдөр, шагнал, урамшууллын тухай;
- 105.1.12. Бичиг хэрэг, архив, нууцын тухай;
- 105.1.13. Мэдээллийн нэгдсэн сангийн тухай;
- 105.1.14. Намын хүний нөөцийн бүртгэлийн тухай;
- 105.1.15. Намын байгууллагуудын бүртгэл, маягтуудын тухай;
- 105.1.16. ҮБХ-оос эрх олгосноор бусад журам.

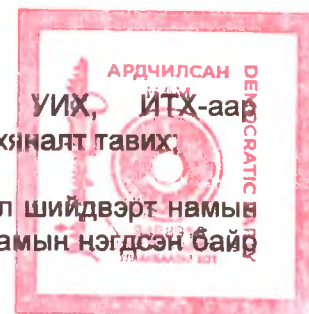
АРВАН ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ УИХ, ИТХ ДАХЬ НАМЫН БҮЛЭГ

106 дугаар зүйл. Намын бүлэг

106.1. Бүлэг нь УИХ, ИТХ-ын сонгуулиар АН-аас нэр дэвшиж сонгогдсон УИХ-ын гишүүн, ИТХ-ын төлөөлөгчөөс бүрэлдэнэ. Үйл ажиллагааны журмаа өөрсдөө тогтооно.

106.2. Бүлэг нь дараах эрх үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

106.2.1. үйл ажиллагааныхаа талаар намын удирдах албан тушаалтан, ҮБХ, УТЗ, намын хороо, Тэргүүлэгчдэд мэдээлэх, шийдвэрийн төсөл оруулах;

106.2.2. намын боловсон хүчний бодлогын хүрээнд УИХ, ИТХ-аас батлагдсан, томилогдсон улс төрийн албан тушаалтны ажлыг дэмжих, хяналт тавих;

106.2.3. УИХ-аас гаргах хууль, тогтоомж, ИТХ-аас гарах тогтоол шийдвэрт намын бодлого болон шийдвэрийг тусгах, тэдгээртэй холбогдсон асуудлаар намын нэгдсэн байр суурийг илэрхийлэх;

106.2.4. намын Их хурал, ҮБХ, УТЗ, намын хорооны хурлаас гаргасан шийдвэр, бодлого, чиглэл, зөвлөмжийг харгалзах;

106.2.5. бүлгийн гишүүн хууль санаачлахдаа тухайн хуулийн төслийг хариуцсан БоЗ болон салбар зөвлөлийн хурлаар танилцуулах;

106.2.6. бүлгийн гишүүн нь намын өмнө үндсэн дүрмээр хүлээсэн үүргээ хариуцах бөгөөд намын бодлого шийдвэрийг зөрчсөн үйл ажиллагаа явуулахгүй байх;

106.2.7. бүлгийн гишүүдийн үйл ажиллагаанд тодорхойлолт гаргаж УТЗ, хяналтын байгууллагад хүргүүлнэ.

106.3. Бүлгийн гишүүн нь УИХ-аас батлах хууль, тогтоомж болон ИТХ-аас гарах шийдвэрт намын бодлогыг тусгаж, холбогдох асуудлаар намын байр суурийг илэрхийлнэ.

106.4. УИХ дахь АН-ын бүлгийн хуралд намын ЕНБД таслах эрхгүй оролцоно.

106.5. ИТХ дахь АН-ын бүлгийн хуралд намын ХЭГ-ын дарга таслах эрхгүй оролцоно. Намын хорооны дэд дарга хариуцсан чиг үүргийн хүрээнд оролцож болно.

АРВАН ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

НАМЫН БОДЛОГЫН БАЙГУУЛЛАГА

107 дугаар зүйл. Бодлогын Ерөнхий Зөвлөл

107.1. Намын бодлогын байгууллага нь Бодлогын Ерөнхий Зөвлөл (БЕЗ) мөн. БЕЗ-ийн дэргэд Бодлогын Зөвлөл (БоЗ)-үүд, улс төрийн боловсролын байгууллага, бодлогын судалгааны байгууллага болон аймаг, нийслэл, дүүрэгт Бодлогын салбар Зөвлөл (БсЗ)-үүд ажиллана.

107.2. БЕЗ нь УТЗ-өөс сонгогдсон таван (5) гишүүн болон БоЗ-ийн ахлагч нараас бүрдэнэ.

107.3. БЕЗ-ийн даргыг гишүүд дотроос нь намын дарга санал болгож УТЗ-өөс батална.

107.4. БЕЗ-ийн ажлын албаны бүтэц, зохион байгуулалтыг БЕЗ-ийн дарга батална.

107.5. БЕЗ-ийн үйл ажиллагааны ерөнхий журмыг ҮБХ-оос батална.

107.6. БЕЗ-ийн дэргэдэх байгууллагуудын үлгэрчилсэн журмыг УТЗ-өөс батална.

107.7. БЕЗ-ийн дэргэдэх байгууллагын үйл ажиллагааны санхүүжилтийг хуульд заасны дагуу УТЗ-ийн баталснаар ХЭГ-аас шийдвэрлэнэ.

108 дугаар зүйл. Бодлогын Ерөнхий Зөвлөлийн чиг үүрэг

108.1. БЕЗ нь намын ҮзБ, хөтөлбөр, сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн хүрээнд хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах, улс орны ойрын ба хэтийн хөгжлийг тодорхойлж бодлогын бичиг баримт боловсруулна.

108.2. БЕЗ нь намын бодлого, зорилттой холбоотой бодлогын судалгааг хийж, дүгнэлт гаргах, мөн эдгээр үйл ажиллагаатай холбоотой бодлого, хөтөлбөр гаргана

108.3. БЕЗ нь намын ҮзБ, хөтөлбөрөө сурталчлах, намын гишүүдийг сургаж бэлтгэх, иргэдийн улс төрийн боловсролыг дэмжинэ.

108.4. БЕЗ нь намын аливаа хөтөлбөр, бодлогын бичиг баримтын төсөлд тусгах санал боловсруулж, дүгнэлт гарган УТЗ-д өргөн мэдүүлж хэлэлцүүлэн, ҮБХ-оор батлуулна.

108.5. БЕЗ-ийн баталсан хөтөлбөр, хуулийн төсөл, бусад төрийн бодлогын бичиг баримтын төслийг УТЗ УИХ дахь АН-ын бүлэгт өргөн мэдүүлнэ.

109 дүгээр зүйл. Намын бодлого, судалгааны байгууллага

109.1. Намын бодлого боловсруулахад зөвлөх, судалгаа хийх, намын гишүүдийг сургаж бэлтгэх, иргэдийн улс төрийн боловсролыг дэмжих үүрэг бүхий бодлогын судалгааны байгууллага намын дэргэд ажиллана. Бодлогын судалгааны байгууллага нь сангийн хэлбэртэй байж болно.

110 дугаар зүйл. Улс төрийн боловсролын байгууллага

110.1. Намын нь гишүүд, дэмжигч, иргэдийн мэдлэгийг дээшлүүлэх, ардчиллын үзэл санаа, үйл хэргийг түгээн дэлгэрүүлэхэд чиглэсэн боловсролын байгууллага байна.

110.2. Боловсролын байгууллага нь дотоод, гадаадын сургалтын байгууллагуудтай хамтрах, намын гишүүд, дэмжигчдэд боловсрол эзэмшүүлэх, орон нутагт сургалт явуулах зэрэг үйл ажиллагаа явуулна.

111 дүгээр зүйл. Бодлогын зөвлөл (БоЗ)

111.1. БЕЗ-д харьяалагдах БоЗ тус бүрийг ҮБХ-ны гучин өс (39) хүртэлх гишүүдийн бүрэлдэхүүнтэйгээр ҮБХ-ны хурлаас дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар бүрдүүлнэ.

111.2. ҮБХ-ны гишүүд зөвхөн нэг БоЗ-д харьяалагдан ажиллана.

111.3. БоЗ-үүд нь дараах нийтлэг бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

111.3.1. эрхлэх асуудлын хүрээнд УИХ-д өргөн мэдүүлсэн болон өргөн мэдүүлэх хууль, бусад шийдвэрийн төслийг урьдчилан хэлэлцэж санал, дүгнэлт гарган БЕЗ-д оруулах;

111.3.2. Монгол Улсын Засгийн газрын болон хариуцсан салбарын үйл ажиллагааны талаар санал дүгнэлт гаргаж БЕЗ-д оруулах;

111.3.3. БЕЗ, БоЗ-өөс гарсан дүгнэлт, аливаа баримт бичиг нь иргэд, сонгогчид, иргэний нийгмийн төлөөллийн санал бодол, гадаад орнуудын туршлага, шинжлэх ухааны болон салбарын байгууллагын онол арга зүй, бусад байгууллагын харьцуулсан судалгаанд үндэслэгдсэн байхаас гадна намын ҮзБ, хөтөлбөрт нийцсэн байна.

111.4. БоЗ тус бүр дотроосоо ахлагчаа сонгоно.

112 дугаар зүйл. Бодлогын салбар зөвлөл

112.1. Аймаг, Нийслэл, Дүүргийн БсЗ-ийг тухайн шатны намын хорооны гишүүдийн бүрэлдэхүүнтэйгээр Аймаг, Нийслэл, Дүүргийн намын хорооны хурлаас дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар бүрдүүлнэ.

112.2. БсЗ үйл ажиллагаандаа БЕЗ-ийн зарчмыг баримтлан БоЗ-үүдтэй уялдан ажиллана.

112.3. БсЗ-ийн үлгэрчилсэн журмыг БЕЗ батална.

АРВАН ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НАМЫН ДАРГА, ТҮҮНИЙ ДЭРГЭДЭХ БАЙГУУЛЛАГА

113 дугаар зүйл. Намын Дарга

113.1. Намын Дарга нь намын ҮзБ, үнэт зүйлийг тээгч, эв нэгдлийг илэрхийлэгч мөн.

113.2. Намын Дарга нь АН-ыг итгэмжлэлгүйгээр төлөөлөх эрх бүхий этгээд мөн бөгөөд ҮД, журмын хүрээнд тушаал, шийдвэр гаргана.

113.3 Намын Даргыг ҮБХ-оос дөрвөн (4) жилийн хугацаагаар сонгож, намын Их хурлаар ёсчилно. УИХ-ын сонгуульд хамгийн олон суудал авсан тохиолдолд түүний бүрэн эрх сунгагдсанд тооцогдоно.

113.4. АН нь УИХ-д олонхын эсхүл хамгийн олон суудалтай болсон тохиолдолд намын Дарга нь Монгол Улсын Ерөнхий сайд байна.

114 дүгээр зүйл. Намын даргын сонгууль

114.1. Намын даргын сонгуульд нэр дэвшигч нь дараах шаардлагыг хангасан байна:

114.1.1. тухайн үед ҮД, журам зөрчсөн сахилгын шийтгэлгүй байх;

114.1.2. ҮБХ-ны гишүүнээр 4-өөс доошгүй жил сонгогдон ажиллаж байсан;

114.1.3. ҮБХ-ны нийт гишүүдийн арван (10) хувь буюу гучин найман (38) гишүүний (давхардаагүй гарын үсэг) дэмжлэг авсан байх.

114.2. Нэр дэвшигч нь УТЗ-өөс баталсан бүрдүүлбэрийн жагсаалтын дагуу материалаа бүрдүүлж ХЭЕГ-т бүртгүүлнэ:

114.2.1. нэр дэвшихийг хүссэн өргөдөл;

114.2.2. намын ҮзБ, хөтөлбөрт нийцсэн мөрийн хөтөлбөр;

114.2.3. хяналтын байгууллагын тодорхойлолт;

114.2.4. ҮБХ-ны гишүүдийн дэмжлэг авсан гарын үсгийн жагсаалт;

115 дугаар зүйл. Нэр дэвшигчээр бүртгэх

115.1. АН-ын даргын сонгуулийг ҮБХ-оос албан ёсоор намын гишүүдэд нээлттэй зарласан өдрөөс эхлэн сонгуульд нэр дэвшигч нь АН-ын ХЭЕГ-т бүртгүүлэх бөгөөд нэр дэвшигчдэд түр үнэмлэх олгоно. Бүртгэлийн хугацаа бүртгэл эхэлснээс хойш далан хоёр (72) цагийн дараа хаагдана.

115.2. Нэр дэвшилттэй холбоотой маргааныг ХЕХ-ны СоХДХ яаралтай горимоор шийдвэрлэнэ.

116 дугаар зүйл. Сонгуулийн сурталчилгаа

116.1. Намын даргын сонгуулийн сурталчилгааг дараах байдлаар зохион байгуулна:

116.1.1. нэр дэвшигч мөрийн хөтөлбөрөө ҮБХ-ны хуралдаанд сугалааны дарааллаар танилцуулах;

116.1.2. нэр дэвшигч мөрийн хөтөлбөр бүхий хэвлэмэл материалыг ҮБХ-ны хуралдаанд тарааж болно.

116.2. Нэр дэвшигч нь олон нийт, намын гишүүдэд мөрийн хөтөлбөрийн танилцуулгыг хийж болно.

116.3. Сонгуулийн сурталчилгаа нь бүртгэл хаагдсанаас хойш санал хураалт явагдах хүртэл хугацаанд үргэлжилнэ.

116.4. Нэр дэвшигч нь сонгуулийн аль ч үе шатанд нэрээ татаж болно. Энэ тухай хүсэлтээ санал хураалт явагдаж эхлэхээс өмнө хурлын удирдлагад бичгээр илэрхийлнэ.

117 дугаар зүйл. Сонгуулийн санал хураалт

117.1. Сонгуулийн санал хураалтыг ҮБХ-ны хуралдаан дээр битүүмжилсэн хайрцаг ашиглан шууд, нууцаар явуулах бөгөөд энэ ажлыг тооллогын хэсэг хариуцна.

117.2. Хуралдааны тооллогын хэсгийн ахлагч гарын үсэг зуран, намын тэмдэг дарж, албажуулсан саналын хуудсан дээр нэр дэвшигчдийг бүртгүүлсэн дарааллын дагуу эрэмбэлэн жагсаана.

117.3. ҮБХ-ны гишүүд саналын хуудаст бичигдсэн зөвхөн нэг нэр дэвшигчийн өмнөх дугуйг будаж тэмдэглэнэ.

117.4. ҮБХ-ны гишүүд санал өгөхдөө буруу тэмдэглэл хийсэн бол саналын хуудсыг хураалгаж, дахин нэг удаа саналын хуудас авч болох бөгөөд энэ тохиолдолд хураалгасан саналын хуудасны баруун дээд өнцгийг хайчлан хүчингүй болгож, тэмдэглэл хөтлөн хадгална.

117.5. Намын даргын сонгууль нэг (1) нэр дэвшигчтэй тохиолдолд сонгуулийг ҮБХ-ны хурал дээр дэмжих эсэхээр нууц санал хураалт явуулан, ҮБХ-ны хуралд оролцсон гишүүдийн ердийн олонхын дэмжлэг авсан нэр дэвшигчийг намын Даргаар сонгогдсонд тооцож, тогтоол гаргана.

117.6. Намын даргын сонгууль хоёр (2) ба түүнээс дээш нэр дэвшигчтэй тохиолдолд сонгуулийг ҮБХ-ны хуралдаанаар явуулсан эхний санал хураалтаар ҮБХ-ны хуралд оролцсон гишүүдийн ердийн олонхын санал авсан нэр дэвшигчийг намын Даргаар сонгогдсонд тооцож, тогтоол гаргана.

117.7. Нэр дэвшигчдийн хэн ч ҮБХ-ны хуралд оролцсон гишүүдийн ердийн олонхын санал аваагүй тохиолдолд нэр дэвшигчдийн саналыг эрэмбэлэн хамгийн олон санал авсан хоёр (2) нэр дэвшигчийн дунд дахин санал хураалт явуулж ҮБХ-ны хуралд оролцсон гишүүдийн ердийн олонхын санал авсан нэр дэвшигчийг намын Даргаар сонгогдсонд тооцон тогтоол гаргаж Их хуралд өргөн мэдүүлж ёсчлуулна.

117.8. Намын даргын бүртгэлийг хуульд заасан хугацаанд УДШ-д бүртгүүлнэ.

117.9. Намын даргын сонгуулийг зохион байгуулах үйл ажиллагааг ҮБХ-оос баталсан журмаар явуулна.

118 дугаар зүйл. Намын даргын эрх, үүрэг

118.1. Намыг төлөөлөх эрх бүхий этгээдийн хувьд өөрийн ёс зүй, үйлдлээр намын нэр хүндийг хамгаална.

118.2. Намын Дарга дараах эрхийг эдэлнэ:

118.2.1. намыг итгэмжлэлгүйгээр төлөөлөх;

118.2.2. намын ҮД-д заасан эрх хэмжээний хүрээнд шийдвэр гаргаж биелэлтийг хангуулах;

118.2.3. УТЗ-ийн гишүүнд нэр дэвшигч болон нөхөн нэр дэвшигчийг ҮБХ-д танилцуулах;

118.2.4. УТЗ-ийн хурлыг зарлан хуралдуулах;

118.2.5. өөрт хамаарахаас бусад асуудлаар УТЗ-ийн шийдвэрт хориг тавих;

118.2.6. намын ХЕХ-г тараах тухай саналыг намын Их хурлаар оруулж хэлэлцүүлэх;

118.2.7. Аймаг, Нийслэлийн намын Даргыг ажил үүргээ хангалтгүй гүйцэтгэж байна гэж үзвэл ХЕХ-д хандан дүгнэлт гаргуулсны үндсэн дээр тухайн шатны намын хорооны хурлыг зарлан хуралдуулж, уг асуудлыг хэлэлцүүлж шийдвэрлэх;

118.2.8. Аймаг, Нийслэлийн намын байгууллагын удирдах албан тушаалтны шийдвэрийг хянах;

118.2.9. Улс төрийн намын тухай хууль, ҮД-ийн өөрчлөлтийн дагуу намын бүх шатны байгууллагуудыг зохион байгуулах хурлын товыг зарлах;

118.2.10. Аймаг, Нийслэл, Дүүргийн намын Даргыг батламжлах;

118.2.11. харьяа байгууллагын удирдлагыг батламжлах;

118.2.12. УИХ-ын сонгуульд нэр дэвшигчдийг УТЗ-д танилцуулж ҮБХ-д өргөн мэдүүлэх;

118.2.13. дэргэдээ зөвлөхүүдийн танхим, СоЗ, СаЗ, сонгуулийн стратегийн төв байгуулах;

118.2.14. намын гишүүдийг шагнаж, урамшуулах;

118.2.15. ҮБХ, ХЕХ, УТЗ-ийн хурлаас бусад бүх шатны намын байгууллагын хуралд тааллаараа оролцох;

118.2.16. намын төсөв, өмч, хөрөнгө бүрдүүлж, захиран зарцуулалтын явцад хяналт тавих;

118.2.17. Их хурал, ҮБХ-ны хурлаас гарсан бодлого, шийдвэрийг хэрэгжүүлэх чиглэлийг намын байгууллага, албан тушаалтан, гишүүдэд өгөх;

118.3. АН-ын Дарга дараах үүргийг хүлээнэ:

118.3.1. төрийн сонгуульд намыг амжилттай оролцуулах;

118.3.2. намын Их хурал, ҮБХ-ны хурлыг зарлан хуралдуулах;

118.3.3. УИХ-ын дарга, дэд дарга, намын бүлгийн даргад нэр дэвшүүлэх саналыг УТЗ-тэй зөвшилцөн УИХ дахь намын бүлэгт оруулж хэлэлцүүлэх;

118.3.4. Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүн болон дэд сайдад нэр дэвшүүлэх, томилуулах асуудлаар гаргасан саналаа УТЗ-ийн хуралд танилцуулах;

118.3.5. УИХ-ын сонгуульд нэр дэвшүүлэх тухай саналыг УТЗ-ийн хурлаар хэлэлцүүлэн, ҮБХ-ны хурлаар батлуулах;

118.3.6. ҮБХ-ны хурлаас сонгогдсон Ерөнхийлөгчийн сонгуульд нэр дэвшигчийг Их хуралд ёсчлуулахаар өргөн мэдүүлэх;

118.3.7. намын дэд Дарга, ЕНБД-ыг томилуулах, чөлөөлүүлэх саналыг ҮБХ-ны хуралд оруулах;

118.3.8. төрийн санхүүжилтийн эрх үүсэх жилд төрийн санхүүжилт авах зорилгоор уг санхүүжилтийн хэмжээг тогтоолгох, санхүүжилт авах тухай хүсэлт гаргах;

118.3.9. намын санхүү, төсвийг захиран зарцуулах үйл ажиллагаанд оролцохгүй;

118.3.10. намын санхүүгийн тайланг СЕХ-д хүргүүлэхийн өмнө УТЗ-ийн хурлаар хэлэлцүүлэх,

118.3.11. намын Аудиторыг томилуулахаар ҮБХ-ны хуралд оруулах;

118.3.12. БЕЗ-ийн даргыг томилуулах, чөлөөлөх саналыг УТЗ-д оруулах;

118.3.13. намын Санхүүгийн удирдах ажилтныг томилуулахаар УТЗ-ийн хуралд оруулах;

118.3.14. ҮД, журамд заагдсан үүргээ хугацаанд нь биелүүлэх, мөрдүүлэх;

118.3.15. намын санхүүжилтийг зохион байгуулах.

119 дүгээр зүйл. Намын даргыг чөлөөлөх, огцруулах үндэслэл

119.1. Намын даргыг дараах үндэслэлээр ҮБХ-ны шийдвэрээр чөлөөлнө:

119.1.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон чөлөөлөгдөх хүсэлтээ гаргасан;

119.1.2. хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр жар (60)-аас дээш хоногоор ажил, үүргээ гүйцэтгээгүйг хяналтын байгууллагаас тогтоосон;

119.1.3. намын даргын хавсарч үл болох албан тушаалд сонгогдсон, томилогдсон.

119.2. Намын даргыг дараах үндэслэлээр ҮБХ-ны шийдвэрээр огцруулна:

119.2.1. эрүүгийн гэмт хэрэг үйлдэж гэм буруу нь шүүхээр тогтоогдсон;

119.2.2. ҮБХ-ны нийт гишүүдийн ердийн олонхын саналаар итгэл үзүүлээгүй.

119.3. Намын Даргыг дараах тохиолдолд шууд огцорсонд тооцох бөгөөд энэ талаар аливаа шийдвэр гарахгүй. Үүнд:

119.3.1. УИХ-ын ээлжит сонгуулийн санал хураалтын үр дүнгээр АН хамгийн олон суудал аваагүй.

119.4. Намын Дарга нь ҮД-д зааснаар чөлөөлөгдсөн, огцорсон болон Монгол Улсын Ерөнхий сайдаас огцорсон тохиолдолд намын дараагийн Дарга сонгогдох хүртэлх хугацаанд хамгийн ахмад настай дэд Дарга нь намын даргыг түр орлох бөгөөд тэрээр УТЗ-өөс товлосон ҮБХ-ны хурлын бэлтгэл хангах, зохион байгуулахаас өөр эрх эдлэхгүй.

120 дугаар зүйл. Намын даргын нөхөн сонгууль

120.1. Намын Дарга ҮБХ-ны шийдвэрээр чөлөөлөгдсөн, огцорсон тохиолдолд УТЗ арван дөрөв (14) хоногийн дотор хуралдаж, намын даргыг сонгох ҮБХ-ны хурлыг гуч (30) хоногийн дотор хуралдуулахаар товыг зарлана.

120.2. ҮД-д зааснаар намын Даргын сонгуулийг ҮБХ-ны хурлаар зохион байгуулж дараагийн намын Даргыг сонгож, намын Их хурлаар ёсчлон УДШ-д бүртгүүлнэ.

121 дүгээр зүйл. Намын даргын дэргэдэх байгууллага

121.1. Намын Дарга дэргэдээ зөвлөхүүдийн танхим, СаЗ, СоЗ, сонгуулийн стратегийн байгууллага, УИХ-ын сонгуулийн тойргийн зөвлөл зэрэг байгууллагуудыг байгуулна. Эдгээр байгууллага нь намын бүтцийн нэгжид хамаарахгүй.

121.2. Намын даргын дэргэдэх байгууллагуудын үйл ажиллагааны журмыг УТЗ-өөс батална.

122 дугаар зүйл. Зөвлөхүүдийн танхим

122.1. Намын Даргын дэргэд намын уламжлал шинэчлэлийг хослуулах зорилгоор ҮЗБ, хөтөлбөр, улс төрийн бодлогын талаар санал, зөвлөмж гаргах эрх бүхий Зөвлөхүүдийн танхим ажиллуулна.

122.2. Тухайн үеийн намын даргын санаачилгаар УТЗ-ийн хурлаас Зөвлөхүүдийн танхимыг Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн гишүүд, намын Дарга, ЕНБД, Нийслэлийн намын Даргаар ажиллаж байсан намын гишүүдээс сонгож бүрдүүлнэ.

122.3. Зөвлөхүүдийн танхимаас УТЗ, УИХ дахь АН-ын бүлэг, намын гүйцэтгэх албан тушаалтанд зөвлөмж хүргүүлж болно.

123 дугаар зүйл. Санхүүжилтийн зөвлөл (СаЗ)

123.1. Намын Дарга нь дэргэдээ намын бүхий л үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх, мөнгөн хөрөнгийг бүрдүүлэх зорилго бүхий санхүүжилтийн зөвлөлийг байгуулна.

123.2. СаЗ нь намын бодлого боловсруулах, судалгаа хийх, намын гишүүдийг сургаж бэлтгэх, иргэдийн улс төрийн боловсролыг дэмжих зорилго бүхий тусгай сан байгуулж болно.

124 дүгээр зүйл. Сонгуулийн зөвлөл (СоЗ)

124.1. Намын Дарга сонгуулийн жилд төрийн сонгуульд намыг удирдан зохион байгуулах чиг үүрэг бүхий СоЗ-ийг байгуулна.

124.2. СоЗ-д намын Дарга, дэд Дарга, ЕНБД, Аймаг, Нийслэл, Дүүргийн намын байгууллага, санхүү болон хяналтын байгууллагын төлөөлөл тус тус орно.

125 дугаар зүйл. УИХ-ын сонгуулийн тойргийн зөвлөл

125.1. Намын Дарга УИХ-ын сонгуулийн тойрогт хамаарах намын байгууллагуудыг нэгтгэн ажиллах тойргийн зөвлөлийг байгуулна.

125.2. Тойргийн зөвлөл нь тухайн сонгуулийн бүхий л үйл ажиллагааг зохицуулж, намыг сонгуульд амжилттай оролцох бэлтгэл ажлыг хангах үүрэгтэй.

125.3. Тухайн тойргоос сонгогдсон УИХ-ын гишүүд, ИТХ-ын төлөөлөгчдийн үйл ажиллагааг намын үйл ажиллагаатай уялдуулна.

126 дугаар зүйл. Сонгуулийн стратегийн байгууллага

126.1. Сонгуулийн стратегийн байгууллага нь төрийн сонгуульд оролцох намын тактикийг урьдчилан боловсруулж бэлтгэх, сонгуулийн уриа, мөрийн хөтөлбөрийн үзэл санааг тодорхойлох, нэр дэвшигчдийн чансаа тогтоох судалгаа болон нийгмийн бүлгүүдэд хандах чиглэлийг тогтоох зорилготой.

127 дугаар зүйл. Намын дэд Дарга

127.1. АН нь таван (5) дэд Даргатай байна. Дэд даргын бүрэлдэхүүнд хүйсийн төлөөллийг хангана.

127.2. АН-ын дэд Даргад нэр дэвшигч нь тухайн үед ҮД, журам зөрчсөн сахилгын шийтгэлгүй, ҮБХ-ны гишүүнээр сонгогдсон гишүүн байна. Дээрх шаардлагыг хангасан хоёр (2) нэр дэвшигчийг намын Дарга ҮБХ-д танилцуулж, томилуулж чөлөөлүүлнэ.

127.3. Дэд Дарга нар нь намын даргын хариуцуулсан чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

128 дугаар зүйл. Намын дэд Даргыг чөлөөлөх, огцруулах үндэслэл

128.1. Намын дэд Даргыг дараах үндэслэлээр чөлөөлнө:

128.1.1. хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар болон чөлөөлөгдөх хүсэлтээ гаргасан;

128.1.2. хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр жар (60)-аас дээш хоногоор ажил, үүргээ гүйцэтгээгүй, түүнчлэн ҮД, журам зөрчсөн гэж хяналтын байгууллагаас тогтоосон;

128.1.3. намын шинэ Дарга сонгогдож, УДШ-д бүртгэгдсэнээр.

АРВАН ТАВДУГААР БҮЛЭГ

АРДЧИЛСАН НАМЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ЕРӨНХИЙ ГАЗАР, ЕРӨНХИЙ НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА

129 дүгээр зүйл. Хэрэг эрхлэх Ерөнхий газар

129.1. Намын өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулах, намын төв болон харьяа байгууллагуудын уялдааг хангах, орон нутгийн салбар бүтцийн нэгжүүдийг удирдлага чиглэлээр хангах намын төв байгууллага нь АН-ын Хэрэг эрхлэх ерөнхий газар (ХЭЕГ) мөн.

129.2. ХЭЕГ нь чиглэл хариуцсан Нарийн бичгийн дарга, хэлтэс, албадаас бүрдэнэ. Нарийн бичгийн дарга нь намын сонгуульт гишүүнд нэр дэвшиж болно.

129.3. Намын ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол ХЭЕГ-ын ажилтнуудтай хөдөлмөрийн гэрээ байгуулан ажиллуулна.

129.4. ХЭЕГ үйл ажиллагаандаа тэмдэг хэрэглэнэ.

129.5. ХЭЕГ намын өдөр тутмын үйл ажиллагааг зохицуулах, стратеги боловсруулах, гишүүд болон олон нийттэй харилцах, Их хурал, ҮБХ, УТЗ-ийн хурлуудын бэлтгэл, зохион байгуулалтыг хангах, сонгуульт, гишүүдийн бүртгэл, татварын тайланг нэгтгэх, сонгуульт гишүүнд нэр дэвшигчийн бүртгэлийг хариуцна.

129.6. Намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД, журмыг таниулах, нутаг дэвсгэрийн намын байгууллагын үйл ажиллагааг дэмжих, арга зүйн туслалцаа үзүүлэх, зөвлөмж, албан даалгавар, чиглэл өгөх болон төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, санхүүжүүлэх ажлыг хариуцна.

129.7. ХЭЕГ мэдээллийн технологид (Blockchain) суурилсан өгөгдлийн нэгдсэн санг хариуцах бөгөөд хиймэл оюун (AI) технологит суурилан хөгжүүлэлтийг ашиглахыг эрмэлзэнэ.

129.8. Өгөгдлийн нэгдсэн санд дараах бүртгэлүүд хадгалагдана:

129.8.1. намын нийт гишүүдийн цахим бүртгэл, шилжилт хөдөлгөөн;

129.8.2. намын сонгуульт гишүүд, албан тушаалтнуудын бүртгэл;

129.8.3. намын байгууллагуудын бүрэлдэхүүний бүртгэл (Их хурал, ХЕХ, ҮБХ, УТЗ, ХсХ, нутаг дэвсгэрийн намын хороод, тэдгээрийн Тэргүүлэгчид);

129.8.4. намын гишүүдийн татвар төлөлтийн бүртгэл;

129.8.5. сонгуульт гишүүдийн шатлал бүхий татварын бүртгэл;

129.8.6. намын ҮД, бусад журам;

129.8.7. бүх шатны намын хурлын болон албан тушаалтны тэмдэглэл, шийдвэр;

129.8.8. намын бүх шатны болон харьяа байгууллагын санхүүгийн тайлан, үйл

ажиллагааны тайлан, төлөвлөгөө;

129.8.9. намын архив, бичиг хэрэг болон нууцад хамаарах мэдээллийн сан

129.9. Намын өмчлөлд байгаа эд хөрөнгийг ХЭЕГ-аас жил бүр тооллогод хамруулж дүнг ХЕХ-д тайлагнана.

129.10. Бүх шатны намын байгууллагаас хагас болон бүтэн жилийн санхүүгийн тайланг нь хүлээн авч, нэгтгэн сонгуулийн төв байгууллагад хүргүүлнэ.

129.11. Намын санхүүгийн аудит хийлгэсэн тайлангийн хураангуйг ХЭЕГ-аас намын цахим хуудаст дараа жилийн 8 дугаар сарын 01-ний дотор байршуулна.

129.12. Намын архив, цахим архив, албан хэрэг хөтлөлтийг зохих хууль тогтоомжийн дагуу зохион байгуулна.

129.13. Төрийн болон албаны нууц, байгууллагын нууцын тухай хуультай уялдуулан намын архивд нууцын зэрэглэл тогтоож болно.

129.14. Намын гадаад харилцааг эрхлэх, гадаад орны улс төрийн намтай харилцаа тогтоох, хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

129.15. Намын цахим хуудас нээлттэй ил тод байна. Цахим хуудасны хөгжүүлэлтийг ХЭЕГ хариуцна.

129.16. Бүх шатны намын байгууллага өөрийн эзэмшилдээ байгаа эд хөрөнгийг тооллогод хамруулж, бүртгэл үйлдэн жил бүр ХЭЕГ-т ирүүлэх үүрэгтэй. ХЭЕГ-аас намын хөрөнгийн бүртгэлийн нэгдсэн дүнг дараа оны эхний улиралд багтаан ХЕХ-нд тайлагнах;

129.17. намын санхүүгийн хагас жилийн тайланг жил бүрийн 7-р сарын 20-ны дотор жилийн тайланг дараа оны 02-р сарын 10-ны дотор СЕХ-д хүргүүлнэ.

130 дугаар зүйл. Ерөнхий нарийн бичгийн дарга (ЕНБД)

130.1. ЕНБД нь намын бүтцийн байгууллагуудын бодлого, шийдвэрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах, ХЭЕГ-ын үйл ажиллагааг өдөр тутмын удирдлагаар хангах, орон нутгийн салбар нэгжүүдийн дотоод уялдаа холбоог хангах, харьяа байгууллагуудын үйл ажиллагааг зохицуулах, намын санхүүгийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий удирдах албан тушаалтан мөн.

131 дүгээр зүйл. Ерөнхий нарийн бичгийн даргыг томилох, чөлөөлөх

131.1. Намын Дарга нь ЕНБД-ыг томилуулах саналыг ҮБХ-ны хуралд оруулж батлуулна.

131.2. ЕНБД-д нэр дэвшигч тухайн үед ҮД, журам зөрчиж сахилгын хариуцлага хүлээгээгүй, ҮБХ-ны гишүүн байна.

131.3. ЕНБД нь чөлөөлөгдөх хүсэлтээ намын Даргад гаргана. Намын Дарга нь түр орлон гүйцэтгэгчийг томилуулах саналаа долоо (7) хоногийн дотор УТЗ-д оруулна. Энэ тохиолдолд УТЗ долоо (7) хоногийн дотор хуралдаж түр орлон гүйцэтгэгчийг томилж, ҮБХ-ны хурлыг гуч (30) хоногийн дотор хуралдуулахаар зарлана.

131.4. Намын шинэ Дарга сонгогдож, УДШ-д бүртгэгдсэнээр чөлөөлөгдсөнд тооцогдоно.

132 дугаар зүйл. Ерөнхий нарийн бичгийн даргын чиг үүрэг

132.1. ЕНБД нь ХЭЕГ-ыг даргалах бөгөөд дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

132.1.1. ЕНБД нь УТЗ-ийн хурлыг даргалах;

132.1.2. намын ХЭЕГ-ын бүтэц, орон тоог УТЗ-өөр батлуулах;

132.1.3. намын Нарийн бичгийн дарга нарыг намын Даргатай зөвшилцөн томилж, чөлөөлөх;

132.1.4. дүрэм, журмаар олгосон эрх хэмжээний хүрээнд тушаал, шийдвэр гаргах;

132.1.5. батлагдсан төсөв, санхүүг захиран зарцуулах ба эд хөрөнгийг хариуцах;

132.1.6. өмч, хөрөнгө захиран зарцуулах, төлөвлөгөө гаргах, тайлан тавих;

132.1.7. намын ирэх оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, санхүүгийн төсвийг УТЗ-ийн хурлаар оруулан батлуулах;

132.1.8. Аймаг, Нийслэл, Дүүргийн намын ХЭЕГ-ын даргыг тухайн шатны намын даргын санал болгосноор намын хорооны Тэргүүлэгчдийн саналыг үндэслэн буцаах эрхгүйгээр томилох;

132.1.9. хүний нөөцөд бүртгэгдэж, шалгуур хангасан гишүүдээс төрийн төв байгууллагуудын удирдах албан тушаалд нэр дэвшүүлэх саналыг гаргах;

132.1.10. ЕНБД аль нэг байгууллагад ажил, албан тушаал хавсран эрхлэхгүй.

АРВАН ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

НАМЫН ХАРЬЯА БОЛОН ДЭМЖИГЧ БАЙГУУЛЛАГУУД

133 дугаар зүйл. Намын харьяа байгууллага

133.1. Намын харьяа байгууллага нь ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД, намын бодлого, шийдвэрийг ахмад, эмэгтэйчүүд, оюутан, залуучууд, болон эдийн засгийн салбар, нийгмийн тодорхой бүлэгт үр дүнтэй сурталчлан, намын үйл ажиллагааг дэмжих, гишүүд болон дэмжигчдийн оролцоог нэмэгдүүлэх үндсэн зорилготой.

133.2. Намын гишүүд нь нас, хүйс, үзэл бодол, мэргэжлийн чиглэлээр хамтран, намын үйл ажиллагааг дэмжих, эгнээг өргөтгөх, хүний нөөцийг бүрдүүлэх, намын бодлогод оролцох зорилгоор харьяа байгууллага байгуулж болно. Үүнд:

133.2.1. ахмадын байгууллага (*тэтгэврийн насанд хүрсэн гишүүдтэй байна*);

133.2.2. эмэгтэйчүүдийн байгууллага;

133.2.3. залуучуудын байгууллага (*39-өөс дээшгүй насны гишүүдтэй байна*);

133.2.4. оюутны байгууллага (*25-аас дээшгүй насны гишүүдтэй байна*);

133.2.5. хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг дэмжих байгууллага.

133.3. Харьяа байгууллагын сонгогдсон удирдлагыг намын Дарга буцаах эрхгүйгээр батламжилна.

133.4. Харьяа байгууллагууд нь ҮД-д нийцсэн дүрэмтэй байна.

133.5. Намын харьяа байгууллагууд жил бүрийн 12-р сард багтаан дараа жилийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, төсвийн төслийг байгууллагынхаа удирдах байгууллагаар батлуулах бөгөөд ажлын гүйцэтгэл, тайлангаа УТЗ-д тайлагнана.

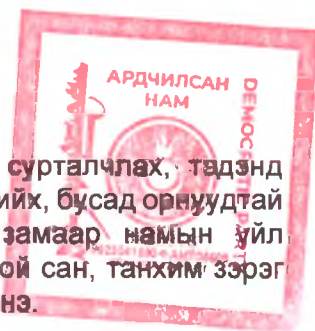
133.6. Харьяа байгууллага намын арга хэмжээг зохион байгуулахад оролцох бөгөөд намаас санхүүгийн дэмжлэг авч болно.

133.7. Харьяа байгууллагууд бүх шатны намын байгууллагуудыг дэмжиж, хамтран ажиллах үүрэгтэй.

133.8. Харьяа байгууллага нь нийслэл, орон нутагт салбартай байж болно.

134 дүгээр зүйл. Намын дэмжигч байгууллага

134.1. Намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД-ийг иргэд, сонгогч, олон нийтэд сурталчлах, тэдэнд ардчиллын зарчмыг таниулах, улс төрийн боловсрол олгох, судалгаа хийх, бусад орнуудтай улс төрийн туршлага солилцох, хөгжлийн төслүүд хэрэгжүүлэх замаар намын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлдэг намтай шууд эсхүл шууд бус холбоотой сан, танхим зэрэг төрийн бус олон нийтийн байгууллагыг намын дэмжигч байгууллага гэнэ.

134.2. Намын дэргэд дараах дэмжигч байгууллагууд ажиллаж болно:

134.2.1. Нийтийн танхим;

134.2.2. сонирхлын бүлэг.

134.3. Нийтийн танхим:

134.3.1. ЕНБД-ын болон нутаг дэвсгэрийн намын байгууллагын дэргэд улс орны байдал, намын бодлого, үйл ажиллагаа, хөтөлбөр, ҮД, журмын хүрээнд тодорхой асуудлаар намын гишүүд, дэмжигчид, иргэдээс санал авах, тэдний дунд хэлэлцүүлэг явуулах зорилго бүхий нийтийн танхимтай байж болно.

134.4. Сонирхлын бүлэг

134.4.1. Намын бодлого, ҮзБ, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга замыг тодорхойлоход ижил чиг баримжаагаараа нэгдэж, намын эв нэгдэл, намын дотоод ардчиллыг бэхжүүлэх чиглэл, зорилго бүхий сонгуульт гишүүд нэгдэн клуб, сонирхлын бүлэг байгуулж болно. Намын бодлого, үйл ажиллагаанд оролцох хүсэлтэй гишүүдийг эгнээндээ нэгтгэж болно.

134.4.2. Эдгээр байгууллагууд ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД-д нийцсэн өөрийн дүрэм, бүрэлдэхүүнийг УТЗ-д албан ёсоор бүртгүүлснээр үйл ажиллагаагаа намын хэмжээнд явуулна.

134.5. Намын дэмжигч байгууллагын журмыг ҮБХ-оос батална.

АРВАН ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ

НАМААС ТӨРИЙН СОНГУУЛЬД НЭР ДЭВШҮҮЛЭХ

135 дугаар зүйл. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуульд нэр дэвшүүлэх

135.1. АН-аас Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуульд нэр дэвшигч нь АН-ын ҮзБ, үнэт зүйлийг тээгч байна.

135.2. Нэр дэвшигч нь Монгол Улсын хууль тогтоомжид заасан шаардлагыг хангасан байна. АН-аас өрөнхийлөгчийн сонгуульд нэр дэвшүүлэх ажиллагааг хуульд заасан хугацаанд явуулна.

135.3. АН дангаараа Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуульд нэр дэвшигчийг тодруулахдаа намын даргыг сонгох зарчимтай дүйцүүлэн, аймаг, дүүргийн намуудын саналыг харгалзан ҮБХ-ны хурлаар хэлэлцэж, ҮБХ-ны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар нэр дэвшигчийг тодруулж Их хурлаар ёсчлон, хуулийн хугацаанд холбогдох байгууллагад хүргүүлнэ.

135.4. Нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, АН-ын ҮзБ, хөтөлбөрт нийцсэн байна.

135.5. Ерөнхийлөгчийн сонгуультай холбоотой аливаа асуудлыг ҮБХ-ны хурлаас баталсан журмаар зохицуулна.

135.6. Нэр дэвшилттэй холбоотой маргаан гарвал ХЕХ-ны хурлаар яаралтай горимоор шийдвэрлэнэ.

136 дугаар зүйл. Төрийн сонгуультай холбоотой намын дотоод үйл ажиллагаа

136.1. Нам нь дотооддоо төрийн сонгуулийн бэлтгэл ажлыг УИХ-ын ээлжит сонгуулийн санал авах өдрөөс хорин дөрөв (24)-өөс доошгүй сарын өмнө дараах байгууллага, гишүүдээс санал авах замаар эхлүүлнэ. Үүнд:

136.1.1. ҮБХ, ХЕХ-ны гишүүн өөрөө хүсэлтээ гаргах;

136.1.2. НДШБ-аас санал гаргах;

136.1.3. Намын Дарга санал гаргах.

136.2. Санал, хүсэлтийг ХЭЕГ тогтоосон хугацаанд бүртгэж авна.

136.3. Бүртгүүлсэн этгээд нь иргэд, олон нийт, намын байгууллага, гишүүдтэй ажиллах нь нээлттэй байна.

136.4. Бүртгэл хийгдсэнээс хойш зургаан (6) сарын дараа дараах намын байгууллагууд магадлал тогтоох судалгаа явуулна. Үүнд:

136.4.1. намын ХЭЕГ-аас зохион байгуулах бие даасан хөндлөнгийн судалгаа;

136.4.2. сонгуулийн стратегийн төвийн судалгаа.

136.5. ҮД-ийн 136.4-д заагдсан хугацаа болон судалгаагаар магадлагдсан гишүүд арван хоёр (12) сарын хугацаанд иргэд, олон нийт, харьяалагдах шатны намын байгууллага, гишүүдтэй ажиллах чиглэлийг УТЗ-өөс өгнө.

136.6. Магадлал бүхий гишүүд АН-ын гишүүд байна.

136.7. Магадлал бүхий гишүүдийн талаар сонгуулийн стратегийн төв болон УТЗ-өөс бие даасан хөндлөнгийн судалгааны байгууллагаар хийлгэх чансаа тогтоох судалгааг УИХ-ын ээлжит сонгуулийн санал авах өдрөөс зургаан (6) сарын өмнө явуулах бөгөөд судалгааны үр дүнг үндэслэн тэднийг бэлтгэгдсэн гишүүний нөөцөд бүртгэж авна.

136.8. Намын бэлтгэгдсэн гишүүний нөөцөд бүртгэгдсэн гишүүдийн тоо хуульд заасан нийт мандатын тооноос илүү байж болно.

137 дугаар зүйл. Төрийн сонгуульд нэр дэвшүүлэх урьдчилсан нөхцөл

137.1. Намаас төрийн сонгуульд нэр дэвшигчдийг ҮД-ийн 136.7-д заасан бүртгэгдсэн гишүүдээс бүрдүүлнэ.

137.2. ҮД-ийн 136.8-д заасан гишүүдийг төрийн сонгуульд нэр дэвшүүлэхдээ дараах нөхцөлийг харгалзана:

137.2.1. намын ҮзБ, үнэт зүйл, хөтөлбөрийн хүрээнд зохион байгуулсан үйл ажиллагаа, намын дотоод судалгааны дүн, сонгуулийн хандив босгох чадавх, дунд шатны намын хорооны хурлын санал, төрийн сонгуульд нэр дэвшүүлэхийн өмнөх үеийн судалгаагаар тогтоосон иргэд, олон нийтийн дэмжлэг;

137.2.2. намын бэлтгэгдсэн гишүүний нөөцөд бүртгэгдсэн гишүүдийг “АН-ын сонгуульд гишүүний үйл ажиллагааны үнэлгээний оноог тооцох журам”-ын дагуу сонгуулийн санал авах өдрөөс өмнөх нэгэн бүрэн эрхийн хугацааны сүүлийн хоёр (2) жилд авсан оноо;

137.2.3. нэр дэвшигч нь ҮБХ-ны гишүүн байна.

137.2.4. Намын Дарга, ЕНБД нар нь хувь тэнцүүлэх аргаар нэр дэвшиж болно.

137.2.5. Сүүлийн УИХ-ын сонгуулиар хувь тэнцүүлэх аргаар нэр дэвшигч сонгогдсон УИХ-ын гишүүн нь дараалан хувь тэнцүүлэх аргаар нэр дэвшихгүй. Нам нь УИХ-ын сонгуульд олонх болсон эсхүл хамгийн олон суудал авсан тохиолдолд энэхүү заалт нь намын Даргад хамаарахгүй.

137.3. Нийт нэр дэвшигчдийн тав (5)-аас дээшгүй хувийг намын Дарга ҮБХ-ны гишүүдээс санал болгох бөгөөд гагцхүү УТЗ-ийн зөвшөөрсөн тохиолдолд ҮБХ-ны хуралд оруулан хэлэлцүүлнэ.

137.4. Төрийн сонгуульд нэр дэвшүүлэхдээ аль нэг хүйсийн төлөөллийг хуульд заасны дагуу баримтална.

137.5. Энэ зүйлд зааснаас бусад аргаар намаас төрийн сонгуульд нэр дэвшигчдийг тодруулахыг хориглоно.

138 дүгээр зүйл. Төрийн сонгуульд нэр дэвшүүлэх

138.1. Намын Дарга нь сонгуулийн хуульд заасан хугацаанд ҮД-ийн 137-р зүйлийг үндэслэн намын бэлтгэгдсэн хүний нөөцөд бүртгэгдсэн гишүүдийн дундаас хувь тэнцүүлэх болон олныг төлөөлөх аргаар нэр дэвшигчдийн эрэмбэ, тойргийг тогтоох талаар хэлэлцүүлж, дэмжүүлнэ.

138.2. Намын Дарга, УТЗ-өөс УИХ-ын сонгуулийн мандатын тоотой тэнцүү нэр дэвшигчийг ҮБХ-ны хуралд оруулан хэлэлцүүлж, дэмжих эсэхээр бүхэлд нь нууц санал хураалт явуулан, сонгуулийн хууль тогтоомжид заасны дагуу эцэслэн батлуулна.

138.3. Намын холбогдох албан тушаалтан, байгууллагууд нь УТЗ, ҮБХ-ны хурлаар УИХ-ын сонгуульд нэр дэвшүүлэлт явагдах, ХЕХ-оос маргаан шийдвэрлэх боломжит хугацаагаар нэр дэвшүүлэх үйл ажиллагаа, хуралдааныг зохион байгуулах үүрэгтэй.

138.4. Хэрэв нэр дэвшилттэй холбоотой аливаа маргаан гарвал ХЕХ-оор яаралтай горимоор шийдвэрлэнэ.

139 дүгээр зүйл. Аймаг, Нийслэл, Сум, Дүүргийн ИТХ-ын сонгуульд нэр дэвшүүлэх

139.1. Аймаг, Нийслэл, Сум, Дүүргийн ИТХ-ын сонгуульд нэр дэвшигч нь хуульд зааснаас гадна ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол дараах шаардлагыг хангана:

139.1.1. ҮБХ, намын хорооны гишүүн байх;

139.1.2. Намын ҮД, журамд заасан шаардлага.

139.2. ИТХ-ын сонгуульд нэр дэвшигчийг тухайн шатны намын Дарга, намын хорооны Тэргүүлэгчдийн гаргасан санал, чансаа тогтоох судалгаануудын дүн, намын үйл ажиллагаанд оролцсон оролцоо, үзүүлсэн дэмжлэг, сонгуулийн хандив босгох чадавхыг харгалзан сонгуулийн хууль тогтоомжид заасан хугацаанд тухайн шатны намын хорооны хурлаас батална.

139.3. Аймаг, Нийслэл, Сум, Дүүргийн ИТХ-ын сонгуульд нэр дэвшүүлэхдээ аль нэг хүйсийн төлөөллийг хуульд заасны дагуу баримтална.

139.4. ИТХ-ын сонгуульд нам оролцохтой холбоотой асуудлыг ҮБХ-ны хурлаас баталсан журмаар зохицуулна.

139.5. Хэрэв нэр дэвшилттэй холбоотой аливаа маргаан гарвал тухайн нутаг дэвсгэрийн намын ХсХ яаралтай горимоор шийдвэрлэнэ.

АРВАН НАЙМДУГААР БҮЛЭГ

НАМЫН ДОТООД СОНГУУЛИЙН ЗАРЧИМ БОЛОН ТӨРИЙН УЛС ТӨРИЙН УДИРДАХ АЛБАН ТУШААЛД НЭР ДЭВШИГЧИЙГ СОНГОХ, ТОМИЛОХ

140 дүгээр зүйл. Намын дотоод сонгуулийн зарчим

140.1. Гишүүнийг намын болон төрийн улс төрийн удирдах албан тушаалд сонгох, томилохдоо намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД, журам, хууль тогтоомжийг сахих, ил тод байдлыг хангах, шударга ёсыг дээдлэх, эрх тэгш байдлыг тогтоох, хөндлөнгийн нөлөөнд автахгүй байх зарчмыг баримтална.

140.2. Намын бүх шатны байгууллагын хурлын хуралдаан дээр явагдах намын дотоод сонгуулийг тухайн хуралдааны удирдлага, тооллогын хэсэг, ХЭЕГ болон бүх шатны намын ХЭГ-ууд дараах байдлаар зохион байгуулна. Үүнд:

140.2.1. дотоод сонгуулийг албан ёсоор тухайн шатны гишүүдэд зарлах;

140.2.2. дотоод сонгуультай холбоотой дүрэм, журмыг таниулах;

140.2.3. дотоод сонгуулийн дүрэм, журмын дагуу зохион байгуулж, үр дүнг тайлагнах;

140.3. Намын дотоод сонгуульд нэр дэвшигч нь өөрөө нэрээ дэвшүүлж, хүсэлтээ бичгээр гаргана.

140.4. АН-ын гишүүн нь ҮД, журамд заасан шаардлагыг ханган, зохих бичиг баримтыг ХЭЕГ болон бүх шатны намын ХЭГ-т үнэн зөв, гүйцэд бүрдүүлж, намын сонгуульд гишүүний татварын баталгаа, сонгууль явуулах зардлыг хандивын зарчмаар бүрдүүлсэнээр намын сонгуульд гишүүнд нэр дэвшин, сонгогдож, томилогдох эрх үүснэ.

140.5. Бүх шатны намын байгууллага, удирдлага нь намын дотоод сонгуульд нэр дэвшигчдээс хууль тогтоомжоор хориглосон мөнгөн болон мөнгөн бус хөрөнгө, үйлчилгээ шаардахыг хориглоно.

140.6. Намын сонгуульд гишүүний сонгуульд нэр дэвшигч нь энэ дүрэмд заасан тухайн албан тушаалын шаардлагыг хангасан байна.

140.7. УТЗ, намын байгууллагын Тэргүүлэгчдийг хурлаар тусгайлан хэлэлцэгдсэн этгээд болон намын гишүүнээс түдгэлзсэн гишүүн гишүүнчлэлээ сэргээн намын сонгуульд гишүүний сонгуульд нэр дэвшихдээ нэгэн бүрэн эрхийн хугацааны татварын баталгаа, намын гишүүний татварыг төлсөн байна.

141 дүгээр зүйл. Бүх шатны намын байгууллагын хуралдаан

141.1. Хуралдааны удирдлага нь хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг дарааллын дагуу хэлэлцүүлж, тухайн асуудлын санал хураалтын дүнг нэгтгэн албажуулж, журамд зааснаар эрх бүхий байгууллагад өргөн мэдүүлэх үндсэн чиг үүрэгтэй.

141.2. Намын саналын эрхтэй болон сонгуульд гишүүд нь тухайн хуралдаанаар хэлэлцэж буй асуудлаар санал өгөх бөгөөд гишүүдийн бүртгэлийг ХЭЕГ болон бүх шатны ХЭГ хийнэ.

141.3. Бүх шатны ХЭГ нь намын дотоод сонгуулийн бэлтгэл ажлыг хангах хүрээнд нэр дэвшигчдийг бүртгэх, хуралдаанд оруулах танилцуулга бэлтгэх ажлыг хариуцах бөгөөд энэ талаар нийт гишүүдэд мэдээлэх үүрэгтэй.

141.4. Бүх шатны намын байгууллагын хурлын тооллогын хэсэг нь гишүүдийн саналын дүнг үнэн зөв, саадгүй, хөндлөнгийн нөлөөгүйгээр гаргаж, тухайн хурлын удирдлагад өргөн мэдүүлэх үүрэгтэй.

142 дугаар зүйл. Төрийн улс төрийн албанд нэр дэвшүүлэх зарчим, шаардлага

142.1. Гишүүнийг төрийн улс төрийн албанд нэр дэвшүүлэхэд боловсрол, ёс зүй, харилцаа хандлага, мэргэшсэн байдал, ур чадвар, сонгуульт гишүүнээр сонгогдон ажилласан хугацаа зэргийг харгалзан шатлан дэвшүүлэх зарчмыг баримтална.

142.2. Төрийн улс төрийн албанд нэр дэвшүүлэхэд дараах шаардлагыг харгалзана:

142.2.1. төрийн албаны болон бусад хуулийн шаардлагыг хангасан байх,

142.2.2. төрийн алба хашсан туршлагатай байх;

142.2.3. намын хүний нөөцөд бүртгэлтэй байх;

142.2.4. намын сонгуульт гишүүнээр ажиллаж шатлан дэвшүүлэх зарчмыг хангасан байх;

142.2.5. тухайн үед ҮД, журмыг зөрчсөн сахилгын шийтгэлгүй байх;

142.2.6. ҮБХ, намын хорооны гишүүн байх;

142.3. Төрийн улс төрийн албан тушаалд нэр дэвшүүлэхдээ аль нэг хүйсийн төлөөллийг хуульд заасны дагуу баримтална.

143 дугаар зүйл. Төрийн улс төрийн албанд нэр дэвшүүлэх

143.1. АН нь төрийн сонгуульд амжилттай оролцсон тохиолдолд намын сонгуульт гишүүд нь дараах байдлаар төрийн улс төрийн албанд нэр дэвших эрх эдэлнэ:

143.1.1. УТЗ-ийн хурлаар Ерөнхийлөгчийн тамгын газрын улс төрийн албан тушаалд нэр дэвшүүлэх;

143.1.2. УИХ дахь АН-ын бүлгийн хурлаас УИХ-ын дэд Дарга, УИХ дахь намын бүлгийн дарга, дэд Дарга, байнгын хороо болон Дэд хорооны даргад нэр дэвшүүлэх;

143.1.3. ҮБХ-ны хурлаас УИХ-ын дарга болон Монгол улсын Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлэх;

143.1.4. УТЗ-ийн хурлаас улс төрийн өндөр албан тушаалд нэр дэвшүүлэх асуудлаар санал гаргах.

143.2. АН нь ИТХ-ын сонгуульд амжилттай оролцсон тохиолдолд бүх шатны намын хороо, Тэргүүлэгчдийн хурлаас болон ИТХ-ын олонхын бүлгээс дараах албан тушаалд нэр дэвшүүлнэ. Үүнд:

143.2.1. бүх шатны ИТХ-ын дарга, нарийн бичгийн даргад;

143.2.2. бүх шатны засаг дарга, орлогчид.

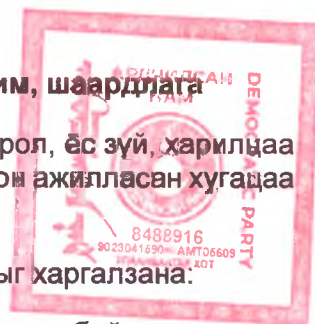
143.3. Намаас төрийн улс төрийн албанд нэр дэвшүүлэх асуудлыг ҮБХ-оос баталсан журмаар зохицуулна.

144 дүгээр зүйл. Жендерийн тэгш байдлыг хангах

144.1. АН нь жендерийн эрх, тэгш байдлыг дараах байдлаар хангана:

144.1.1. намын удирдах байгууллагуудын түвшинд жендерийн тэгш байдлыг хангах,

144.1.2. намын төлөөллийн, гүйцэтгэх, хяналтын байгууллагын бүрэлдэхүүний хувьд аль нэг хүйсийн төлөөллийг Улс төрийн намын тухай хууль, Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хууль заасны дагуу баримтлах;

144.1.3. нийслэл, дунд, анхан шатны намын байгууллагын хурлын гишүүдийн хувьд аль нэг хүйсийн төлөөллийг Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд заасны дагуу баримтлах;

144.1.4. УИХ-ын сонгуульд нэр дэвшигчийн хувьд аль нэг хүйсийн төлөөллийг хуульд заасны дагуу баримтлах;

144.1.5. орон нутгийн хурлын төлөөлөгчийн сонгуульд нам, эвслээс нэр аль нэг хүйсийн төлөөллийг хуульд заасны дагуу баримтлах.

144.2. Төрийн албан дахь жендерийн асуудлыг Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хууль тогтоомжид нийцүүлнэ.

144.3. Гишүүдийн бүртгэлийг хүйсийн байдал, насны бүтэц, нийгмийн бүлгүүдийн төлөөллөөр нь ангилж, "Жендерийн эрх тэгш байдлын тухай хууль"-д заасан улс төрийн намуудаас Сонгуулийн төв байгууллага болон Жендерийн үндэсний хороонд хүргүүлэх тайлангийн өгөгдлийг агуулсан байдлаар хөтөлнө.

144.4. АН жендерийн эрх тэгш байдлын талаарх тайланг жил тутам Жендерийн үндэсний хороонд хүргүүлнэ.

144.5. АН-ын жендерийн бодлогын баримт бичгийг УТЗ-өөс батална.

АРВАН ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НАМЫН ХӨРӨНГӨ, САНХҮҮ ТАЙЛАГНАЛ, ХЯНАЛТ

145 дугаар зүйл. Ардчилсан намын санхүүжилт, эд хөрөнгө ба түүний зарцуулалт

145.1. Намын өмч, хөрөнгө, орлого, зарлага, санхүүжилт, тэдгээрийн зарцуулалт нээлттэй, ил тод байна. Намын өмч, хөрөнгө болон санхүү төсөв, төрийн санхүүжилт, төрөөс үзүүлэх шууд бус дэмжлэг, татвар, хандив, түүнийг зөв зохистой төвлөрүүлэх, төлөвлөх, ашиглах, зарцуулах, хамгаалах, бүртгэл тооцоо хийх, тайлагнах, эрх үүрэг бүхий намын байгууллага, сонгуульт гишүүд болон тэдгээрт хяналт тавих эрх бүхий байгууллагатай холбоотой бүхий л харилцааг ил тод, нээлттэй байлгаснаар намын аливаа үйл ажиллагааг тасралтгүй, хэвийн, үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

145.2. Ардчилсан намын өмч, эд хөрөнгө, орлого, санхүүжилт, тэдгээрийн бүрдүүлэлт, ашиглалт, зарцуулалт, тайлагналт, хяналтын үйл ажиллагаа, түүний удирдлагыг дараах байдлаар удирдаж хэрэгжүүлнэ:

145.2.1. АН өмч, эд хөрөнгө, орлого, санхүүжилт, тэдгээрийн бүрдүүлэлт, ашиглалт, зарцуулалт, тайлагналт, хяналтын үйл ажиллагаа, түүний удирдлагыг Улс төрийн намын тухай, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай, Төсвийн тухай, Дотоод аудитын тухай, Шилэн дансны тухай хууль, холбогдох бусад хууль тогтоомжууд болон ҮД-ийн дагуу хэрэгжүүлнэ.

145.2.2. АН-ын өмч, эд хөрөнгө, орлого, зарлага, санхүүжилт, мөнгөн хөрөнгийн анхан шатны бүртгэл болон бүрдүүлэлт, ашиглалт, зарцуулалтын төлөвлөлт, гүйцэтгэл, тайлагналыг АН-ын санхүү хариуцсан нэгж эрхлэн гүйцэтгэнэ.

145.2.3. Төв намын санхүү хариуцсан нэгж нь АН-ын санхүүгийн удирдах төв байгууллага бөгөөд Ерөнхий нягтлан бодогч (санхүү хариуцсан удирдах ажилтан) болон гурав (3)-аас доошгүй жилийн ажлын туршлагатай мэргэжлийн нягтлан бодогчоос бүрдэнэ.

145.2.4. АН-ын санхүү хариуцсан нэгжийн бүрэлдэхүүнд нийслэл, дүүрэг, аймгийн АН-ын санхүүгийн ажилтнууд хамаарагдана.

145.2.5. санхүү хариуцсан нэгж нь АН-ын нягтлан бодох бүртгэл, санхүүгийн тайлагналын үйл ажиллагааг нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичгийн дагуу

хөтлөн явуулна. АН-ын дотоод Аудитор нь холбогдох хуульд заасны дагуу мэргэжлийн хөндлөнгийн хяналтыг хэрэгжүүлнэ.

145.2.6. АН-ын бүх шатны намын Дарга нар, сонгуульт гишүүд, томилогдсон албан тушаалтнууд тус тусын эрх мэдлийн хүрээнд, өмч, эд хөрөнгийг үр өгөөжтэй ашиглаж арвижуулах, орлого, санхүүжилт, мөнгөн болон түүнтэй адилтгах хөрөнгийг бүрдүүлэлтэд үүрэг хариуцлага хүлээнэ.

145.2.7. АН-ын өмч, эд хөрөнгийн ашиглалт, мөнгөн хөрөнгийн бүрдүүлэлт, зарцуулалтай холбоотой аливаа маргааныг холбогдох хуульд заасны дагуу намын хяналтын байгууллага хянан шийдвэрлэнэ.

146 дугаар зүйл. Намын өмч, эд хөрөнгө

146.1. Намын бүх шатны байгууллагын өмчлөлд байгаа эд хөрөнгө нь АН-ын өмч мөн.

146.2. Намын өмч, эд хөрөнгө, мөнгөн хөрөнгийг бүх шатны намын байгууллагууд эзэмших, захиран зарцуулж, ашиглахтай холбоотой журмыг ҮБХ-оос батална.

146.3. Намын эд хөрөнгийг зориулалтаар нь биет ба биет бус хөрөнгө гэж хуваана.. Үүнд:

146.3.1. Биет хөрөнгөд:

146.3.1.1. газар;

146.3.1.2. барилга, байгууламж;

146.3.1.3. тээврийн хэрэгсэл, машин, тоног төхөөрөмж;

146.3.1.4. компьютер, дагалдах хэрэгсэл

146.3.1.5. тавилга эд хогшил

146.3.1.6. бусад үндсэн хөрөнгө.

146.3.2. Биет бус хөрөнгөд:

146.3.2.1. "Ардчилсан Нам" гэсэн нэр;

146.3.2.2. АН-ыг үүсгэн байгуулсан Монголын Үндэсний Ардчилсан нам (МҮАН), Монголын Социал Демократ нам (МСДН), Монголын Шашинтны Ардчилсан нам (МШАН), Монголын Ардчилсан Сэргэн Мандлын нам (МАСМН), Монголын Ардчилсан нам (МоАН) гэсэн намуудын нэрс;

146.3.2.3. нэгдсэн намуудаас шилжсэн эрхийн дагуу сонгуулийн хуульд заасан саналын хуудсанд аль болох дээгүүр бичигдэх эрх;

146.3.2.4. намын мэдээллийн өгөгдлийн нэгдсэн сан;

146.3.2.5. намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД, журам, нууц, архив;

146.3.2.6. намын далбаа, туг, бэлгэдэл, дуу, тэмдэг, хэвлэмэл хуудас, гишүүний үнэмлэх, эдгээрийн эскиз зураг, эзэмших эрх;

146.3.2.7. олон улсын байгууллагын гишүүнчлэлийн эрхийг уг байгууллага, нам хоёрын аль нэг нь албан ёсоор үгүйсгээгүй бол уг эрх;

146.3.2.8. программ хангамж;

146.3.2.9. патент зэрэг оюуны өмч.

147 дугаар зүйл. Намын орлого, эх үүсвэр

147.1. Намын орлого нь төрийн санхүүжилт, төрөөс үзүүлэх шууд бус дэмжлэг, гишүүний татвар, сонгуульт гишүүний татвар, хандив, намын өөрийн хөрөнгө, түүнээс олсон орлого энэ хуулиар зөвшөөрсөн орлогын бусад хэлбэртэй байна.

148 дугаар зүйл. Намын гишүүний болон сонгуульт гишүүний татвар бүрдүүлэлт

148.1. Намын гишүүний болон сонгуульт гишүүний татвар нь намыг бэхжүүлэх, намын санхүүгийн хараат бус байдлыг хангах, гишүүдийн улс төрийн итгэл үнэмшлийн илэрхийлэл мөн. Сонгуульт гишүүн нь намын гишүүний татвараа заавал төлнө.

148.2. Гишүүний нэг (1) сарын татварын хэмжээг нэг (1) сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний нэг (1) хувиас хэтрэхгүй байхаар, сонгуульт гишүүний нэг (1) сарын татварын хэмжээ нь нэг (1) сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээнээс хэтрэхгүй байхаар дараах шатлалаар ҮБХ-оос тогтооно. Үүнд:

148.2.1. намын гишүүн;

148.2.2. Сумын намын хорооны гишүүн;

148.2.3. Сумын намын Тэргүүлэгч гишүүн;

148.2.4. Аймаг, Нийслэл, Дүүргийн намын хорооны гишүүн;

148.2.5. Аймаг, Нийслэл, Дүүргийн намын хорооны Тэргүүлэгч гишүүн;

148.2.6. УТЗ-ийн гишүүн;

148.2.7. ҮБХ-ны гишүүн.

148.3. Гишүүний болон сонгуульт гишүүний татварыг УТЗ-өөс тогтоосон хугацаанд ХЭЕГ-ын харилцах дансанд төвлөрүүлнэ.

148.4. Орон нутаг дахь салбар нэгжийн байгууллагын хурлаас тухайн шатны намын хорооны гишүүний татварын хэмжээг нэмэгдүүлэхдээ хуульд заасан хэмжээнд нийцүүлэх бөгөөд энэ нь ҮБХ-оос тогтоосон хэмжээний тавин (50) хувиас хэтрүүлэхгүй байна.

148.5. ХЕХ-ны зөвшөөрснөөр татвар төлөх хугацааг УТЗ-өөс нэг (1) удаа өөрчилж болно.

148.6. Намын гишүүний татварыг тухайн намын гишүүн зөвхөн өөрийн орлогоос төлнө.

148.7. Сонгуульт гишүүн нь тухайн шатныхаа сонгуульт гишүүний татварыг төлнө. УИХ-ын гишүүн нь ҮБХ-ны гишүүнээр сонгогдвол бүрэн эрхийн хугацаандаа ҮБХ-ны сонгуульт гишүүний татвараас чөлөөлөгдөнө.

148.8. Намын гишүүн нь бусад гишүүний өмнөөс гишүүний татвар төлөхийг хориглоно.

149 дүгээр зүйл. Хандив

149.1. Хандив нь мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэртэй байна.

149.2. Нам, түүний салбар болон бүтцийн нэгжид тухайн жилд өгсөн гишүүний болон сонгуульт гишүүний татвар, хандивын нийлбэр дүн хуульд заасан хэмжээнээс хэтрэхгүй байна.

149.3. Иргэн, хуулийн этгээдийн мөнгөн хандивыг зөвхөн төв намын дансаар авах бөгөөд бэлэн мөнгөөр хандив авахыг хориглоно.

149.4. Нам нь хуульд заасан хориглосон этгээдээс хандив авахыг хориглоно.

149.5 Бүх шатны сонгуульд нэр дэвших эрх олгохдоо намын гишүүн, дэмжигчээсээ барьцаа, дэнчин болон бусад аливаа хэлбэрээр мөнгө болон мөнгөн бус хөрөнгө авахыг хуулийн дагуу хориглоно.

149.6. Орон нутгийн салбар нэгж хуульд заасан хориглосон этгээдээс хандив авсан тохиолдолд намд учирсан бодит хохирлыг тухайн шатны намын удирдлага хариуцна.

150 дугаар зүйл. Намын санхүү өмчийн талаарх нийтлэг чиг үүрэг

150.1. Намын санхүү өмчийн талаарх эрх үүргийг ҮД журамд заасны дагуу дараах байгууллага, албан тушаалтнууд хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

150.1.1. ҮБХ, УТЗ, намын хорооны хурал, Тэргүүлэгчид;

150.1.2. намын Дарга, Аймаг, Нийслэл, Сум, Дүүргийн намын Дарга;

150.1.3. намын ЕНБД;

150.1.4. Аймаг, Нийслэл, Дүүргийн ХЭГ-ын дарга;

150.1.5. Сумын намын зохион байгуулагч;

150.1.6. Хяналтын Ерөнхий Хороо.

150.2. Намын байгууллага, сонгуульт гишүүдийн намын санхүү өмчийн талаарх эрх үүргийг ҮБХ-оос баталсан журмаар зохицуулна.

151 дүгээр зүйл. Намын санхүү, төсөв мөнгөний хуваарилалт

151.1. Нам нь өөрийн орлогыг хуульд заасны дагуу зарцуулна.

151.2. Гишүүний болон анхан дунд шатны сонгуульт гишүүний татварыг анхан, дунд шатны намуудын албан хүсэлт, нэхэмжлэхийг нь үндэслэж буцаан олгоно.

151.3. Нам төрийн санхүүжилтийг хуульд заасан хувь хэмжээнд нийцүүлэн дараах байдлаар хуваарилж зарцуулна.

151.3.1. төрийн санхүүжилтийн хорь (20)-оос доошгүй хувийг хувь тэнцүүлэн эмэгтэй, ахмад, залуу, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн байгууллагуудаараа дамжуулан иргэдийн улс төрийн оролцоог дэмжих, сургаж бэлтгэх;

151.3.2. төрийн санхүүжилтийн арван тав (15)-аас доошгүй хувийг ХЭЕГ, бүх шатны намын байгууллага болон сонирхлын бүлгүүдээрээ дамжуулан намын гишүүдийн болон иргэдийн улс төрийн боловсролыг дээшлүүлэх, ардчилал, хүний эрхийн үнэт зүйлийг нийтэд таниулах;

151.3.2.1. аймаг, нийслэлийн намын Дарга нь харьяалах нутаг дэвсгэртээ дээрх зориулалтаар зарцуулагдах ажлын төлөвлөгөө, зардлын тооцоо, хамрах хүрээ (сум, дүүрэг, баг, хороо)-ний төслийг гаргаж ХЭЕГ-т ирүүлнэ.

151.3.2.2. төслийг үнэлэх журам, таван (5) хүний бүрэлдэхүүнтэй ажлын хэсгийг ЕНБД-ын тушаалаар батална.

151.3.2.3. төслийг ажлын хэсэг 1-10 хүртэлх оноогоор үнэлж, санхүүжилтийг ЕНБД шийдвэрлэнэ.

151.3.2.4. төсөл хэрэгжиж дууссанаас хойш гуч (30) хоногийн дотор төслийн тайланг ХЭЕГ-т ирүүлнэ.

151.3.3. төрийн санхүүжилтийн арван тав (15)-аас доошгүй хувийг БЭЗ-өөр дамжуулан намын хөтөлбөр, бодлого боловсруулахад чиглэсэн судалгаа хийх, төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, намын дотоод ардчиллыг хөгжүүлэх.

151.4. ҮД-ийн 151.3.1-ээс 151.3.3-т заасан зорилтот санхүүжилт тус бүрийн гуравны нэгээс доошгүйг намын бодлого, судалгааны байгууллага, улс төрийн боловсролын байгууллагын үйл ажиллагаанд зарцуулна.

151.5. Сонгуулийн төв байгууллагын шийдвэрээр Улс төрийн намын тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.13-т заасан АН-д төрөөс олгох санхүүгийн дэмжлэгийг ЕНБД-ын шийдвэрээр дараах байдлаар хуваарилна:

151.5.1. хорин (20) хувийг орон нутгийн салбар (анхан шатны байгууллага болох Сумын Баг, Дүүргийн Хорооны намын үүр, сум, тосгоны намын хороо, дунд шатны байгууллага болох аймаг, дүүргийн намын хороо, мөн нийслэлийн намын хороо) нэгжийн үйл ажиллагааны зардлын санхүүжилтэд;

151.5.2. гучин (30) хувийг намын төв байгууллагын бүтцийн нэгжийн үйл ажиллагааны зардлын санхүүжилтэд.

152 дугаар зүйл. Зардал

152.1. Намын өдөр тутмын болон нэгдсэн зорилтот ажлын үеэр зарцуулах мөнгөн санхүүг зардал гэнэ.

152.2. Намын үйл ажиллагааны зардлыг дараах байдлаар ангилна. Үүнд:

152.2.1. цалин, хөлс;

152.2.2. урсгал зардал;

152.2.3. намын нэгдсэн, зорилтот үйл ажиллагааны зардал;

152.2.4. сонгуулийн зардал;

152.2.5. хуульд заасан бусад зардал.

152.3. Дор дурдсан этгээд хуралд оролцохдоо томилолтын зардлаа өөрөө хариуцна:

152.3.1. Их хурлын төлөөлөгч, бүх шатны намын хорооны гишүүд;

152.3.2. ҮБХ, ХЕХ-ны гишүүд.

153 дугаар зүйл. Намын өмч, эд хөрөнгийг үнэлж, бүртгэх, эзэмших, ашиглах

153.1. Эд хөрөнгийн үнэлгээ, бүртгэлийг, нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуульд нийцүүлэн бүртгэнэ.

153.2. Намын бүх шатны байгууллагын өмчлөлд байгаа эд хөрөнгийг актлах, худалдах, шилжүүлэх тохиолдолд ҮБХ-оос баталсан журмыг баримтална.

153.3. Намын өмчлөлд байгаа эд хөрөнгийг бүх шатны ХЭГ-аас жил бүр тооллогод хамруулж, дүнг ХЭЕГ-д тайлагнана.

154 дүгээр зүйл. Намын санхүүгийн тайлан

154.1. Нам нь холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу нэгтгэсэн тайланг үнэн зөв гаргана.

154.2. Аймаг, Нийслэл, Дүүргийн намын хороод нь жил бүрийн 01-р сарын 30-ны өдрийн дотор өмнөх оны тайлангаа, 7-р сарын 10-ны өдрийн дотор хагас жилийн тайлангаа баталгаажуулан ХЭЕГ-т хүргүүлнэ.

155 дугаар зүйл. Санхүү бүртгэлийн зөрчилд хүлээлгэх хариуцлага

155.1. Хуульд заасан төрийн санхүүжилттэй холбоотой болон санхүү бүртгэлийн зөрчлийг орон нутгийн намын байгууллага, харьяа байгууллага гаргасан тохиолдолд дараах арга хэмжээг авна. Үүнд:

155.1.1. илэрсэн зөрчлийг арилгуулах;

155.1.2. намын байгууллагын удирдлагад сахилгын шийтгэл ногдуулах саналаа хяналтын байгууллагад тавих;

155.1.3. байгууллагын бусад албан тушаалтан зөрчсөн бол тухайн байгууллагын удирдлагад хандах.

155.2. Хүндрүүлэх нөхцөлтэй зөрчил гаргасан сонгуульт гишүүнийг сонгуульт албанаас нь, албан тушаалтныг тухайн албан тушаалаас нь чөлөөлөх үндэслэл болно.

155.3. Санхүү бүртгэлийн зөрчилд хариуцлага хүлээлгэх асуудлыг ХЗЭГ тавина.

ХОРЬДУГААР БҮЛЭГ

БУСАД ЗААЛТ

156 дугаар зүйл. Намын ҮзБ, хөтөлбөр, Үндсэн дүрэмд өөрчлөлт оруулах

156.1. Намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, шинэчлэн найруулах, өргөн барих, батлуулахдаа холбогдох хууль, ҮД, журмын заалтыг баримтална.

156.2. Намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД-д нэмэлт оруулах бол "нэмэлт оруулах тухай", өөрчлөлт оруулах бол "өөрчлөлт оруулах тухай", нэмэлт, өөрчлөлт аль алийг нь оруулах бол "нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай", зүйл заалтыг хүчингүй болгох бол "хүчингүй болсонд тооцох тухай" гэхчлэн төслийг нь ялгавартай нэрлэнэ.

156.3. Намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД-ийн заалтын тавь (50)-иас дээш хувьд өөрчлөлт орсон тохиолдолд шинэчилсэн найруулга гэж үзнэ.

156.4. ҮД-д өөрөөр заагаагүй бол намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД-д нэмэлт өөрчлөлт оруулах, шинэчилсэн найруулга хийх, батлах эрх намын Их хуралд хадгалагдана.

156.5. ҮБХ-ны нийт гишүүдийн дийлэнх олонх санал гаргавал ҮД-д өөрчлөлт оруулж болох бөгөөд уг өөрчлөлт нь ҮД-ийн гуравны нэг (1/3)-ээс хэтрэхгүй байна.

156.6. ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД-ийн хүрээнд нарийвчилсан журмуудыг хэлэлцэн батлах эрх ҮБХ-д хадгалагдана.

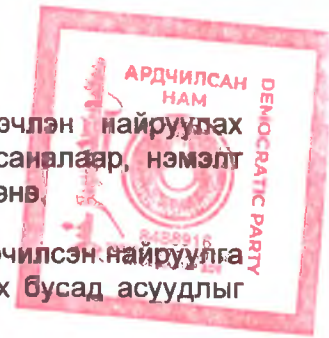
156.7. ҮБХ-оос намын ҮзБ, хөтөлбөр, ҮД, журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах, шинэчилсэн найруулга хийх ажлын хэсгийг байгуулна. Ажлын хэсэг нь намын байгууллага, гишүүдээр хэлэлцүүлж санал авсны дараа эцэслэсэн төслөө намын УТЗ, ҮБХ, Их хуралд танилцуулах, батлуулах ажлыг хариуцна.

156.8. Ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг УТЗ-өөс баталсан журмаар зохицуулна.

156.9. ҮБХ-г зарлан хуралдуулахад цаг хугацааны хувьд боломжгүй болсон гэж ХЕХ-оос үзсэн тохиолдолд түр журам батлах болон журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах асуудлыг УТЗ-өөс шийдвэрлэнэ.

156.10. ҮД-ийн шинэчилсэн найруулга батлагдсан өдрөөс эхлэн дөрвөн (4) жилийн хугацаанд дахин шинэчлэн найруулахыг хориглоно.

156.11. Хэрэв намын ҮД-ийн шинэчилсэн найруулгыг дахин шинэчлэн найруулах тохиолдолд уг асуудлыг их хурлын төлөөлөгчдийн дийлэнх олонхын саналаар, нэмэлт өөрчлөлтийг ҮБХ-ны гишүүдийн үнэмлэхүй олонхын саналаар шийдвэрлэнэ.

156.12. Намын дүрэм, хөтөлбөр, журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах, шинэчилсэн найруулга хийх, дугаарлалтыг тэмдэглэх, өргөн барих, батлуулах зэрэг холбогдох бусад асуудлыг ҮБХ-оос баталсан журмаар зохицуулна.

157 дугаар зүйл. Намын баярын болон тэмдэглэлт өдөр

157.1. Дараах өдрүүдийг намын баярын болон тэмдэглэлт өдрүүд гэж үзнэ.

157.1.1. намын анхдугаар Их Хурал хуралдсан 1990 оны 04 дүгээр сарын 07-ны өдрийг намын баярын өдөр болгон жил бүр тэмдэглэнэ.

157.1.2. ардчиллын төлөөх намууд нэгдэж АН байгуулагдсан 2000 оны 12 дугаар сарын 06-ны өдөр нь намын тэмдэглэлт өдөр мөн.

158 дугаар зүйл. Намыг өөрчлөн байгуулах, үйл ажиллагааг нь зогсоох, намын салбар болон бүтцийн нэгжийг татан буулгах

158.1. Хууль, дүрэмд зааснаар намыг өөрчлөн байгуулах, үйл ажиллагааг зогсоох асуудлыг шийдвэрлэх бөгөөд намын эрх барих хурлуудаас дараах шийдвэр гарна. Үүнд:

158.1.1. дээрх асуудлыг ҮБХ-ны нийт гишүүдийн үнэмлэхүй олонх нь хэлэлцэж дэмжсэн тохиолдолд энэ тухай намын их хуралд оруулан хэлэлцүүлнэ.

158.1.2. намын их хурлын нийт төлөөлөгчдийн үнэмлэхүй олонх нь дэмжсэнээр намын үйл ажиллагааг зогсоон намыг тарааж, өөрчлөн байгуулж болно.

158.2. Их хурал нь нам улс төрийн бусад намтай нэгдэх тухай асуудлыг ҮБХ-ны үнэмлэхүй олонхын саналаар хэлэлцэнэ.

158.3. Намын бүтцийн болон салбар нэгжийг дараах үндэслэлээр татан буулгаж болно. Үүнд:

158.3.1. намын Их хурал, ХЕХ-оос бусад намын байгууллагыг цаашид ажиллах шаардлагагүй болсныг хяналтын байгууллагын шийдвэрээр ҮБХ-оос албан ёсоор татан буулгана.

158.3.2. ҮД, журам зөрчсөн, сонгуулийн үр дүн болон бусад шалтгаанаар бүрэлдэхүүнгүй болсон байгууллагыг намын хяналтын байгууллагын шийдвэрээр татан буулгаж шинээр сонгууль явуулна.

158.3.3. намын бүтцийн болон салбар нэгжийг татан буулгах асуудлыг ҮБХ-оос баталсан журмаар зохицуулна.

158.4. Намын салбар болон бүтцийн нэгжийг татан буулгах шийдвэрт шалтгаан, хугацаа, санхүү, өмчийн бүртгэлийг шилжүүлэх журам зэргийг тодорхой тусгана.

158.5. Намын салбар болон бүтцийн нэгжийг татан буулгах шийдвэр гаргахаас өмнө орон нутгийн салбар нэгж, гишүүд болон холбогдох байгууллагад арван дөрвөн (14) хоногийн өмнө албан ёсоор мэдэгдэнэ.

158.6. Намын салбар болон бүтцийн нэгжийн хөрөнгө, баримт бичгийг намын төв байгууллагад шилжүүлэх, эд хөрөнгөтэй холбоотой бусад асуудлыг зохион байгуулах ажлыг ҮБХ-оос байгуулагдсан ажлын хэсэг хариуцна.

159 дүгээр зүйл. Үндсэн дүрмийн зарим нэр томъёоны тайлбар

159.1. ҮД-ийн зарим нэр томъёог дараах байдлаар ойлгоно:

159.1.1. “гэнэтийн болон давагдашгүй хүчин зүйл” гэж үер, ган, зуд, аюултай цасан болон шороон шуурга зэрэг байгалийн аюулт үзэгдэл, газар хөдлөлт зэрэг эрх бүхий байгууллага албан ёсоор зарласан нөхцөл байдлыг ойлгоно.

159.1.2. “хүндэтгэн үзэх шалтгаан” дараах ойлголт багтана:

159.1.2.1. эрүүл мэндийн хувьд бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй болсон эсхүл гэр бүлийн хүмүүсийн эрүүл мэндийн байдлын талаар эмнэлгийн дүгнэлт гарсан;

159.1.2.2. нийтийг хамарсан дайчилгаанд хамрагдах эсхүл халдварт өвчний улмаас хорио цээр тогтоогдсон бүсэд хоригдсон;

159.1.2.3. гэнэтийн буюу давагдашгүй хүчин зүйлийн нөлөөнд орсон;

159.1.2.4. албан томилолтоор гадаад болон дотоодод ажиллаж байгаа.

159.1.3. “зохион байгуулалтын асуудал” гэдэгт намд шинэ бүтэц байгуулах, намын байгууллагын бүтэц, бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах, мөн аливаа сонгууль, сонгуульд гишүүний томилгоотой холбоотой асуудал зэргийг ойлгоно.

159.1.4. “намын бэлтгэгдсэн гишүүн” гэж төрийн сонгууль болон улс төрийн албан тушаалд сонгогдох, томилогдох боломжтой болон бэлтгэгдсэн сонгуульд гишүүнийг ойлгоно.

159.1.5. “хүндрүүлэх нөхцөлтэй зөрчил” гэдэгт зөрчил давтан, хамтран, санаатайгаар үйлдсэн, зөрчлийн улмаас гишүүн, намын байгууллагад залруулшгүй хор уршиг учирсан, албан тушаалын болон бусад байдлаар харьяандаа байсан гишүүний эсрэг зөрчил гаргасан зэргийг ойлгоно.

159.1.6. “намын удирдах албан тушаалтны түр эзгүй” гэдэгт дараах байдлаар ойлгоно. Үүнд:

159.1.6.1. хүндэтгэн үзэх шалтгааныг;

159.1.6.2. удирдах албан тушаалтны өөрөө албан ёсоор шийдсэнийг;

159.1.6.3. өөрөөс нь үл хамаарах шалтгаанаар бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй болсон.

159.1.7. “нэгэн бүрэн эрхийн хугацаа” гэдэгт УИХ, ИТХ-ын сонгуулийн нэгэн бүрэн эрхийн хугацаатай тэнцүү буюу эдгээр сонгуультай давхацсан дөрвөн (4) жилийг ойлгоно.

159.1.8. “шаардлагатай тохиолдолд” гэдгийг Хяналтын байгууллагын шийдвэрээр тогтооно.

159.1.9. “Улс төрийн дэмжлэг үзүүлэхгүй” гэдгийг Намаас төрийн аливаа албан тушаалд нэгэн бүрэн эрхийн хугацаанд гишүүнийг сонгуулж, томилуулахаар нэр дэвшүүлэхгүйг ойлгоно.

159.1.10. Намын гишүүн, байгууллагаас бусдад хандсан

159.1.10.1. “хүсэлт” гэдгийг намын байгууллага, албан тушаалтнаас намын хяналтын байгууллагад албан ёсоор хандсаныг;

159.1.10.2. “өргөдөл” гэдгийг намын байгууллага, албан тушаалтанд бичгээр хандсаныг;

159.1.10.3. "гомдол" гэдгийг намын хяналтын байгууллагын шийдвэрийг зөвшөөрөөгүй тохиолдолд дээд шатны байгууллагад бичгээр хандсаныг.

159.1.11. Намын байгууллагын хурлын шийдвэр батлах хувь:

159.1.11.1. "өрдийн олонх" гэж 50+1-ээс дээш хувийн саналыг;

159.1.11.2. "дийлэнх олонх" гэж 2/3-оос дээш хувийн саналыг;

159.1.11.3. "үнэмлэхүй олон" гэж 3/4-аас дээш хувийн саналыг;

159.1.11.4. "хамгийн олон" гэж тухайн асуудлаар гишүүдээс хамгийн олон санал авсныг;

159.1.11.5. "санал нэгдэх" гэж тухайн асуудлаар санал хураах шаардлагагүйгээр нэгдмэл шийдвэрт хүрэх.

159.1.12. "ажил үүргээ хангалтгүй гүйцэтгэсэн" гэж сонгуульт албан тушаалд сонгогдож, томилогдсоноос хойш арван хоёр (12) сараас доошгүй хугацаанд ажил, үүргээ хүндэтгэх шалтгаангүйгээр хангалтгүй биелүүлснийг ойлгоно.

160 дугаар зүйл. Тусгайлсан заалтууд

160.1. Ардчилсан намын гишүүнчлэлийн хугацааг 1990 оноос эхлэн тооцно.

160.2. Сонгуульт гишүүнийг түр орлон ажиллах албан тушаалтан гуч (30) хоногоос дээш хоногоор ажиллахыг хориглоно.

160.3. Ардчилсан намд ҮБХ, ХЕХ, тэдгээрийн Дэд хороод, нийслэл, дунд, анхан шатны намын хорооноос бусад хороо байгуулахыг хориглоно.

160.4. ҮД-ийн хүрээнд ҮБХ, УТЗ-өөс баталсан журмууд нь ҮД-ийн нэгэн адил хүчин төгөлдөр үйлчилж, тэдгээрийг зөрчсөн тохиолдлыг ҮД-ийг зөрчсөнтэй адилтган үзнэ.

160.5. Намын дотор ҮД-д заагаагүй байгууллага, бүтэц, алба, нэгж байгуулах, албан тушаал бий болгохыг хориглоно.

160.6. ҮД-д шинэчилсэн найруулга хийгдвэл түүнийг дагаж мөрдөх журмыг намын Их хурал батална.

160.7. Энэхүү Үндсэн Дүрэм нь намын Их хурлаар батлагдаж, УДШ-д бүртгэгдсэн өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

---oOo---